

ISSN 1680-9785

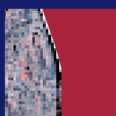
NL

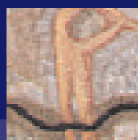
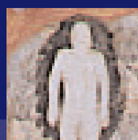
RAAD VAN
DE EUROPESE UNIE

SECRETARIAAT-GENERAAL

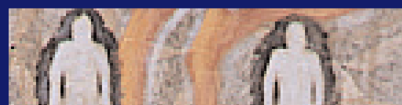
EU

Jaarlijks verslag over de mensenrechten

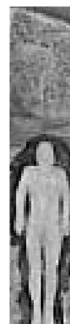

2005

EU
Jaarlijks verslag over de mensenrechten

2005

Door de Raad op 3 october 2005 aangenomen jaarlijks verslag van de EU over de mensenrechten.

Voor nadere informatie wordt u verzocht contact op te nemen met de afdeling Pers, Communicatie, Protocol op het volgende adres:

Secretariaat-generaal van de Raad
Wetstraat 175
B-1048 Brussel
Fax: +32(0)2 235 49 77
E-mail: public.info@consilium.eu.int
Internet: http://ue.eu.int

Bibliografische data bevinden zich aan het einde van deze publicatie.
Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen, 2005
ISBN 92-824-3182-7
ISSN 1680-9785

Printed in Belgium

INHOUD

Voorwoord

Het is mij een genoegen U hierbij het zevende jaarverslag van de EU over de mensenrechten te presenteren. Het eerste verslag is uitgebracht in 1999. Evenals destijds vinden wij het nog steeds van belang dat de Unie haar gezamenlijke beleid op het gebied van de mensenrechten in de openbaarheid brengt, alsmede de maatregelen die zij heeft genomen ter uitvoering van dat beleid.

Uit het verslag blijkt dat er in het afgelopen jaar op het gebied van de mensenrechten vorderingen zijn gemaakt, maar ook verslechteringen zijn opgetreden. Ook toont het aan hoeveel invloed de EU op het gebied van de mensenrechten kan hebben, wanneer zij met één stem spreekt. Of dat nu in grote internationale fora zoals de VN of in bilaterale besprekingen gebeurt, het verslag toont aan dat een eensgezind streven, een onderlinge afstemming van het beleid, en een gezamenlijk optreden een reëel verschil maken, niet alleen bij het bepalen van de agenda, maar ook bij de verwezenlijking daarvan. De presidentsverkiezingen in Oekraïne zijn daarvan een uitstekend voorbeeld.

De mensenrechten zijn universeel, en schendingen van de mensenrechten gaan dus iedere staat en ieder mens aan. In een wereld die onderling zo nauw verweven is, is de eerbiediging van de mensenrechten de hoeksteen geworden voor duurzame vooruitgang. Zoals Kofi Annan het zo uitstekend heeft geformuleerd in zijn verslag In een grotere vrijheid: "zonder veiligheid zal er geen ontwikkeling zijn, zonder ontwikkeling zal er geen veiligheid zijn, zonder eerbiediging van de mensenrechten zal er noch veiligheid noch ontwikkeling zijn". In een tijd waarin veel van onze waarden onder druk zijn komen te staan door het terrorisme, is het van essentieel belang dat wij deze waarden niet alleen blijven bevestigen, maar dat wij ook de nadruk blijven leggen op de universaliteit ervan.

Geografie en geschiedenis hebben de betrekkingen van de EU met de wereld vorm gegeven. Wij zijn vooral verbonden met onze naaste zuider- en oosterburen door handel, cultuur, persoonlijke banden en wederzijdse belangen. Maar wij ontwikkelen ook steeds sterkere betrekkingen met de rest van de wereld. Deze gedeelde erfenis, deze levende betrekkingen, in een steeds kleiner wordende wereld, betekenen dat wij allen de plicht hebben de gemeenschappelijke beginselen en normen te bevorderen waarop niet alleen onze welvaart en onze veiligheid berusten, maar ook onze menselijkheid.

Europa heeft gezien wat de verschrikkelijke gevolgen zijn wanneer die gemeenschappelijke waarden worden losgelaten. Onlangs had ik de droevige eer de EU te vertegenwoordigen bij de 10e herdenking van de massamoord in Srebenica, een onheil dat zich onder de ogen van de internationale gemeenschap heeft voltrokken, en ten aanzien waarvan wij bij lange na niet genoeg gedaan hebben om het te voorkomen. De situatie in Oezbekistan, Belarus en Tsjetsjenië vormt een enorme uitdaging op mensenrechtengebied. Andere werelddelen dragen ook de lidtekens van voortdurende schendingen van de mensenrechten - de Democratische Republiek Congo, Sudan en Zimbabwe in Afrika, Cuba en Colombia in Amerika, de DVK, Birma en Nepal in Azië, Iran en Syrië in het Midden-Oosten - om maar een paar van de verschrikkelijkste gevallen te noemen. De enige weg om ons van deze gruwelen te bevrijden, en om te voorkomen dat die zich elders weer voordoen, is voort te gaan met het trage, moeizame en gestage proces van samenwerking, overreding, aansporing en, in laatste instantie, sancties zoals dat in dit verslag uiteengezet wordt.

Met haar vrede en welvaart is de EU het levende bewijs dat de eerbiediging van de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat ten goede komen aan iedereen. Dankzij het uitbreidingsproces worden die voordelen nog verder over ons continent verspreid. Door ons ervoor in te zetten dat ook anderen, die verder van ons verwijderd zijn, een soortgelijke eerbiediging leren kennen, tracht de EU de voorwaarden te scheppen voor een veilige en vredige wereld, waarin allen zich ten volle als mens kunnen ontplooien, ongeacht leeftijd, geslacht, seksuele geaardheid, ras, geloof of nationaliteit. Deze waarden liggen ten grondslag aan de interne ethiek van de EU. Zij blijven centraal staan in het buitenlands beleid van de EU. Ik kan U dit verslag van harte aanbevelen.

Jack Straw
Minister van Buitenlandse Zaken van het Verenigd Koninkrijk
Voorzitter van de Raad van de Europese Unie

1. Inleiding

Dit zevende jaarverslag van de Europese Unie over de mensenrechten heeft betrekking op de periode van 1 juli 2004 tot en met 30 juni 2005.

Het fundament en wezenskenmerk van de Europese Unie is dat zij is gegrondvest op de beginselen van vrijheid, democratie, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten en fundamentele vrijheden. Naleving van deze beginselen is de eerste voorwaarde, de grondslag voor vrede, stabiliteit en voorspoed in een samenleving. De EU is er vast van overtuigd dat dit voor de internationale gemeenschap een rechtmatig voorwerp van zorg en een belangrijke verantwoordelijkheid is.

Met dit verslag wordt beoogd een overzicht te geven van de inspanningen die de EU via haar instellingen levert ter bevordering van de mensenrechten, democratie en behoorlijk bestuur. Deze waarden behoren tot de grondslagen van de EU, die nagestreefd worden in het kader van haar buitenlands en veiligheidsbeleid, en liggen aan de basis van de EU-samenwerking ter bevordering van duurzame ontwikkeling. In dit verslag kan enkel nader worden ingegaan op onderwerpen, instellingen en landen waarvoor het EU-optreden gedurende de verslagperiode van bijzonder belang is geweest. Dit betekent echter niet dat de EU heeft verzuimd om kwesties in verband met mensenrechten, democratie en behoorlijk bestuur aan de orde te stellen in landen die niet uitvoerig in dit verslag behandeld worden. Voorts worden in dit verslag niet de mensenrechtenactiviteiten behandeld van de afzonderlijke lidstaten die, naast de werkzaamheden op EU-niveau, op eigen gezag verscheidene mensenrechteninitiatieven hebben ontplooid. Het zou eenvoudigweg onmogelijk en niet noodzakelijkerwijs zinvol zijn om alle landen en onderwerpen in dit verslag uitvoerig te bespreken.

Dit verslag bevat tevens een aantal wijzigingen ten opzichte van de vorige verslagen. Voor het eerst heeft het Europees Parlement een bijdrage geleverd betreffende zijn werkzaamheden op het gebied van de mensenrechten. Als het enige rechtstreeks verkozen multinationaal parlement ter wereld beschouwt het de bevordering en bescherming van de mensenrechten binnen en buiten de EU reeds lang als een van zijn essentiële taken. Het Parlement speelt vaak een centrale rol bij de bevordering van de mensenrechten en zorgt ervoor dat de mensenrechten bovenaan op de agenda van de andere EU-instellingen blijven staan.

Wanneer de mensenrechten zowel een interne als een externe dimensie hebben, worden deze in hetzelfde hoofdstuk (hoofdstuk 4) behandeld om de nagestreefde samenhang in het EU-beleid duidelijk te laten uitkomen. Tevens is een eerste poging ondernomen om de resultaten en gevolgen van het EU-optreden te analyseren. Het verslag bevat bovendien voorbeelden van de wijze waarop de verschillende instrumenten, met name de financiële, kunnen bijdragen tot de overkoepelende beleidsdoelstellingen. Gegevens betreffende de rechtsgrondslagen voor EU-werkzaamheden op deze gebieden zijn te vinden op de websites die staan vermeld in de bijlage "Verdere informatie".

Hoewel de verwikkelingen in het ratificatieproces van het Constitutioneel Verdrag van de EU de kansen hebben verkleind om de mensenrechten in de nabije toekomst juridisch in de EU-structuren in te passen, blijft de EU vastbesloten de mensenrechten binnen haar grenzen te eerbiedigen en te blijven ijveren voor de naleving ervan buiten die grenzen.

Nu overal ter wereld steeds weer terroristische wreedheden worden begaan, is de bevordering van de mensenrechten als middel ter bestrijding van intolerantie en extremisme meer dan ooit van belang. Uit het verslag blijkt hoe de EU zich heeft ingezet om dit vraagstuk aan te pakken.

De slachtoffers van de schendingen van de mensenrechten, de mensen die worden vermoord, gefolterd, geknecht, onderdrukt, gediscrimineerd en aan wie het stilzwijgen wordt opgelegd, alsook degenen die worden aangevallen omdat zij deze rechten verdedigen, verwachten van de EU dat zij haar toezeggingen gestand doet en ten gunste van hen optreedt. De EU kan nimmer waarborgen dat haar inspanningen ook succesvol zullen zijn. Haar mogelijkheden om de situatie in een land te beïnvloeden zijn vaak erg beperkt en er moet op deze gebieden nog veel werk worden verzet. Niettemin toont dit jaarverslag over de mensenrechten aan dat de EU door volharding, overtuiging en samenwerking, en door gebruik te maken van alle hulpmiddelen die haar ter beschikking staan, wel degelijk een positieve bijdrage kan leveren.

2. Ontwikkelingen in de EU

De EU gaat voort met de ontwikkeling van mechanismen om de mensenrechten en de democratie zowel intern als extern te helpen versterken, en in dit hoofdstuk worden de meest recente ontwikkelingen besproken. Het toekomstige Bureau voor de grondrechten zal de betrokken EU-instellingen en lidstaten de nodige expertise en bijstand leveren voor de toepassing van de communautaire wetgeving en de ontwikkeling van maatregelen en acties in verband met mensenrechtenkwesties. De Persoonlijk Vertegenwoordiger voor de mensenrechten zal externe inspanningen voortdurend ondersteunen. De bescherming van de mensenrechten wordt geleidelijk in de EU-wetgeving opgenomen, zoals kan worden opgemaakt uit andere delen van dit verslag, waarin specifieke mensenrechtenkwesties worden behandeld. De werkzaamheden van het Europees Parlement ter bevordering van de mensenrechten worden eveneens in dit hoofdstuk besproken.

2.1 Het Constitutioneel Verdrag

Het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa is op 29 oktober 2004 in Rome ondertekend. Het proces van ratificatie door de EU-lidstaten is thans gaande: tot nu toe hebben 13 EU-lidstaten het Verdrag geratificeerd. Naar aanleiding van de resultaten van de referenda in Frankrijk en Nederland is de Europese Raad overeengekomen een periode van reflectie in te bouwen en pas begin 2006 op de bekrachtiging terug te komen.

Het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap (VEG) bevatten reeds een aantal bepalingen die gericht zijn op de bevordering van de mensenrechten in de externe betrekkingen en in de ontwikkelingssamenwerking van de EU [1]. De Grondwet zou echter de bescherming en de bevordering van de mensenrechten binnen de EU en in haar externe betrekkingen helpen versterken [2]. Hieronder volgen enkele voorbeelden van bepalingen ter zake in de Grondwet:

⇒ Artikel I-2 zou nieuwe elementen toevoegen aan de lijst van waarden waarop de EU is gebaseerd: menselijke waardigheid, gelijkheid, de rechten van personen die tot minderheden behoren, naast de waarden die reeds in de huidige verdragen zijn opgenomen, namelijk vrijheid, democratie, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten.

⇒ In artikel I-9, lid 2, wordt verklaard: "De Unie treedt toe tot het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Die toetreding laat de bevoegdheden van de Unie, zoals in de Grondwet bepaald, onveranderd." In artikel I-9, lid 3, staat het volgende: "De grondrechten, zoals zij worden gewaarborgd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en zoals zij voortvloeien uit de constitutionele tradities die de lidstaten gemeen hebben, maken als algemene beginselen deel uit van het recht van de Unie".

⇒ Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, dat plechtig is afgekondigd tijdens de bijeenkomst van de Europese Raad te Nice in december 2000, is opgenomen in deel II van de Grondwet [3]. De grondrechten zouden niet alleen juridisch verbindend zijn voor de Unie, haar instellingen, bureaus en organen, maar ook voor de lidstaten wanneer zij het recht van de Unie zouden uitvoeren. De opneming van het Handvest in de Grondwet zou het toepassingsgebied van het recht van de Unie niet verder uitbreiden dan de bevoegdheden van de Unie reiken, zou geen nieuwe bevoegdheden of taken voor de Unie scheppen, noch de in de andere delen van de Grondwet omschreven bevoegdheden en taken wijzigen.

⇒ In artikel I-3 wordt de bescherming van de rechten van het kind voor het eerst opgenomen in de interne en externe doelstellingen van de Unie.

---

1 Bijvoorbeeld de artikelen 6, 11 en 49 VEU en artikel 177 VEG

2 Dit gedeelte van het verslag is gebaseerd op fiches die beschikbaar zijn op de volgende website: http://europa.eu.int/constitution/index_en.htm

3 De toelichtingen bij het Handvest zijn als een verklaring bij de Grondwet opgenomen.

2.2 Het Bureau voor de grondrechten

In december 2003 hebben de staatshoofden en regeringsleiders, in het kader van de Europese Raad bijeen, het besluit genomen om het bestaande Europese Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat verder uit te bouwen en het mandaat daarvan uit te breiden zodat het een Mensenrechtenbureau wordt.

Door middel van de mededeling over het Bureau voor de grondrechten [4] heeft de Commissie een grootscheepse openbare raadpleging gehouden over de bevoegdheden en taken van het toekomstige bureau. De raadpleging richtte zich tot NGO's die actief zijn op het gebied van de bescherming van de mensenrechten, alsmede tot allen die betrokken zijn bij een betere bescherming van de grondrechten in de EU. Er zijn honderd antwoorden binnengekomen. Voorts vond er op 25 januari 2005 een openbare hoorzitting met meer dan 200 deelnemers plaats.

De Commissie heeft op 30 juni 2005 een voorstel aangenomen voor een verordening van de Raad tot oprichting van een Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, alsmede een voorstel voor een besluit van de Raad tot vaststelling van de reikwijdte van de activiteiten van het Bureau op de in titel VI van het Verdrag betreffende de Europese Unie bedoelde gebieden. Als de Raad de verordening goedkeurt, zal het Bureau zijn activiteiten uitoefenen in het kader van de bevoegdheden van de Gemeenschap overeenkomstig de verordening, maar wordt krachtens het parallelle besluit van de Raad de werkingssfeer van het Bureau uitgebreid tot kwesties betreffende politiële en justitiële samenwerking in strafzaken.

In de Commissievoorstellen die momenteel door de EU-lidstaten worden besproken, wordt voorgesteld dat het Bureau ten doel zou hebben de betrokken instellingen, organen, instanties en bureaus van de Gemeenschap en haar lidstaten bijstand en expertise te verlenen op het gebied van de grondrechten, teneinde hen te steunen bij het nemen van maatregelen of het uitstippelen van beleid binnen hun respectieve bevoegdheidsgebieden met het oog op de volledige eerbiediging van de grondrechten. Het Bureau zal zich bezighouden met de grondrechten in de Unie en de lidstaten wanneer zij het recht van de Unie uitvoeren. Volgens de Commissievoorstellen zou het Bureau zich tevens kunnen bezighouden met de kandidaat-lidstaten en de potentiële kandidaat-lidstaten. Bovendien zou de Commissie het Bureau kunnen verzoeken om informatie en vragen analyses te verstrekken over derde landen waarmee de Gemeenschap associatieovereenkomsten of overeenkomsten met bepalingen inzake de eerbiediging van de mensenrechten heeft gesloten, of waarmee zij voornemens is onderhandelingen te openen met het oog op de sluiting van dergelijke overeenkomsten.

De thematische werkterreinen zullen worden omschreven in een meerjarenkader dat wordt vastgesteld door de Commissie. Binnen deze thematische gebieden zal het Bureau in volledige onafhankelijkheid gegevens verzamelen en evalueren over beproefde methoden en over de praktische gevolgen die de maatregelen van de

[4] COM (2004) 693 van 25 oktober 2004.

Unie hebben voor de grondrechten, adviezen opstellen over de beleidsontwikkelingen op het gebied van de grondrechten, de bewustmaking van het publiek stimuleren, de dialoog met het maatschappelijk middenveld bevorderen en zorgen voor de coördinatie met de verschillende actoren op dit gebied. Er moet worden beklemtoond dat het Bureau niet over een klachtenafhandelingsprocedure beschikt. De Raad kan, indien hij dit nuttig acht, een beroep doen op de expertise van het Bureau in het kader van de procedure krachtens artikel 7 VEU (dat betrekking heeft op de schending van de grondrechten in een bepaalde lidstaat). Het Bureau zal echter geen systematisch en permanent toezicht houden op de EU-lidstaten met het oog op de toepassing van artikel 7.

Het Bureau zal een aanvulling vormen op de bestaande internationale, Europese en nationale mechanismen voor toezicht op grondrechtennormen. Het zal nauw samenwerken met de betrokken organisaties en instanties, waaronder de Raad van Europa en de betrokken bureaus van de Gemeenschap en organen van de Unie, met name met het Europees Genderinstituut. Als het verordeningsvoorstel wordt aangenomen, moet het bureau vanaf januari 2007 operationeel zijn.

Actie in de nieuwe lidstaten

Het Europees Parlement heeft de Commissie door middel van een amendement op de begroting voor 2004 verzocht om een voorbereidende actie aan te nemen en uit te voeren ter ondersteuning van activiteiten van lokale NGO's in de 10 nieuwe lidstaten met betrekking tot de eerbiediging van de rechtsstaat, democratie, grondrechten, transparantie, onafhankelijke media en corruptiebestrijding.

Het doel is om de civiele samenleving te versterken in de tien lidstaten die op 1 mei 2004 tot de EU zijn toegetreden.

De begroting 2004 voorzag in een toewijzing van 3 miljoen euro. In november 2004 werd een oproep tot het indienen van voorstellen gedaan, en de Commissie ontving 180 voorstellen die thans worden beoordeeld. Voorts werden in 2004 proefprojecten gefinancierd voor de voorlichting van burgers over de grondrechten en het Handvest van de grondrechten op het gehele EU-grondgebied. Het beschikbare bedrag voor 2004 was 0,75 miljoen euro. De oproep tot het indienen van voorstellen voor deze actie werd afgesloten in september 2004, en zes projecten werden geselecteerd voor subsidies. In april 2005 nam de Commissie een voorstel aan voor een kaderprogramma met betrekking tot grondrechten en justitie voor de periode 2007-2013 (COM(2005) 122 def. van 6 april 2005). Het kaderprogramma bestaat uit vier specifieke programma's, waarvan één betrekking heeft op "Grondrechten en burgerschap", met een voorgestelde toewijzing van 96,5 miljoen euro voor de betrokken periode.

2.3 Benoeming en rol van de Persoonlijk Vertegenwoordiger van de secretaris-generaal/ hoge vertegenwoordiger (SG/HV) voor de mensenrechten

In december 2004 verklaarde de Europese Raad zich verheugd over de beslissing om een Persoonlijk Vertegenwoordiger van de SG/HV voor de mensenrechten in het kader van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) te benoemen, teneinde bij te dragen tot de samenhang en de continuïteit van het mensenrechtenbeleid van de EU, met inachtneming van de bevoegdheden van de Commissie. De Hoge Vertegenwoordiger voor het GBVB van de EU, Javier Solana, benoemde in januari 2005 Michael Matthiessen tot zijn Persoonlijk Vertegenwoordiger voor de mensenrechten. De Persoonlijke Vertegenwoordiger zal voornamelijk actief zijn op de volgende gebieden: uitvoering van de richtsnoeren inzake mensenrechten, EU-beleid in de VN, de Raad van Europa en de OVSE, de mensenrechtendialoog, integratie in andere beleidssectoren, betrekkingen met het Europees Parlement, zichtbaarheid van het mensenrechtenbeleid van de EU en "outreach"-activiteiten.

Tijdens de door dit verslag bestreken periode heeft de Persoonlijk Vertegenwoordiger ertoe bijgedragen dat mensenrechten een integrerend deel uitmaken van het beleid van alle EU-instellingen. Hij vergrootte de zichtbaarheid van de EU tijdens de 61e zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens en hij lobbyde daadwerkelijk voor EU-standpunten. Hij nam voorts deel aan de mensenrechtendialoog met China en aan overleg met de Russische Federatie. Door middel van herhaalde contacten met het Politiek en Veiligheidscomité droeg hij bij tot een versterkte bewustwording inzake mensenrechtenkwesties. Michael Matthiesen heeft sinds zijn benoeming ontmoetingen gehad met een aantal verdedigers van de mensenrechten en nauwe contacten tot stand gebracht met het Europees Parlement, alsmede met de betrokken actoren van de VN, de Raad van Europa en de OVSE.

2.4 Acties van het Europees Parlement op het gebied van de mensenrechten

Het Europees Parlement is een krachtig voorvechter van de mensenrechten en de democratie. Het levert een bijdrage tot de bepaling en uitvoering van het mensenrechtenbeleid door middel van resoluties, verslagen, missies naar derde landen, mensenrechtenmanifestaties, interparlementaire delegaties en gemeenschappelijke parlementaire commissies met derde landen, mondelinge en schriftelijke vragen, bijzondere hoorzittingen over individuele gevallen en zijn jaarlijkse Sacharov-prijs. De voorzitter van het Europees Parlement stelt ook regelmatig mensenrechtenkwesties aan de orde bij de vertegenwoordigers van derde landen.

De Subcommissie mensenrechten van de Commissie buitenlandse zaken, die bij het begin van de zesde zittingsperiode opnieuw is samengesteld en onder het voorzitterschap staat van Hélène Flautre (Groenen/ALE), is uitgegroeid tot de centrale instantie op het gebied van mensenrechtenkwesties in het Parlement. Deze subcommissie is verantwoordelijk voor parlementaire initiatieven op dit gebied en biedt een permanent forum voor besprekingen met mensenrechtenactivisten over de toestand van de mensenrechten en de democratie in niet-EU-landen.

De belangrijkste doelstelling van deze subcommissie is de integratie van mensenrechten in alle aspecten van de externe betrekkingen van de EU. Tot haar taken behoort het monitoren en evalueren van de toepassing van EU-instrumenten op het gebied van de mensenrechten. Daarbij legt de subcommissie bijzondere nadruk op de uitvoering van EU-richtsnoeren inzake mensenrechtenverdedigers.

Een belangrijke gebeurtenis voor het Parlement is de jaarlijkse zitting van de Commissie van de Verenigde Naties voor de rechten van de mens (UNCHR) in Genève, waar EP-leden een ontmoeting hebben met de Hoge Commissaris van de VN, het EU-voorzitterschap en de ambassadeurs van de lidstaten, alsmede met niet-gouvernementele organisaties.

Met het oog op deze zitting neemt het Parlement een resolutie aan met aanbevelingen voor de Commissie en de Raad betreffende het standpunt dat de EU zou moeten innemen in de onderhandelingen met andere landen. In de resolutie van 24 februari 2005, die een lijst van landen en gebieden bevat waaronder Tsjetsjenië, China, Iran, Zimbabwe, Sudan, Oezbekistan en Turkmenistan, wees het Parlement met name op thematische vraagstukken zoals de bescherming van de mensenrechten in de strijd tegen het terrorisme, vrijheid van meningsuiting, de rechten van het kind, mensenhandel en mensenrechtenverdedigers. Op het gebied van economische, sociale en culturele rechten benadrukte het Parlement dat het vraagstuk van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap op mensenrechtengebied in een resolutie moet worden behandeld.

De afvaardiging naar de jaarlijkse zitting van de UNCHR, alsook de talrijke gedachtewisselingen met de Raad die na afloop van de zitting plaatsvinden op het niveau van de subcommissie en de plenaire vergadering, bieden het Parlement de gelegenheid om te evalueren in hoeverre zijn aanbevelingen door de Raad zijn opgevolgd. (Zie punt 5.2 voor informatie over de UNCHR).

Omdat de subcommissie ressorteert onder de Commissie buitenlandse zaken heeft zij de hervormingsvoorstellen voor de UNCHR en het mensenrechtenbeleid in de VN nauwlettend gevolgd. De subcommissie nodigde in dit verband de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de rechten van de mens uit om haar standpunten dienaangaande uiteen te zetten.

Meer in het algemeen organiseerde de Subcommissie mensenrechten tijdens de verslagperiode een aantal hoorzittingen over mensenrechtenvraagstukken. Daar werd dieper ingegaan op mensenrechtenvraagstukken in Cuba, Turkije, Syrië, Iran, Irak en in het Europees Nabuurschapsbeleid, alsmede op de mensenrechtensituatie en de democratie in Centraal-Azië.

Naast de Subcommissie mensenrechten worden er ook door een werkgroep van de Commissie ontwikkelingssamenwerking regelmatig vergaderingen over mensenrechten in ontwikkelingslanden of over specifieke onderwerpen zoals kindsoldaten of kindslaven belegd met zowel mensenrechten-NGO's als vertegenwoordigers van de betrokken regeringen. Het Parlement onderhoudt een regelmatige dialoog met de Parlementaire Assemblee van de OVSE en de Raad van Europa. In dit verband vindt er een permanente dialoog plaats met het bureau van de Commissaris voor de rechten van de mens van de Raad van Europa. Voorts worden mensenrechtenthema's regelmatig door interparlementaire delegaties van het Parlement besproken met diverse landen.

Het belangrijkste forum voor politieke dialoog tussen het EP en parlementsleden uit Afrika, het Caribisch Gebied en de Stille Oceaan is de Paritaire Parlementaire Vergadering ACS-EU. De Europees-mediterrane Parlementaire Vergadering biedt de gelegenheid voor het voeren van een parlementaire dialoog over de mensenrechten en democratie met de landen van het Middellandse-Zeegebied. In dit verband heeft er een hoorzitting plaatsgevonden over vrijheid van meningsuiting en de ontwikkeling van de parlementaire democratie in de Euromediterrane zone.

Door deel te nemen aan verkiezingswaarnemingsmissies heeft het Europees Parlement verder bijgedragen tot de versterking van de mensenrechten en de democratie in derde landen. Voor meer informatie over verkiezingswaarnemingsmissies, zie punt 4.9 van dit verslag.

Ongeveer gelijktijdig met de publicatie van dit jaarverslag van de EU over de mensenrechten door de Raad van ministers, maakt het Europees Parlement een aanvang met de opstelling van een jaarverslag over de toestand van de rechten van de mens in de wereld en het mensenrechtenbeleid van de EU (in 2004 opgesteld door Simon Coveney (EPP-ED)).

In de desbetreffende resolutie [5] werd een overzicht gegeven van de belangrijkste mensenrechtenproblemen in per regio gegroepeerde, afzonderlijke landen, en werden zeven specifieke thema's uitvoerig besproken, namelijk mensenrechten en de strijd tegen het terrorisme, de rechten van het kind, de gevolgen van conflicten voor vrouwen en kinderen, de doodstraf, mensenhandel en handel in menselijke organen, kinderprostitutie en kinderarbeid, de rol van het internationale zakenleven met betrekking tot de mensenrechten, straffeloosheid en de rol van het Internationaal Strafhof.

In 2004 kende het Europees Parlement zijn jaarlijkse prijs voor de mensenrechten, de Sacharov-prijs voor vrijheid van denken, toe aan de Belarussische Vereniging van Journalisten als blijk van erkenning voor haar opmerkelijke inzet voor de vrijheid van meningsuiting en de bevordering van onafhankelijke journalistiek in Belarus, ondanks het niet aflatende gevaar van vervolging door de Belarussische autoriteiten.

"De toekenning van de Sacharov-prijs 2004 aan de Belarussische Journalistenvereniging, die strijdt voor de vrijheid van informatie en tegen de pogingen van president Loekasjenko om deze te onderdrukken, is een zeer positieve gebeurtenis. De uitslagen van de meest recente verkiezingen in dit land tonen duidelijk aan dat deze strijd voor de vrijheid van informatie in Belarus en overal elders ter wereld onze steun verdient."

Josep Borrell Fontelles, voorzitter van het Europees Parlement

De Belarussische Journalistenvereniging (BJV), een niet-gouvernementele vakvereniging, ijvert voor de bescherming van de legitieme rechten van journalisten en bevordert het beginsel van vrije en professionele journalistiek in Belarus. In 2004 is de druk van de Belarussische autoriteiten op de onafhankelijke media aanzienlijk toegenomen. Het land is voortgegaan kritische stemmen het zwijgen op te leggen en ging zonder ophouden door met het beboeten, schorsen en sluiten van kranten; het intimideerde mediavertegenwoordigers en viel hen lastig, ging over tot strafvervolging van journalisten, die in verscheidene gevallen tot binnenlandse ballingschap werden veroordeeld wegens vermeende belastering van de Belarussische president. De BJV, die ongeveer 1000 beroepsbeoefenaren uit het gehele land vertegenwoordigt, constateert en publiceert gevallen van conflicten en schendingen van de wet op het gebied van de massamedia in Belarus. De BJV voerde overleg met kranten in moeilijkheden en riep de autoriteiten op om passende maatregelen te nemen. In andere gevallen konden door het onmiddellijke optreden van de BJV personen worden aangeklaagd die journalisten met de dood hadden bedreigd. Ondanks het ontbreken van een onafhankelijke rechterlijke macht in Belarus, konden advocaten van de BJV journalisten en de media in vele gevallen met succes verdedigen voor het gerecht.

5 De resolutie is te vinden op: http://www.europarl.ep.ec/comparl/afet/droi/annual_reports.htm

Van groot belang was in 2004 de bijzondere ceremonie ter ere van Leyla Zana, het voormalige Koerdische lid van het Turkse Parlement dat in 1995 de Sacharov-prijs won. Toen het Parlement haar de prijs toekende, zat Leyla Zana al een jaar in de gevangenis en zij kon haar prijs niet persoonlijk afhalen. Na tien jaar cel werd zij op 9 juni 2004 eindelijk vrijgelaten en kon zij het Europees Parlement toespreken tijdens de bijzondere ceremonie die op 14 oktober 2004 plaatsvond.

De resoluties over specifieke mensenrechtenschendingen in bepaalde landen, en met name over individuele gevallen, vormen een belangrijk aspect van de activiteiten van het Parlement en worden behandeld in de maandelijkse debatten over dringende kwesties. De Raad, de Commissie en de betrokken regeringen worden hierin opgeroepen om maatregelen te nemen. Uit de reacties van deze regeringen blijkt dat zij gevoelig zijn voor kritiek van het Europees Parlement.

Individuele gevallen die in het Parlement aan bod zijn gekomen, hadden betrekking op politieke gevangenen, gevangenen die op grond van hun overtuiging vastzitten, journalisten, wetenschappers, vakbondsleden en verdedigers van de mensenrechten die in de gevangenis zitten of geïntimideerd of bedreigd worden.

Tijdens de verslagperiode vestigde het Parlement in zijn resoluties onder andere de aandacht op de situatie van de onderstaande personen: professor Yuri Bandazhevsky, Belarussisch wetenschapper, is in 2001 tot 6 jaar dwangarbeid veroordeeld omdat hij de gezondheidssituatie in Belarus na de explosie van de kerncentrale van Tsjernobyl aan de kaak had gesteld; Mikhail Marynich, voormalig minister, voormalig ambassadeur en presidentskandidaat in 2001, is veroordeeld tot een gevangenisstraf van drieënhalf jaar op grond van politiek gemotiveerde aanklachten; Valery Levonesvsky en Alexander Vasilyev werden veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf op grond van een aanklacht wegens smaad jegens de president van Belarus; Dawit Isaak, Zweeds burger en journalist, werd in september 2001 in Eritrea gearresteerd naar aanleiding van het verbod op een onafhankelijke pers; Roy Bennet, verkozen parlementslid, werd tot 12 maanden gevangenisstraf met dwangarbeid veroordeeld in het kader van een vervolgingscampagne door het regime van president Mugabe in Zimbabwe; Javed Hashmi, oppositieleider in Pakistan, werd tot 23 jaar gevangenisstraf veroordeeld op grond van een aanklacht wegens kritiek op het Pakistaanse leger; Daw Aung San Suu Kyi, die nog steeds onder huisarrest staat, en andere partijleden van de Nationale Liga voor Democratie die in 1990 de verkiezingen in Birma (Myanmar) won en van het militaire regime desondanks niet mocht aantreden; en drie parlementsleden van de oppositiepartij Sam Rainsy in Cambodja wier parlementaire onschendbaarheid was opgeheven.

Het Europees Parlement heeft zijn begrotingsbevoegdheden aangewend voor een aanzienlijke verhoging van de middelen voor programma's op het gebied van democratie en mensenrechten die worden gefinancierd onder een afzonderlijk, op initiatief van het EP ingevoerd begrotingshoofdstuk, te weten het "Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten". Voor meer informatie over dit initiatief, zie deel 3.6 van dit verslag.

Vraagstukken betreffende mensenrechten binnen de EU vallen onder de bevoegdheid van de Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken, die de eerbiediging van de grondrechten in de EU als werkterrein heeft. De Commissie buitenlandse zaken en haar Subcommissie mensenrechten werken nauw samen met deze commissie bij het houden van toezicht op de externe gevolgen van interne beleidsmaatregelen, in het bijzonder op het gebied van asiel en immigratie.

Indien EU-burgers van oordeel zijn dat hun grondrechten zijn geschonden, kunnen zij zich richten tot de Europese Ombudsman of tot de Commissie verzoekschriften van het Europees Parlement. De Ombudsman onderzoekt klachten over de activiteiten van EU-organen, terwijl de Commissie verzoekschriften zich buigt over verzoekschriften betreffende inbreuken op verdragsverplichtingen door de lidstaten. Niet zelden moeten lidstaten daarna hun wetgeving aan het Gemeenschapsrecht aanpassen ingevolge procedures wegens inbreuk op het verdrag.

Een overzicht van de belangrijkste activiteiten van het Europees Parlement op het gebied van de mensenrechten in de externe betrekkingen is te vinden op

http://www.europarl.ep.ec/comparl/afet/droi/default.htm.

3. Instrumenten en initiatieven van de EU in derde landen

De EU beschikt over een aantal instrumenten om de mensenrechten in derde landen te bevorderen. Daarbij zijn, onder meer, vijf EU-richtsnoeren inzake mensenrechten met betrekking tot vraagstukken die voor de EU-lidstaten van bijzonder belang zijn, die door de Raad sedert 1998 zijn aangenomen. Deze richtsnoeren hebben betrekking op de doodstraf (aangenomen in 1998); mensenrechtendialogen (aangenomen in 2001); foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing (aangenomen in 2001); kinderen en gewapende conflicten (aangenomen in 2003) en mensenrechtenverdedigers (aangenomen in 2004). Zij zijn beschikbaar in alle EU-talen, alsmede in het Russisch, het Chinees en het Arabisch op de website van het secretariaat van de Raad (http://ue.eu.int/Human-Rights). Het secretariaat van de Raad heeft deze richtsnoeren in mei 2005 ook als boekje uitgegeven, in het Engels en het Frans [6]. Punt 4 bevat een nadere toelichting op de maatregelen die tijdens de verslagperiode ter uitvoering van deze richtsnoeren werden genomen.

[6] Nadere gegevens over de verkoop en abonnementen staan op http://publications.eu.int.

In dit punt wordt een overzicht gegeven van de andere juridische instrumenten en beleidsinstrumenten tijdens deze periode.

3.1 Gemeenschappelijke strategieën, gemeenschappelijke optredens en gemeenschappelijke standpunten

Hieronder volgt een geactualiseerd overzicht van de gemeenschappelijke strategieën, gemeenschappelijke optredens en gemeenschappelijke standpunten die tijdens de verslagperiode van kracht waren.

Gemeenschappelijke strategieën

Gemeenschappelijke strategieën zijn bedoeld om doelstellingen te bepalen en om de doeltreffendheid van de EU-maatregelen te vergroten door de algemene samenhang van het beleid van de Unie te versterken. Zij worden door de Europese Raad (staatshoofden en regeringsleiders) aangenomen en door de Unie uitgevoerd op gebieden waar de lidstaten aanzienlijke belangen gemeen hebben. Tijdens deze verslagperiode zijn geen nieuwe gemeenschappelijke strategieën aangenomen.

Gemeenschappelijke optredens

Gemeenschappelijke optredens hebben betrekking op specifieke situaties waarin een optreden van de Unie nodig wordt geacht. Tijdens de verslagperiode heeft de EU een groot aantal voor de mensenrechten relevante gemeenschappelijke optredens vastgesteld. Deze gemeenschappelijke optredens hebben in de eerste plaats betrekking op de benoeming van speciale vertegenwoordigers van de EU en op civiele en militaire crisisbeheersingsoperaties.

Crisisbeheersingsoperaties

Er werden grote vorderingen gemaakt met de uitvoering van het actieplan voor de civiele aspecten van het Europees veiligheids- en defensiebeleid (EVDB), dat in juni 2004 door de Europese Raad werd goedgekeurd. Er is een conferentie gehouden over de toezegging van civiele vermogens die heeft geresulteerd in een ministeriële verklaring over civiele vermogens, welke in november 2004 door de Raad is bekrachtigd. De indicatieve toezeggingen van de EU-lidstaten op het gebied van politie, rechtsstaat, civiel bestuur en civiele bescherming overtroffen de doelstellingen die door de Europese Raad waren vastgesteld. Tevens hebben de lidstaten middelen toegezegd voor monitoring en voor algemene ondersteunende taken bij civiele crisisbeheersingsmissies en voor de speciale vertegenwoordigers van de EU.

Met inachtneming van de termijnen die de Europese Raad van december 2004 had vastgesteld, is er actief verder gewerkt aan de ontwikkeling van de Europese civiele vermogens, teneinde het civiele hoofddoel 2008 te kunnen verwezenlijken.

Zo konden de hypotheses inzake strategische planning en de illustratieve scenario's inzake stabilisatie en wederopbouw, conflictpreventie, de gerichte versterking van de instellingen en de civiele steun voor humanitaire operaties, verder worden uitgewerkt. Er is een lijst van vermogensbehoeften opgesteld en de EU-lidstaten bekijken nu hoe aan die behoeften kan worden voldaan. Ook is er verder gewerkt aan het snel inzetten van civiele crisisbeheersingsvermogens.

Voor crisisbeheersingsoperaties in het algemeen was het van belang dat de Raad op 23 mei 2005 nota nam van gedragsnormen die van toepassing zijn op alle personeelsleden die deelnemen aan operaties in het kader van het Europees veiligheids- en defensiebeleid (EVDB). Op 13 juni moedigde de Raad zijn bevoegde organen voorts aan om voort te gaan met hun werkzaamheden op het gebied van gedragsnormen en andere aspecten van Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad over vrouwen, vrede en veiligheid. Civiele en militaire crisisbeheersingsoperaties zijn uiteraard nauw verbonden met mensenrechtenkwesties en kunnen een belangrijke rol spelen bij de uitvoering van de EU-richtsnoeren inzake mensenrechten, met name die welke betrekking hebben op kinderen en op gewapende conflicten.

Op 1 januari 2003 is de politiemissie van de Europese Unie (EUPM) van start gegaan. Deze missie was de eerste operatie van de EU in het kader van het EVDB. De EUPM was de opvolger van de Internationale Politiemacht van de VN in Bosnië en Herzegovina en werd tijdens de verslagperiode voortgezet. Op 2 december 2004 lanceerde de Europese Unie ALTHEA, een militaire operatie in Bosnië en Herzegovina. Na de overdracht van bevoegdheden door de NAVO zette de EU de militaire troepenmacht, EUFOR, in. Deze troepenmacht beschikt over een mandaat uit hoofde van hoofdstuk VII van het VN-Handvest en dient uit hoofde daarvan te zorgen voor de permanente naleving van het akkoord van Dayton/Parijs door Bosnië en Herzegovina en bij te dragen tot een veilig klimaat.

De EU-rechtsstaatmissie in Georgië, EUJUST Themis [7], die is ingezet om de Georgische regering bijstand te verlenen bij de ontwikkeling van een strategie om sturing te geven aan de hervorming van het strafrechtstelsel, begon op 20 mei 2005 aan haar laatste operationele fase [8]. De regering van Georgië heeft op die datum haar goedkeuring gehecht aan de strategie en stelde een stuurgroep in die belast is met de ontwikkeling van een programma voor de uitvoering ervan.

De periode onmiddellijk na het verstrijken van het mandaat van EUJUST Themis zou, naar verwacht werd, van cruciaal belang zijn voor de dynamiek van de rechtsstaathervormingen. Op 9 juni 2005 bereikte het Politiek en Veiligheidscomité overeenstemming over de praktische voorwaarden voor verdere EU-steun bij de uitvoering van de hervormingsstrategie voor het Georgische strafrechtstelsel.

---

[7] Gemeenschappelijk optreden 2004/523/GBVB, PB L 228 van 29.6.2004, blz. 21.
[8] De missie is beëindigd op 15 juli 2005.

De EU startte in maart 2003 haar eerste militaire operatie "Concordia" in de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië; die operatie is in december 2003 geëindigd. Als vervolgmissie zond de EU in december 2003 de politiemissie van de Europese Unie naar de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië (EUPOL Proxima) [9]. Dit is de tweede civiele crisisbeheersingsoperatie van de EU in het kader van het EVDB. In november 2004 werd het mandaat van de missie verlengd tot en met 14 december 2005 [10].

In november 2004 besloot de Raad [11] financiële steun en technische bijstand te verlenen met het oog op de instelling van de afdeling "lichte wapens" bij het technische secretariaat van de Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten (ECOWAS), alsook om het moratorium op lichte wapens te helpen omzetten in een verdrag.

Op 13 mei 2004 stelde de EU een gemeenschappelijk optreden vast betreffende steun van de EU aan de oprichting van de geïntegreerde politie-eenheid (GPE) in de Democratische Republiek Congo (DRC) [12]. De EU heeft in april 2005 de politiemissie van de Europese Unie EUPOL "Kinshasa" ingesteld ter ondersteuning van de opleiding en uitrusting van de GPE in Kinshasa, zodat de GPE kan bijdragen tot de bescherming van de overheidsinstellingen en de versterking van het interne veiligheidsapparaat. Op 2 mei 2005 nam de EU een gemeenschappelijk optreden aan betreffende het verlenen van advies en bijstand voor de hervorming van de veiligheidssector in de DRC [13]. De EU heeft op 8 juni 2005 een missie ingesteld, EUSEC DR CONGO genaamd, die moet bijdragen tot de succesvolle integratie van diverse milities in het leger van de DRC, zulks in nauwe samenwerking en coördinatie met de andere actoren van de internationale gemeenschap.

De EU verbindt zich ertoe steun te verlenen aan AMIS, de missie van de Afrikaanse Unie (AU) in Darfur. De EU zal naar verwachting begin september adviseurs en opleiders op politiegebied detacheren om steun te verlenen aan de politiecommandostructuur van AMIS II en om opleiding te geven aan de eigen politieopleiders van AMIS. De EU is tevens van plan om de politiecapaciteit van de AU meer in het algemeen te helpen versterken, via het opzetten van een politie-eenheid binnen het secretariaat van de AU in Addis Abeba.

Punt 6.5 bevat informatie over de geïntegreerde rechtsstaatmissie van de EU voor Irak; punt 6.4 bevat informatie over de deelname van de EU aan de waarnemingsmissie in Atjeh.

Speciale vertegenwoordigers van de EU
Gedurende de laatste jaren heeft de EU steeds vaker speciale vertegenwoordigers van de EU (SVEU's) benoemd die in verschillende regio's en landen ter wereld bijdragen tot vredesregelingen of de wederopbouw na een conflict. De SVEU's kunnen in belangrijke mate bijdragen aan de uitvoering van de EU-richtsnoeren inzake mensenrechten.

---

[9] PB L 249 van 1.10.2003, blz. 66-69.
[10] Gemeenschappelijk Optreden 2004/789/GBVB, PB L 348 van 24.11.2004.
[11] 2004/833/GBVB; PB L 359 van 4.12.2004, blz. 65.
[12] PB L 182 van 19.5.2004, blz. 41.
[13] PB L 112 van 3.5.2005, blz. 20.

Op 23 maart 2005 benoemde de EU een nieuwe speciale vertegenwoordiger van de EU voor Moldavië, ambassadeur Adriaan Jacobovits de Szeged [14]. Zijn mandaat heeft in de eerste plaats betrekking op de EU-bijdrage aan de regeling van het conflict in Trans-Dnjestrië. Het heeft tevens betrekking op de bestrijding van mensensmokkel en smokkel van wapens en andere goederen uit en via Moldavië. Voorts ziet de SVEU toe op alle EU-activiteiten, met name op belangrijke aspecten van het ENB-actieplan met Moldavië dat tijdens de samenwerkingsraad EU-Moldavië van 22 februari 2005 is ondertekend.

Tijdens de periode waarop dit verslag betrekking heeft, is de speciale vertegenwoordiger van de EU voor de zuidelijke Kaukasus, ambassadeur Heikki Talvitie, in het kader van zijn mandaat [15] voortgegaan met de verlening van bijstand aan Armenië, Azerbeidzjan en Georgië bij de uitvoering van politieke en economische hervormingen, ook op het gebied van de mensenrechten.

De EU kwam overeen een speciale vertegenwoordiger van de EU voor Centraal-Azië te benoemen, [16] ambassadeur Jan Kubis. Zijn mandaat zal gebaseerd zijn op de beleidsdoelstellingen van de EU zoals het "bijdragen aan de versterking van de democratie, de rechtsstaat, het behoorlijk bestuur en de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden in Centraal-Azië". [17]

In februari 2005 nam de Raad de gemeenschappelijke optredens aan tot verlenging met zes maanden en tot wijziging van het mandaat van de SVEU's in Afghanistan, voor het vredesproces in het Midden-Oosten, voor het gebied van de Grote Meren in Afrika, voor de zuidelijke Kaukasus, in Bosnië en Herzegovina en in de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië (FYROM) [18]. De mandaten zijn verlengd na een algehele evaluatie op basis van de door de Raad in juni 2004 aangenomen handleiding inzake benoeming, mandaat en financiering van de SVEU's. In juli 2005 zijn de mandaten nogmaals met 6 maanden verlengd, met uitzondering van het mandaat van de SVEU voor de FYROM, wiens mandaat in november 2005 opnieuw zal worden bezien. [19]

Gemeenschappelijke standpunten

In gemeenschappelijke standpunten wordt de aanpak van de Unie bepaald ten aanzien van een specifieke aangelegenheid van algemeen belang van geografische of thematische aard; de lidstaten dienen ervoor te zorgen dat hun nationale beleid overeenstemt met deze gemeenschappelijke standpunten. Voor voorbeelden van aan mensenrechten gerelateerde gemeenschappelijke standpunten die tijdens deze verslagperiode door de EU zijn opgesteld, zie punt 6.

---

[14] Gemeenschappelijk optreden 2005/265/GBVB.

[15] Gemeenschappelijk optreden 2003/872/GBVB, PB L 326 van 13.12.2003, blz. 44.

[16] Raadsconclusies van 13 juni 2005.

[17] Het Gemeenschappelijk optreden betreffende de benoeming van de heer Kubis is op 18 juli 2005 aangenomen. Op dezelfde dag nam de Raad een Gemeenschappelijk optreden betreffende de benoeming van de heer Haavisto tot speciale vertegenwoordiger voor Sudan aan.

[18] PB L 326 van 13.12.2003, blz. 37-46.

[19] PB L 234 van 3.7.2004, blz. 13-18.

3.2 Demarches en verklaringen

Demarches op mensenrechtengebied bij de autoriteiten van derde landen en persmededelingen zijn belangrijke instrumenten van het externe beleid van de EU; ook in Raadsconclusies kunnen de mensenrechten aan de orde komen. Demarches zijn gewoonlijk het werk van de "trojka" of van het voorzitterschap en zij hebben meestal een vertrouwelijk karakter. Voorts kan de EU openbare verklaringen afleggen om een regering of andere partijen op te roepen de mensenrechten te eerbiedigen, dan wel om positieve ontwikkelingen te verwelkomen. De verklaringen worden gelijktijdig bekendgemaakt in Brussel en in de hoofdstad van het land dat het voorzitterschap van de EU waarneemt.

Demarches en verklaringen worden veelvuldig gebruikt om uiting te geven aan bezorgdheid over de mensenrechten. De voornaamste onderwerpen zijn de bescherming van mensenrechtenverdedigers, illegale detentie, onvrijwillige verdwijningen, de doodstraf, foltering, bescherming van kinderen, vluchtelingen en asielzoekers, buitengerechtelijke executies, de vrijheid van meningsuiting en van vereniging en het recht op een eerlijk proces, alsmede de noodzaak van vrije en eerlijke verkiezingen. Demarches en verklaringen kunnen evenwel ook in positieve zin worden gebruikt. Demarches worden bijvoorbeeld ondernomen om derde landen aan te sporen hun steun te verlenen aan een bepaald initiatief ter bevordering van de mensenrechten, zoals de bekrachtiging van een internationaal verdrag dat verband houdt met de mensenrechten, en verklaringen kunnen worden afgelegd om een bepaald initiatief te verwelkomen of te bevorderen.

In de verslagperiode heeft de EU overal ter wereld demarches ondernomen om steun te zoeken voor EU-initiatieven in de Commissie voor de rechten van de mens (CHR) en de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN), voor de mensenrechtenaspecten in de hervorming van de VN, alsook voor het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (ICC). Voorts zijn er demarches op mensenrechtengebied ondernomen bij onder meer de volgende landen: Albanië, Algerije, Angola, Bangladesh, Barbados, Belarus, Birma/Myanmar, China, Colombia, Cuba, Egypte, Eritrea, Gambia, India, Indonesië, Iran, Israël, Japan, Kazachstan, Koeweit, Libië, de Maldiven, Moldavië, Nepal, Nicaragua, Oezbekistan, Saudi-Arabië, Pakistan, de Westelijke Jordaanoever/Gazastrook, Rwanda, Sri Lanka, Syrië, Thailand, Trinidad en Tobago, Tsjaad, Turkmenistan, de VS, Venezuela en Vietnam.

In dezelfde periode legde de Unie aan de mensenrechten gerelateerde verklaringen af met betrekking tot onder meer de volgende landen: Albanië, Angola, Azerbeidzjan, Belarus, Bolivia, Birma/Myanmar, Burundi,

de Centraal-Afrikaanse Republiek, Cambodja, China, Ivoorkust, Cuba, DRC, Ethiopië, FYROM, Georgië, Guinee-Bissau, India, Indonesië, Iran, Kosovo, Kirgizië, Liberia, Malawi, Maleisië, Moldavië, Mozambique, Nepal, Nicaragua, Oekraïne, Oezbekistan, de Palestijnse Autoriteit, Rwanda, Servië en Montenegro/Kosovo, Senegal, Somalië, Sri Lanka, Sudan, Tadzjikistan, Togo, Tunesië, Venezuela, Zimbabwe.

EU-verklaring inzake de rechten van de mens - Daw Aung San Suu Kyi

Als voorbeeld van een EU-optreden inzake mensenrechten ten aanzien van een derde land, volgt hieronder de volledige tekst van een in 2004 afgelegde verklaring betreffende Daw Aung San Suu Kyi

Verklaring van het voorzitterschap namens de Europese Unie betreffende de verlenging van de gevangenhouding van Daw Aung San Suu Kyi, bekendgemaakt in Den Haag en in Brussel op 10 december 2004.

De EU veroordeelt de voortgezette gevangenhouding van Daw Aung San Suu Kyi en betreurt het dat er, ondanks de vrijlating van een klein aantal politieke gevangenen, een substantieel aantal van hen nog steeds gevangen wordt gehouden.

De EU herinnert aan haar eerder ingenomen standpunt, namelijk dat de regering van Birma/Myanmar indien zij haar betrekkingen met de EU wenst te verbeteren, de volgende stappen dient te zetten:

- onmiddellijke vrijlating van Daw Aung San Suu Kyi en alle politieke gevangenen;
- deelneming van de NLD en andere democratische partijen, alsook van alle etnische groepen, aan de nationale conventie die in februari 2005 zou worden hervat;
- de hervatting van de nationale conventie met een daadwerkelijk en open debat voor alle deelnemers.

De EU blijft de regering van Birma/Myanmar verzoeken zonder verder uitstel volledige, vrije en onbeperkte toegang tot Birma/Myanmar te verlenen aan de speciale gezant van de secretaris-generaal van de VN voor Birma/Myanmar, de heer Tan Sri Razali Ismail en aan de speciale rapporteur van de VN, de heer Paulo Sérgio Pinheiro.

De EU is ingenomen met de bevindingen inzake Birma/Myanmar waartoe de parlementsleden van de ASEAN op 28 november 2004 in Kuala Lumpur zijn gekomen, en moedigt de regeringen en de parlementsleden in de ASEAN-landen aan om toezicht te blijven houden op de situatie in Birma en om met het regime te blijven samenwerken ter bevordering van de democratie.

De kandidaat-lidstaten Bulgarije, Roemenië, Turkije en Kroatië*, de landen van het stabilisatie- en associatieproces en mogelijke kandidaat-lidstaten Albanië, Bosnië en Herzegovina, Servië en Montenegro en de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, alsmede de EVA-landen IJsland, Noorwegen en Liechtenstein, die lid zijn van de Europese Economische Ruimte, sluiten zich bij deze verklaring aan.

* Kroatië blijft deel uitmaken van het stabilisatie- en associatieproces

3.3 Mensenrechtendialoog en ad hoc overleg

3.3.1 Mensenrechtendialoog met China

De EU en China onderhouden nu bijna 10 jaar een mensenrechtendialoog aan de hand van door de Raad vastgestelde richtsnoeren. De mensenrechtensituatie, en de invloed van de dialoog hierop, is in oktober 2004 door de Raad geëvalueerd, hetgeen leidde tot Raadsconclusies en mondelinge briefings aan het Europees Parlement en de NGO's. In het algemeen gaven de ontwikkelingen een gemengd beeld te zien van vorderingen op sommige terreinen en onverminderde redenen tot verontrusting op andere gebieden. Enerzijds erkende de Raad dat China in het afgelopen decennium aanzienlijke vorderingen heeft gemaakt in zijn sociaal-economische ontwikkeling en verwelkomde hij stappen in de richting van een versterking van de rechtsstaat, waarbij hij China evenwel opriep te zorgen voor de daadwerkelijke uitvoering van maatregelen dienaangaande. Anderzijds was de Raad bezorgd omdat, ondanks deze ontwikkelingen, mensenrechten zoals de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van vergadering en van vereniging nog steeds worden geschonden, er geen vooruitgang is geboekt met betrekking tot de rechten van personen die tot minderheden behoren, de doodstraf nog altijd op grote schaal toepassing vindt en er folteringen blijven plaatsvinden. Concluderend beschouwde de Raad de dialoog als een waardevol instrument en een belangrijk onderdeel van de betrekkingen tussen de EU en China in het algemeen, en hechtte hij zijn goedkeuring aan voorstellen ter verbetering van de dialoog en ter bevordering van de begeleidende deskundigenseminars ter bevordering van tastbare resultaten op het terrein.

In de door dit verslag bestreken periode vonden er twee dialoogbijeenkomsten en twee seminars plaats. De 18e dialoogbijeenkomst vond op 24 september 2004 in Peking plaats, voorafgegaan door een bezoek van de trojka aan Tibet. De 19e bijeenkomst vond op 25-26 februari 2005 plaats in Luxemburg.

De EU was vertegenwoordigd door de trojka van de Groep rechten van de mens (COHOM) van de Raad, die in 2005 werd bijgestaan door de nieuw benoemde persoonlijk vertegenwoordiger voor de mensenrechten van de Hoge Vertegenwoordiger. China werd vertegenwoordigd door functionarissen van het ministerie van Buitenlandse Zaken, onder wie hun speciale vertegenwoordiger voor de mensenrechten, alsook door functionarissen van andere ministeries, het Nationaal Volkscongres en het Hooggerechtshof. Beide bijeenkomsten werden voorafgegaan door een vergadering op politiek niveau waarin de EU een aantal belangrijke punten van zorg aan de orde stelde en met name aandrong op de vrijlating van gevangenen die betrokken waren bij de gebeurtenissen op het Tienanmenplein in 1989, de spoedige ratificatie en uitvoering van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (ICCPR), de hervorming van het systeem van heropvoeding door arbeid, en voorts wees op het belang van een grotere vrijheid van meningsuiting, ook op het internet.

In de dialoog van 2004 was de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, met name in Tibet, een centraal thema. De dialoog van 2005 was toegespitst op het meer algemene thema van de mensenrechten en de rechtsstaat. Zoals altijd overhandigde de EU een lijst met individuele gevallen die aanleiding gaven tot bezorgdheid, waarop China schriftelijk antwoordde. In overeenstemming met de richtsnoeren werden tijdens de beide dialoogbijeenkomsten de volgende specifieke punten van zorg aan de orde gesteld: de ratificatie van het ICCPR en de noodzakelijke wetgevingshervormingen om uitvoering te geven aan de bepalingen ervan; de rechten van etnische minderheden in Tibet and Xinjiang; de afschaffing en toepassing van de doodstraf en de noodzaak van statistieken over het gebruik ervan; hervorming van het systeem van heropvoeding door arbeid en van soortgelijke maatregelen, zonder justitieel toezicht, die worden gebruikt ingeval van misdrijven; voorkoming en uitroeiing van folteringen en de rechten van gevangenen; onafhankelijkheid van rechters, het recht op juridisch advies en een eerlijk en onpartijdig proces; bescherming van de mensenrechten bij terrorismebestrijding; samenwerking met de VN, met name in het kader van bijzondere procedures, en met het OHCHR, het UNHCR, het ICRC en het ICC. De EU riep China tevens op om, overeenkomstig zijn internationale verplichtingen, het beginsel van "non-refoulement" toe te passen op de Noord-Koreaanse vluchtelingen in China. In 2004 werd tevens aandacht besteed aan de bescherming van sociale en economische rechten en aan discriminatie van met hiv/aids besmette personen. In 2005 bespraken beide partijen ook de prioriteiten voor de VN-Commissie voor de rechten van de mens.

De Chinese vertegenwoordiging informeerde de EU over een aantal tot stand gebrachte of lopende wetgevingshervormingen, waaronder een toetsing door het Hooggerechtshof van alle terdoodveroordelingen, een bijzondere rechtbank voor minderjarigen, wettelijke bepalingen voor verhoor en detentie en rechten van gevangenen in de context van een nationale campagne om folteringen te voorkomen en uit te bannen, alsmede de geplande hervorming van het systeem van heropvoeding door arbeid. Er werd tevens informatie

verstrekt over een reeks nieuwe regelingen die onder andere betrekking hebben op het slopen van huizen, juridische bijstand aan kwetsbare groepen in de maatschappij, maatregelen ter bevordering van democratisch bestuur op dorpsniveau en nieuwe voorschriften op het gebied van strafrechtelijke procedures. China verstrekte ook de meest recente informatie over de vorderingen die zijn geboekt in de richting van de ratificatie van het ICCPR. China bevestigde andermaal de uitnodiging aan de speciale rapporteur van de VN inzake folteringen, alsmede het geplande bezoek van de Hoge Commissaris van de VN voor de rechten van de mens Louise Arbour, en informeerde de EU over het bezoek van de Werkgroep inzake willekeurige detentie. Op vragen in verband met de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, onder andere met betrekking tot Falun Gong, en de vrijheid van vereniging werden de vanouds bekende antwoorden gegeven. China uitte zijn bezorgdheid over racisme en vreemdelingenhaat in de EU. Hoewel de dialoog van 2004 samenviel met een bezoek van de gezanten van de Dalai Lama aan China, bleken er in de bespreking over de rechten van personen die tot minderheden behoren maar weinig punten van overeenstemming te bestaan. Tijdens het bezoek van de trojka aan Tibet konden ontmoetingen met een veelheid aan vertegenwoordigers, onder andere van kloosters, plaatsvinden, maar werden de punten van zorg van de EU grotendeels bevestigd. Deze uiteenlopende standpunten werden openlijk besproken in de dialoog.

De autoriteiten van de EU en China organiseerden in het kader van de dialoog twee seminars inzake mensenrechten, één in Den Haag op 8-9 november 2004 en één in Peking op 20-21 juni 2005. Daarin kwamen de volgende thema’s aan bod: "ratificatie en uitvoering van het ICCPR", met inbegrip van afwijkingen en beperkingen, "recht op gezondheid", ook met betrekking tot hiv/aids (2004), vrijheid van meningsuiting en de doodstraf (2005). Aan het seminar in Peking werd deelgenomen door vertegenwoordigers van NGO's, academische instellingen, het Europees Parlement (voor het eerst), het Nationaal Volkscongres, vertegenwoordigers van de ministeries van Buitenlandse Zaken van de lidstaten, alsmede diverse Chinese ministeries. Op 1 juli 2004 vond in Peking een seminar over de ratificatie van het ICCPR plaats waaraan juridische deskundigen van EU-lidstaten en China deelnamen.

Naast de mensenrechtendialoog bleven de EU en haar lidstaten in andere politieke dialoogbijeenkomsten van de EU met China, ook op het hoogste politieke niveau, alsook via bilaterale technische samenwerking en uitwisselingsprogramma's, aandringen op concrete maatregelen om de daadwerkelijke uitoefening van mensenrechten in China te verbeteren. Tussen de dialoogbijeenkomsten door werden demarches ondernomen ten behoeve van specifieke zorgwekkende gevallen. De beperkte maatregelen van de Chinese regering maakten spijtig genoeg dat slechts zeer weinig personen vervroegd werden vrijgelaten en in de loop van het jaar werden nieuwe namen toegevoegd aan de lijst van individuele zorgwekkende gevallen.

Door middel van het "proces van Bern" heeft de EU regelmatig contact met andere landen die een mensenrechtendialoog met China onderhouden.

3.3.2 Mensenrechtendialoog met Iran

De mensenrechten vormen een essentieel onderdeel van de algemene betrekkingen van de EU met Iran. Dat geldt overigens voor alle landen. De mensenrechtendialoog, welke de eerste was die overeenkomstig de EU-richtsnoeren inzake de mensenrechtendialoog van 2001 werd ingesteld, is een van de belangrijkste hulpmiddelen voor de EU om in dat land de mensenrechten te bevorderen. Hoewel er in Iran op mensenrechtengebied nog veel werk moet worden verzet, is de EU van oordeel dat het onderhouden van duurzame contacten met Iran een manier is om aanmoediging te geven aan degenen die zich beijveren voor hervormingen in dit land.

Sinds 2002 heeft de EU in het kader van de mensenrechtendialoog vier bijeenkomsten met Iran gehouden; de meest recente vond plaats in juni 2004. De dialoog is gebaseerd op een aantal onderling overeengekomen beginselen en concrete richtsnoeren, en heeft betrekking op alle punten die voor de EU van belang zijn, namelijk: de ondertekening, ratificatie en uitvoering door Iran van internationale mensenrechteninstrumenten; samenwerking in het kader van internationale procedures; openheid, toegankelijkheid en transparantie; en verbeteringen van burgerrechten en politieke rechten, het gerechtelijk apparaat, het voorkomen en uitbannen van folteringen, strafrechtelijke vervolging, discriminatie, alsmede het gevangenisstelsel. Verscheidene deelnemers werden bij deze dialoogbijeenkomsten betrokken, waaronder de regering, de rechterlijke macht, academici en het maatschappelijk middenveld. De mensenrechtendialoog is een kanaal voor de EU om haar punten van zorg ten aanzien van Iran tot uiting te brengen en omgekeerd. De EU heeft de dialoog in het verleden gebruikt om individuele gevallen, bijvoorbeeld gewetensgevangenen, aan de orde te stellen, en zij is voornemens dit tijdens de volgende ronde opnieuw te doen. Een essentieel onderdeel van de dialoog is de mogelijkheid tot wederzijdse beoordeling en toetsing. Een in 2004 uitgevoerde evaluatie leverde echter een somber beeld op. Er kon ter plaatse nauwelijks enige vooruitgang worden vastgesteld, en de EU zag zich in feite genoodzaakt om de voorwaarden van de dialoog aan te passen.

De Raad besloot derhalve in oktober 2004 dat het voor de voortzetting van de dialoog noodzakelijk is dat Iran zich er opnieuw toe verbindt de mensenrechten en de rechtsstaat te eerbiedigen, en dat de voorwaarden van de dialoog moeten worden gewijzigd teneinde deze doeltreffender te maken.

In april 2005 besprak de EU-trojka deze onderwerpen met de Iraanse regering. Op basis van het verslag van de trojka-missie was de COHOM van oordeel dat aan Iran data voor een volgende bijeenkomst moeten worden voorgesteld; op die manier kan worden nagegaan of Iran inderdaad bereid is de mensenrechten door middel van de dialoog te verbeteren.

3.3.3 Mensenrechtenoverleg met Rusland

Op 1 maart 2005 begon te Luxemburg het overleg over de mensenrechten tussen de EU en Rusland, nadat de top EU-Rusland van november 2004 hieraan zijn goedkeuring had gehecht. Beide partijen waren het erover eens dat het overleg een belangrijk onderdeel vormt van de betrekkingen tussen de EU en Rusland in hun totaliteit, en zij kwamen overeen om op een regelmatige halfjaarlijkse basis overleg over de mensenrechten te plegen. Tijdens het overleg vond er een uitvoerige gedachtewisseling over Tsjetsjenië plaats, in het bijzonder over de toestand van de mensenrechten in de regio, alsmede over maatregelen die de Russische autoriteiten hebben genomen naar aanleiding van de herhaalde schendingen van de mensenrechten, waaronder verdwijningen. De EU presenteerde haar plannen voor een missie ter beoordeling van de sociaal-economische behoeften in de noordelijke Kaukasus. De algemene situatie met betrekking tot de mensenrechten in Rusland werd eveneens besproken, en met name de mediavrijheid en de positie van minderheden in Rusland (zoals de van oorsprong Fins-Oegrische bevolkingsgroepen). Rusland stelde mensenrechtenkwesties in de EU aan de orde en werd geïnformeerd door een vertegenwoordiger van het Europees waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat die was uitgenodigd als deskundige.

Ook internationale mensenrechtenkwesties stonden op de agenda. De EU en Rusland hebben uitvoerig gesproken over prioriteiten voor de 61e zitting van de CHR, waarbij eventuele thematische en landenresoluties, alsmede moties om geen actie te ondernemen, aan bod kwamen. Rusland verstrekte ook de meest recente informatie over de recente bezoeken van de Hoge Commissaris van de VN voor de rechten van de mens en de speciale rapporteur inzake geweld tegen vrouwen. De EU verzocht Rusland om in te gaan op verzoeken om informatie en aanvragen voor bezoeken door andere speciale rapporteurs en werkgroepen. Wat betreft de samenwerking in het kader van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en de Raad van Europa, gingen de besprekingen voornamelijk over de erkenning van arresten van het Europees Hof voor de rechten van de mens, de verslagen van het Europees Comité inzake de voorkoming van folteringen en onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen, en het bezoek van de Commissaris voor de mensenrechten van de Raad van Europa, de heer Alvaro Gil-Robles.

Beide partijen legden na de vergadering verklaringen voor de pers af en tussen de delegatiehoofden werden er brieven uitgewisseld met het oog op de follow-up van het overleg. Tijdens de vergadering van de CHR in Genève legde de EU tevens een verklaring voor de pers af over de toestand van de mensenrechten in de Russische Federatie, met name in Tsjetsjenië. Naast dit overleg heeft de EU ook in andere politieke dialoogbijeenkomsten, mede op het hoogste niveau, steeds mensenrechtenkwesties met Rusland besproken.

Een tweede ronde van dit overleg zal naar verwachting in september 2005 plaatsvinden.

3.4 Mensenrechtenoverleg van de trojka met de VS, Canada, Japan, Nieuw-Zeeland en de kandidaat-lidstaten

Trojka-overleg met de VS

Evenals in vorige jaren hebben de EU en de VS vóór de zitting van de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN in oktober 2004 (in Den Haag) en vóór de CHR-zitting in februari 2005 (te Brussel) overleg gepleegd over mensenrechtenkwesties. Deze bijeenkomsten waren bedoeld om informatie uit te wisselen over en steun te zoeken voor de thematische prioriteiten en de landenprioriteiten, alsook om besluiten te nemen over gemeenschappelijke doelstellingen en initiatieven, zoals de zowel in New York als Genève ingediende resolutie over de mensenrechten in Belarus. Dit overleg heeft de grondslag gelegd voor een constructieve en vruchtbare samenwerking in het kader van de AVVN en de CHR.

De EU en de VS hebben van gedachten gewisseld over de mensenrechtensituatie in een aantal landen, met name in de landen waarover wellicht een resolutie zou worden opgesteld, alsmede over het beleid ten aanzien van deze landen. De recentste informatie over de dialogen over mensenrechten en het overleg met derde landen is daarbij uitgewisseld. Beide partijen toonden interesse voor samenwerking bij de verdediging van mensenrechtenactivisten. Zij hielden ook een eerste gedachtewisseling over voorstellen aangaande de mensenrechtenaspecten van de hervorming van de VN en het functioneren van de CHR.

Het overleg bood tevens een goede gelegenheid om het verschil in aanpak te bespreken. Voor de EU waren de doodstraf, en met name de uitvoering ervan bij minderjarigen, alsook de toegang tot consulaire bijstand voor vreemdelingen, in het licht van recente rechtszaken reden tot bezorgdheid. Gedurende de twee bijeenkomsten wisselden beide partijen openhartig van gedachten over de gevolgen van maatregelen ter bestrijding van terrorisme voor de internationale inspanningen ter bevordering van de bescherming van de mensenrechten, waarbij onder meer de situatie van de gevangen in Guantanamo Bay en Irak en het uitleveringsvraagstuk ter sprake kwamen. De EU vroeg de VS positief te reageren op het verzoek van de speciale rapporteurs van de VN om Guantanamo Bay en andere plaatsen waar vermeende terroristen worden vastgehouden, te mogen bezoeken. De VS gaven informatie over lopende rechtszaken en deelden mee dat zij zouden zorgen voor een follow-up met de speciale rapporteurs van de VN in Genève. De VS toonden zich bezorgd over het antisemitisme in Europa. Tevens verzochten zij de EU om steun voor de Gemeenschap van democratieën.

Trojka-overleg met Canada
Het mensenrechtenoverleg met Canada vond plaats vóór de zitting van de Derde Commissie van de AVVN in oktober 2004 en vóór de CHR-zitting van februari 2005. De aandacht ging daarbij zoals gewoonlijk vooral uit naar samenwerking in beide fora met betrekking tot land- en themagerichte resoluties.

De EU en Canada wisselden voorts van gedachten over de behoefte aan een betere coördinatie tussen gelijkgestemde landen. Canada deelde de opvattingen van de EU over een meer strategische aanpak. In een gedachtewisseling over de hervorming van de VN onderstreepte Canada dat de mainstreaming van de mensenrechtendimensie in het VN-systeem in zijn geheel van essentieel belang is.

Trojka-overleg met Japan
Het mensenrechtenoverleg EU-Japan heeft in oktober 2004 en maart 2005 plaatsgevonden. Japan beklemtoonde veel belang te hechten aan coördinatie met de EU en deelde mee dat zij informatie over de dialoog EU-China en het overleg EU-Rusland ten zeerste op prijs stelt. Japan gaf de EU informatie over de dialoog met Cambodja, die onlangs van start is gegaan.

Japan deelde de EU mee dat uit recent onderzoek is gebleken dat meer dan 80% van de bevolking voorstander is van handhaving van de doodstraf. In het licht van dit onderzoeksresultaat acht Japan de kans op succesvolle besprekingen over de afschaffing van de doodstraf vrij gering. Japan plaatste vraagtekens bij de conventie over de bescherming van de rechten van gehandicapten.

Trojka-overleg met Nieuw-Zeeland
Tijdens het overleg over de mensenrechten in februari 2005 deelde Nieuw-Zeeland mee nauwere samenwerking met de EU te wensen. Nieuw-Zeeland verklaarde geen nieuwe initiatieven te zullen nemen, maar te zullen trachten de bestaande initiatieven een extra impuls te geven; in dat verband is de resolutie betreffende de rechten van het kind een prioriteit. Nieuw-Zeeland onderschreef het standpunt van de EU dat de resolutie betreffende de rechten van het kind beknopter en gerichter kan worden geformuleerd.

Nieuw-Zeeland deelde de EU mee dat het land weliswaar met China geen formele dialoog over mensenrechten heeft, maar dat het een indrukwekkend aantal Chinese delegaties had ontvangen die zich op de hoogte kwamen stellen van de administratieve praktijken. Nieuw Zeeland heeft bij deze delegaties de mensenrechtenkwesties stelselmatig aan de orde gesteld.

Trojka-overleg met de kandidaat-lidstaten
De jaarlijkse gedachtewisseling heeft op 22 februari 2005 in Brussel plaatsgevonden. De EU informeerde de kandidaat-lidstaten Roemenië, Bulgarije en Turkije over de voorbereiding van CHR 61 en de andere prioritaire aangelegenheden op het gebied van de mensenrechten, en verzocht om hun steun voor de EU-initiatieven. Roemenië, Bulgarije en Turkije gaven informatie over hun voorbereiding van CHR en over hun mensenrechtenbeleid in het algemeen. Andere onderwerpen die aan de orde kwamen waren de verwachte initiatieven van derde landen tijdens de CHR, de lopende besprekingen over speciale procedures te Genève, de resolutie over de rechten van het kind en de Gemeenschap van democratieën.

3.5 Mensenrechtenbepalingen in samenwerkingsovereenkomsten met derde landen

In de context van de handels- en samenwerkingsovereenkomsten tussen de Europese Gemeenschap en derde landen evalueert de Commissie regelmatig de naleving van de internationale mensenrechtennormen door de derde landen die haar partner zijn. Overeenkomstig de "mensenrechtenbepaling" van deze overeenkomsten heeft de Commissie het initiatief genomen om, in het kader van het overleg in het gezamenlijk comité, met een aantal landen werkgroepen op te richten voor mensenrechten en goed bestuur. De eerste bijeenkomsten van de werkgroepen EG-Vietnam en EG-Laos over institutionele opbouw, administratieve hervormingen, bestuur en mensenrechten zijn gehouden in juni 2005.

In het kader van het Europees Nabuurschapsbeleid (ENB), dat een versterking vormt van het proces van Barcelona, heeft de Commissie landenverslagen uitgebracht over alle geassocieerde mediterrane landen van het proces van Barcelona, alsook over de Oost-Europese landen waarmee partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten gesloten zijn. Deze landenverslagen zijn openbaar en bevatten, evenals de ENB-actieprogramma's waarover met deze landen is of wordt onderhandeld, een hoofdstuk over mensenrechten en fundamentele vrijheden. De prioriteiten die in de ENB-actieprogramma's zijn vastgesteld, en de concrete follow-up daarvan, worden besproken in de betrokken subcommissies voor mensenrechten en democratie. Een aantal van die subcommissies bestaan reeds uit hoofde van partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten of associatieovereenkomsten met bepaalde landen, terwijl andere nu worden ingesteld, bijvoorbeeld voor Jordanië, Marokko en Tunesië. De subcommissie voor mensenrechten voor Jordanië is in juni 2005 als eerste bijeengekomen.

De EU beschouwt de mensenrechtenbepalingen in de overeenkomsten met derde landen als een aansporing om de mensenrechten te bevorderen. De Commissie heeft in mei 1995 een *mededeling over de bepalingen inzake de eerbiediging van de democratische beginselen en de rechten van de mens in de overeenkomsten tussen de Gemeenschap en derde landen* gepubliceerd, die een lijst van maatregelen bevat die kunnen worden getroffen naar aanleiding van ernstige schendingen van de mensenrechten of ernstige verstoringen van het democratische proces. Deze maatregelen, die gaan van de verandering van de inhoud van samenwerkingsprogramma tot de opschorting van onderdelen van de overeenkomst, worden regelmatig toegepast. De voornaamste functie van deze bepaling bestaat er evenwel in de EU ten aanzien van derde landen een basis te verschaffen voor een positief engagement inzake aangelegenheden betreffende mensenrechten en democratie.

3.6 Activiteiten die gefinancierd worden in het kader van het Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR)

Het Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten is de belangrijkste vaste begrotingspost van de EU voor het bevorderen van de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat. In 2004 had dat fonds meer dan 100 miljoen euro aan middelen ter beschikking voor de financiering van een breed scala van projecten in 32 landen en op 4 prioritaire gebieden, de bevordering van de democratie, de rechtsstaat en goed bestuur, de afschaffing van de doodstraf, de strijd tegen foltering en straffeloosheid, steun voor de internationale rechtbanken en het internationaal strafhof, de strijd tegen racisme, xenofobie en discriminatie van minderheden, alsmede de bescherming van inheemse volkeren.

Eind juni 2005 steunde het EIDHR meer dan 1000 projecten overal ter wereld, die het volledige scala van de in de basisverordeningen en het programmeringsdocument uiteengezette prioriteiten bestrijken. Er zijn activiteiten georganiseerd op landenniveau, op regionaal niveau en wereldwijd. Vanaf april 2004 is het beheer van de EIDHR-projecten op landenniveau in het kader van het deconcentratieproces van Brussel naar de EG-delegaties gedecentraliseerd. De dialoog tussen de organisaties die de activiteiten uitvoeren en de EG vindt nu op lokaal niveau plaats, zodat informatie efficiënter kan worden uitgewisseld en aan networking kan worden gedaan tussen EIDHR-partners, alsook met EU-missies en EG-delegaties.

Evenals in de vorige jaren is de selectie van nieuwe projecten op drie verschillende manieren uitgevoerd:

Projecten die via een wereldwijde oproep tot het indienen van voorstellen tot stand komen
In juli en augustus 2004 zijn vijf wereldwijde oproepen tot het indienen van voorstellen gedaan. Een oproep betrof de ondersteuning van de Internationale Justitie, met een begroting van 4,7 miljoen euro, terwijl voor de afschaffing van de doodstraf een begroting van 2 miljoen euro beschikbaar werd gesteld. Een oproep betrof de ondersteuning van de Internationale Justitie, met een begroting van 4,7 miljoen euro, terwijl voor de afschaffing van de doodstraf een begroting van 2 miljoen euro beschikbaar werd gesteld.

Een derde oproep betrof de versterking van de Birmese civiele samenleving, waarvoor 1,5 miljoen euro werd uitgetrokken. Er zijn twee oproepen gedaan met betrekking tot foltering; één ter voorkoming van het gebruik van folterpraktijken, met een begroting van 6 miljoen euro, en één met het oog op de reïntegratie van slachtoffers van folteringen, met een begroting van 10 miljoen euro. In januari 2005 zijn nog drie oproepen gedaan, één voor projecten ter ondersteuning van inheemse volkeren, met een begroting van 5,7 miljoen euro, één voor de selectie van projecten ter bestrijding van racisme en xenofobie, met een begroting van 5 miljoen euro, en tot slot een regionaal programma voor doctoraalstudies inzake mensenrechten, met een begroting van 5,5 miljoen euro. De Commissie zal later in 2005 subsidies toekennen voor het merendeel van de succesvolle voorstellen.

Projecten die via landenspecifieke oproepen tot het indienen van voorstellen tot stand zijn gekomen

Een bedrag van 17,58 miljoen euro is beschikbaar gesteld voor oproepen tot het indienen van voorstellen die door de EG-delegaties in 40 landen zijn gedaan. Dergelijke landenspecifieke oproepen zijn bedoeld voor de selectie van projecten die in aanmerking komen voor kleinere subsidies (tussen 10.000 en 100.000 euro) en staan normaal gezien alleen open voor in het land gevestigde organisaties. Zo kan het EIDHR het plaatselijke maatschappelijk middenveld ondersteunen en de specifieke prioriteiten bepalen voor elk land waar deze microprojecten worden uitgevoerd. In 2004 werden door de EG-delegaties 414 nieuwe subsidies voor microprojecten in het kader van het EIDHR toegekend.

Zonder oproepen tot het indienen van voorstellen geselecteerde projecten

In 2004 werden 27 projecten geselecteerd zonder oproep tot het indienen van voorstellen, waaronder verkiezingswaarnemingsmissies, waarvoor de EU EUR 31.878.720 beschikbaar stelde. Omvangrijke subsidies werden verleend aan organisaties zoals het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten, de Raad van Europa, de OVSE en de internationale tribunalen. Meer informatie over verkiezingswaarnemingsmissies is te vinden in punt 4.9.

Een lijst van uit de begroting van het EIDHR tijdens de verslagperiode gefinancierde projecten staat in bijlage II.

Evaluatie van de afgeronde EIDHR-projecten [20]

In 2004 heeft de EG een studie laten verrichten naar de resultaten en de effecten van 48 uit hoofde van het EIDHR gefinancierde en tussen januari 2002 en juli 2003 voltooide macroprojecten. De studie is ter beschikking gekomen in maart 2005. Op basis van desk studies en 29 bezoeken ter plaatse wordt in de studie beoordeeld of de doelstellingen van de projecten zijn gehaald en in hoeverre is tegemoetgekomen aan de behoeften van het land en de specifieke doelgroepen. In de studie werd ook ingegaan op de voor de projecten

---

[20] "Synthesis Report on the Ex-post Assessment of EIDHR projects completed between January 2002 and July 2004" ("Samenvattend verslag van de ex-post-evaluatie van de tussen januari 2002 en juli 2004 voltooide EIDHR-projecten"), opgesteld door Plancenter Ltd en Tea Cegos.

gebruikte methode, de duurzaamheid, de begroting, de kosteneffectiviteit en de beheerscapaciteit van de uitvoerende organisaties. De in de studie behandelde projecten bestrijken de meeste EIDHR-prioriteiten en alle regio's. Van de organisaties die de projecten uitvoeren hebben er 58% hun hoofdkantoor in de EU, 33% hebben hun hoofdkantoor in de in het programma opgenomen landen en zijn er 8% uitgevoerd door VN-bureaus.

Na een vergelijking van de uitkomsten op basis van de verschillende evaluatiecriteria, relevantie- en uitvoeringsaspecten, blijkt dat 70% van de projecten in de beoordeling *uitstekend* of *goed* [21] hebben gescoord.

Algemeen gesproken luidde de conclusie van de studie dat de projecten duidelijk gedefinieerde en strategisch gekozen (bij de projectactiviteiten betrokken) begunstigden en doelgroepen (uiteindelijke begunstigden van de projecten) hadden. Belangrijke begunstigden zijn de NGO's die voor mensenrechten en democratie ijveren, alsook journalisten en de media. Regeringsambtenaren, en ook parlementsleden en de politie zijn betrokken bij vele EIDHR-projecten. De doelgroepen zijn meestal burgers in het algemeen, mensenrechtenactivisten, minderheden en kinderen.

In de studie wordt de indruk gewekt dat vele organisaties die projecten uitvoeren, slechts een beperkte kennis van het alomvattend EIDHR-programma hebben. Voorts zouden de begunstigden en de doelgroepen sterker betrokken moeten worden bij de analyse van de behoeften en bij de formulering van projectvoorstellen, evenals bij de follow-up en de evaluatie. Mogelijke synergieën met andere al dan niet door de EG gefinancierde activiteiten worden onvoldoende onderzocht.

Op vragen betreffende de EG als donor in vergelijking met andere donoren blijkt uit de studie dat de EG onvoldoende soepel is. Zodra subsidiëring wordt verkregen, is de perceptie evenwel dat de EG-subsidies belangrijke voordelen bieden. De EU wordt gezien als een belangrijke factor op het gebied van het bevorderen van de mensenrechten in de wereld. De subsidiëring door de EU is veelal aanzienlijk en gaat gepaard met politieke steun voor de organisaties.

Het EIDHR in 2005-2006

De EIDHR zal in 2005-2006 worden gereorganiseerd in vier belangrijke thematische campagnes die bedoeld zijn om ervoor te zorgen dat de projecten op wereldwijd, regionaal en landenniveau elkaar versterken.

---

[21] Gebruikte beoordelingsschaal: A=Uitstekend, B=Goed, C=Over het algemeen toereikend, met enkele goede en slechte aspecten, D=Ernstige problemen en E=Mislukt

3.7 Analyse van de doeltreffendheid van de EU-instrumenten en initiatieven

In dit hoofdstuk worden de vele doeltreffende manieren beschreven waarop de EU-instrumenten werden aangewend om de mensenrechten actief te bevorderen. De EU wil niet zozeer haar wil opleggen alswel overtuigen, en vindt dat engagement en dialoog in de betrekkingen met derde staten de voorkeur moeten genieten en gestreefd moet worden naar een doeltreffend optreden. Op het gebied van civiele crisisbeheersing bijvoorbeeld, en ook bij het optreden van de speciale vertegenwoordigers van de EU, ligt de klemtoon op praktische bijstand die rechtstreeks van invloed is op de situatie.

De EU moet streven naar een evenwicht tussen overtuiging en kritisch optreden. Het bevorderen van de mensenrechten gaat gepaard met het opbouwen van vertrouwensrelaties, met gedachtewisselingen in de ware zin des woords, met het creëren van de voorwaarden voor vruchtbare samenwerking en het verlenen van bijstand om deze samenwerking gestalte te geven, maar vergt ook de bereidheid duidelijk aan te geven wanneer er grenzen worden overschreden.

Tot de beschikbare instrumenten behoren zowel stimulerende als beperkende maatregelen. De EU is een belangrijke donor en handelspartner, maar deinst er niet voor terug bepalingen van samenwerkingsovereenkomsten op te schorten, kritische resoluties in te dienen in belangrijke fora van de VN of een visumverbod in te stellen of teams militairen en burgerpersoneel te sturen tot de mensenrechtensituatie verbetert. De intensiteit van het optreden van de EU neemt toe naarmate het gaat om ernstiger schendingen van de mensenrechten. Het is evenwel belangrijk lering te blijven trekken uit activiteiten om de doeltreffendheid ervan te verbeteren. De samenhang van de activiteiten van de EU op mensenrechtengebied en, met name, het gecoördineerd gebruik van de verschillende instrumenten waarover zij beschikt, blijft een essentiële uitdaging voor de Unie.

Met het oog op meer samenhang en coherentie van het mensenrechtenbeleid van de EU en een sterker extern optreden van de EU heeft de COHOM tijdens het Nederlandse voorzitterschap het initiatief genomen om alle mensenrechtendialogen van de EU op gezette tijden te evalueren. Gezien de centrale rol van de COHOM bij het aangaan, monitoren en evalueren van de gestructureerde en de ad-hoc dialogen en overlegrondes inzake mensenrechten, en overeenkomstig haar mandaat dat is uitgebreid, is het belangrijk dat de COHOM het overzicht over alle mensenrechtendialogen bewaart door tweemaal per jaar in de groep een bespreking te houden op basis van een geactualiseerd overzicht en een tijdschema van de lopende mensenrechtendialogen.

Er liggen vele uitdagingen in het verschiet en een keer per jaar evalueert de COHOM de uitvoering van het mensenrechtenbeleid van de EU en doet zij aanbevelingen (zie de conclusies van de Raad van december 2004, doc. 15817/3/04). Ervoor zorgen dat het mensenrechtenbeleid en het algemeen Europees buitenlands- en veiligheidsbeleid (GBVB) onderling samenhangend zijn, is een belangrijke uitdaging en zal dat waarschijnlijk blijven. Dat is een van de redenen waarom de Raad het toejuicht dat de SG/HV voor het GBVB, Javier Solana, een Persoonlijk Vertegenwoordiger voor de mensenrechten heeft benoemd. Doeltreffende mainstreaming is voor de samenhang van cruciaal belang. De lidstaten van de EU, het secretariaat-generaal van de Raad en de Commissie zijn derhalve vastbesloten om in hun instellingen effectief werk de maken van mainstreaming van de mensenrechten. In dat verband is het terrein van de civiele crisisbeheersing van bijzonder belang.

Ook de uitvoering is een essentiële uitdaging. Er bestaat thans een aantal richtsnoeren op het gebied van de mensenrechten. Een aantal belangrijke mensenrechtenverdragen is door een groot aantal staten bekrachtigd. De normen en de doelstellingen zijn duidelijk; nu moeten zij nog worden toegepast. Dat is misschien niet de sterkste kant van het optreden van de EU, maar zij is zich terdege bewust van haar taak en er wordt gewerkt om aan de verwachtingen te voldoen. Daartoe zijn de dialogen met China en Iran in het afgelopen jaar grondig geëvalueerd overeenkomstig de EU-richtsnoeren inzake mensenrechten. De resultaten van deze dialogen waren uiteenlopend. Hoewel het niet realistisch is te stellen dat er grote veranderingen zijn teweeggebracht, noch in opstelling, noch in optreden, hebben deze dialogen toch de verdienste dat zij een onbevangen gedachtewisseling mogelijk hebben gemaakt en de hervormers in de betrokken landen in belangrijke mate hebben gesteund. Sommige tekenen van vooruitgang in de dialoog met China waren voor de EU bemoedigend; de EU wil de doeltreffendheid van de dialoog vergroten, bijvoorbeeld door tijdens iedere sessie één thema centraal te stellen. Zoals reeds is opgemerkt, valt er echter sinds het begin van de dialoog met Iran weinig vooruitgang te constateren.

Het is nog te vroeg voor een evaluatie van de vorderingen in het overleg EU-Rusland, dat pas in mei 2004 van start is gegaan. Het trojka-overleg met de VS, Canada, Japan en Nieuw-Zeeland maakte het mede mogelijk dat de gemeenschappelijke aanpakken onderling werden afgestemd.

Zoals blijkt uit de diverse kadertjes in dit verslag (zie met name hoofdstuk 4), ondersteunt het EIDHR een aantal essentiële activiteiten op het gebied van de mensenrechten in derde landen. De politieke prioriteiten van de EU vinden hun weerslag in de programmering van de communautaire steun. Aangezien de EG evenwel geacht wordt subsidies toe te kennen via open, op concurrentie gebaseerde oproepen die een aanzienlijk aantal voorstellen opleveren, kan het proces van selectie van projecten ertoe leiden dat projectvoorstellen die aan de politieke prioriteiten van de EU beantwoorden, niet snel genoeg steun krijgen.

Er moeten dan ook meer inspanningen worden gedaan om de kloof tussen de prioriteitenbepaling (door programmering) en de uitvoering van de prioriteiten te verkleinen. Bovendien blijft het gebrek aan informatie over het effect van in het verleden gesubsidieerde projecten op de mensenrechtensituaties die zij beoogden te verbeteren, zorgen baren, aangezien het beleid gebaseerd moet worden op aantoonbare resultaten.

Het Europees Parlement speelt in zeer verschillende hoedanigheden een rol bij het bevorderen van de mensenrechten. Het heeft thematisch georiënteerde en specifieke activiteiten ondernomen, alsook activiteiten die gericht waren op bepaalde dossiers, zoals de hervorming van de VN, die effecten hebben op langere termijn. Voorts blijft het Parlement druk uitoefenen op zowel de Commissie als de Raad om hun inspanningen op deze gebieden gaande te houden. Uit de actieve betrokkenheid van leden van het EP in verkiezingswaarnemingsmissies blijkt hoe de drie instellingen efficiënt samenwerken.

4. Thematische kwesties:

4.1 Doodstraf

Tijdens de verslagperiode heeft de EU haar beleid voor de afschaffing van de doodstraf actief voortgezet. De EU is in alle gevallen gekant tegen de doodstraf en verdedigt dit standpunt consequent in haar betrekkingen met derde landen. Zij is van oordeel dat de afschaffing van de doodstraf bijdraagt tot de verbetering van de menselijke waardigheid en de gestage ontwikkeling van de mensenrechten.

De (in 1998 aangenomen) richtsnoeren voor het beleid van de EU ten opzichte van derde landen inzake de doodstraf vormen de basis voor het optreden van de Unie. Deze richtsnoeren voorzien in criteria voor demarches ten aanzien van landen die de doodstraf toepassen en bevatten minimumnormen die in deze landen moeten worden gehanteerd. De EU oefent ook druk uit met het oog op de invoering, indien relevant, van moratoria als een eerste stap in de richting van de afschaffing van de doodstraf.

Algemene demarches houden in dat de EU het probleem van de doodstraf aan de orde stelt in haar betrekkingen met derde landen. Deze demarches zijn met name frequent in situaties waarin er ontwikkelingen zijn in het beleid van een land ten aanzien van de doodstraf, bijvoorbeeld wanneer de kans bestaat dat een moratorium of de facto moratorium op de toepassing van de doodstraf wordt opgeheven of de doodstraf opnieuw bij wet wordt ingevoerd. Zo ook kan een demarche worden gedaan of een publieke verklaring worden afgelegd ten aanzien van landen die initiatieven nemen in de richting van de afschaffing van de doodstraf. *Individuele demarches* vinden plaats in de specifieke gevallen waarin de Europese Unie in kennis is gesteld van individuele veroordelingen tot de doodstraf die een schending inhouden van de minimumnormen. Deze normen bepalen, onder meer, dat de doodstraf niet kan worden opgelegd aan minderjarige plegers van een misdrijf, zwangere vrouwen, jonge moeders of geestelijk gehandicapten.

De EU heeft de kwestie van de doodstraf opgenomen met de regeringen van Japan, de VS, China, Pakistan, Syrië, Koeweit, Barbados, Jemen, de Palestijnse Autoriteit, Libië, Iran, Oezbekistan, Sri Lanka, Vietnam, India, Indonesië en Bangladesh.

Volgens het verslag van Amnesty International over 2004 zijn er dat jaar wereldwijd bijna 4000 executies uitgevoerd. Meer dan de helft van deze executies vond plaats in China. Iran staat op de tweede plaats met ten minste 159 executies, gevolgd door Vietnam met ten minste 64 executies en de VS met 39. Opgemerkt dient evenwel te worden dat het aantal executies in de VS de jongste jaren gestaag is gedaald [22].

De EU is ingenomen met het feit dat 44 van de 46 lidstaten van de Raad van Europa Protocol nr. 6 bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens - inzake de afschaffing van de doodstraf - hebben geratificeerd. De Russische Federatie en Monaco moeten Protocol nr. 6 nog ratificeren. Protocol nr. 13, op grond waarvan de doodstraf onder alle omstandigheden, ook in tijd van oorlog, wordt verboden, is nu door 32 lidstaten geratificeerd, waaronder 18 lidstaten van de EU.

Een van de positieve ontwikkelingen was dat de volgende vijf landen in 2004 de doodstraf hebben afgeschaft voor alle misdrijven: Bhutan, Griekenland, Samoa, Senegal en Turkije. President Akajev van Kirgizië heeft aangekondigd het moratorium op executies dat sedert 1998 bestaat, met één jaar te zullen verlengen. In Tadzjikistan is het bestaande moratorium op 8 juli 2004 bevestigd door een wet "betreffende de opschorting van de toepassing van de doodstraf".

Wat het optreden in de multilaterale fora betreft, is de EU doorgegaan met haar vaste praktijk een resolutie over de doodstraf in te dienen in de VN-Commissie voor de rechten van de mens (CHR). Alle lidstaten van de EU steunden de resolutie over buitengerechtelijke, standrechtelijke of arbitraire executies die door Finland werd ingediend tijdens de zitting van de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN. In de door Zweden ingediende resolutie, die in 2005 tijdens de 61e zitting van de CHR is aangenomen en waarbij 81 landen zich hebben aangesloten, wordt andermaal opgeroepen tot een wereldwijd moratorium op executies en wordt de staten met aandrang verzocht toe te treden tot het Tweede Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, waarmee de afschaffing van de doodstraf wordt beoogd. In haar verklaring aan de Commissie betreurde de EU het einde van de moratoria in Libanon en Indonesië, en het einde van het feitelijke moratorium in India; zij riep Burundi, Sri Lanka en Mauritanië op niet opnieuw te beginnen met executies, en betreurde de onderbreking van het moratorium in Afghanistan, alsook het besluit van de Iraakse interimregering om de doodstraf weer in te voeren in haar wetgeving.

[22] Uit andere bronnen blijkt dat bepaalde van deze cijfers aan de lage kant zouden kunnen zijn. De werkelijke aantallen liggen waarschijnlijk hoger, gezien de moeilijkheid om statistieken te compileren.

Wat het optreden van de EU in de Verenigde Staten betreft, zij gewezen op een aantal opmerkelijke uitspraken van het Hooggerechtshof van de VS. Na *Atkins t. Virginia*, waarin het Hof heeft gesteld dat de executie van geestelijk gehandicapten een schending inhoudt van de Grondwet van de VS, zijn talrijke zaken betreffende geestelijk gehandicapten opgeschort in afwachting van een evaluatie van de geestelijke gezondheid. De rechtbanken van de staten zijn het niet eens over de definitie van het begrip "geestelijk gehandicapt"; het Hooggerechtshof heeft de bevoegdheid om dit begrip te definiëren namelijk overgelaten aan de staten. Talrijke advocaten vechten thans de veroordeling van hun respectieve cliënten aan op grond van het *Atkins*-attest.

In een belangrijk arrest van 1 maart 2005 in de zaak *Simmons t. Missouri* heeft het Hooggerechtshof executies van minderjarigen ongrondwettig verklaard. Er zij aan herinnerd dat de EU juist in deze zaak bij het Hooggerechtshof een *amicus curiae*-memorie had ingediend. Bovendien heeft het Hooggerechtshof in de motivering van zijn uitspraak expliciet verwezen naar "het gewicht van de internationale opinitie".

Van 6 tot en met 9 oktober 2004 vond in Montreal, Canada, het Tweede Wereldcongres tegen de doodstraf plaats. Dit was een belangrijke bijeenkomst van tegenstanders van de doodstraf uit de hele wereld, georganiseerd door de coalitie van NGO's, genaamd "Samen tegen de doodstraf". Tijdens de besprekingen is een brede waaier van onderwerpen aan bod gekomen, onder meer intensievere strategieën met het oog op afschaffing, met name ten aanzien van de VS en Japan. De EU was vertegenwoordigd door het Nederlandse voorzitterschap en de lidstaten, de subcommissie mensenrechten van het Europees Parlement en de Commissie.

Onmiddellijk na het wereldcongres vond de werelddag tegen de doodstraf plaats, namelijk op 10 oktober, met een openbare demonstratie in de straten van Montreal (Canada).

EIDHR: De toepassing van de doodstraf in Commonwealth-Afrika 'Rechtsinstrumenten voor Commonwealth Afrika'

25 van de 78 landen die nog steeds de doodstraf toepassen voor gewone misdrijven zijn gelegen op het Afrikaanse continent. Het Britse instituut voor internationaal en vergelijkend recht (British Institute of International and Comparative Law - BIICL) heeft het project uitgevoerd in 13 landen. Botswana, Kameroen, Ghana, Kenia, Lesotho, Swaziland, Malawi, Nigeria, Tanzania, Oeganda, Zambia, Zimbabwe en Sierra Leone. Met het project werd voorzien in de geconstateerde behoefte aan juridische informatie over de doodstraf in Commonwealth Afrika in rechtsvergelijkend perspectief en wordt - belangrijker - voorzien in een regionaal netwerk voor gegevensuitwisseling, dat tot dusver niet bestond. Doel van het project was advocaten en rechters een betere bagage te geven om de doodstraf aan te vechten door de compilatie van specifieke juridische informatie voor elk van de doellanden en juridisch materiaal dat gebaseerd is op de vergelijkbare aspecten van de rechtsstelsels van de betrokken landen.

Het Handboek voor de mensenrechten, met bronnen voor Afrika (*Human Rights Manual and Sourcebook for Africa*), dat in 2005 gepubliceerd zal worden, is het resultaat van dit opzoekingswerk in de relevante jurisprudentie, studie van zaken waarin de doodstraf met succes is aangevochten (bijvoorbeeld in Oeganda) en de voorwaarden tijdens de detentie vóór de executie in elk van de doellanden. Gelijktijdig daarmee is ook een netwerk voor gegevensuitwisseling van advocaten, rechters en groeperingen in de civiele samenleving opgericht om informatie uit te wisselen over succesvolle strategieën en ervaringen met betrekking tot de doodstraf. In de loop van 2004 en 2005 zijn er in partnerschap met het Comité voor de mensenrechten van de balie (Bar Human Rights Committee) in het Verenigd Koninkrijk voor Afrikaanse rechters en advocaten opleidingscursussen en workshops georganiseerd over het gebruik van rechtsvergelijkend materiaal. Het project is in juni 2005 afgesloten.

4.2 Foltering en andere wrede, onmenselijke en onterende behandeling of bestraffing

Overeenkomstig de in april 2001 door de Raad aangenomen richtsnoeren voor een EU-beleid tegen foltering [23] heeft de EU haar acties ter bestrijding van foltering voortgezet met initiatieven in internationale fora, bilaterale vertegenwoordigingen in derde landen en belangrijke steun voor projecten.

Tijdens de 59e zitting van de Algemene Vergadering van de VN en de 61e VN-Commissie voor de rechten van de mens (CHR) heeft Denemarken resoluties over foltering ingediend, die bij consensus zijn aangenomen en waarbij alle EU-lidstaten zich hebben aangesloten. In de verklaringen die de EU in deze fora heeft afgelegd, heeft de EU herhaald dat het internationaal recht foltering en andere wrede, onmenselijke en

[23] http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/torture/guideline_en.htm

onterende behandeling of bestraffing in alle omstandigheden verbiedt en zich bezorgd getoond over het feit dat bepaalde landen, zoals onder meer Belarus, Tsjetsjenië, Cuba, Iran, Birma/Myanmar, Noord-Korea, Pakistan, Saudi-Arabië, en Zimbabwe nog steeds folteren. De EU verwees ook naar de slechte behandeling van de gedetineerden in de Abu Ghraib-gevangenis en riep Algerije, Egypte, India, Indonesië, Israël, de Russische Federatie, Tunesië en de VS op een uitnodiging te richten tot de speciale rapporteur van de VN inzake folteringen. Voorts riep de EU de staten op de ondertekening en de bekrachtiging te overwegen van het facultatieve protocol bij het Verdrag tegen foltering, dat een aanvullend systeem van nationale en internationale visitatiemechanismen voor de inspectie van detentieplaatsen zal instellen. Tot dusver hebben 37 landen het protocol ondertekend en hebben 10 landen het geratificeerd; van de EU-lidstaten hebben er 14 het protocol ondertekend en 3 het geratificeerd [24]. Voorts maakten de EU-vertegenwoordigers in de vergadering van het VN-Comité tegen foltering van mei 2005 opmerkingen en rapporteerden zij over de bevindingen in de periodieke verslagen.

De rol van de handel in goederen die specifiek voor foltering worden gebruikt, is een cruciaal punt van zorg voor de EU en wordt behandeld in een verslag van de speciale rapporteur van de VN inzake folteringen [25]. Met de EU-richtsnoeren heeft de EU zich ertoe verbonden het gebruik en de productie van en de handel in materieel dat specifiek is ontworpen voor foltering of andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling, te voorkomen. Met de nakoming van deze verbintenis zijn reeds aanzienlijke vorderingen gemaakt. De EU heeft op 27 juni 2005 een Verordening [26] aangenomen die de in- en uitvoer van instrumenten die in de praktijk uitsluitend worden gebruikt voor de voltrekking van de doodstraf of voor foltering of een andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing. De uitvoer van goederen die voor dergelijke doeleinden gebruikt zouden kunnen worden, is ook onderworpen aan een door de autoriteiten van de lidstaat te verstrekken vergunning. Met deze welkome maatregel zal de wereldwijde strijd tegen foltering worden opgevoerd. De EU hoopt dat andere staten soortgelijke wetgeving zullen invoeren.

Overeenkomstig de EU-richtsnoeren is de EU zich ten aanzien van derde landen via de politieke dialoog en demarches bezorgd blijven tonen over foltering. In dergelijke contacten komen zowel individuele gevallen als algemenere vraagstukken aan bod.

In 2005 heeft de EU besloten het probleem van de foltering systematisch in de betrekkingen met alle landen aan de orde te stellen, onder meer door een aantal initiatieven om er bij de landen die het VN-Verdrag tegen

---

24 zie http://www.apt.ch/un/opcat/opcat_status.shtml

25 Gevolg gevend aan het verzoek van de Commissie voor de rechten van de mens om de handel in en de productie van materieel dat specifiek is ontworpen voor foltering of andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling (resolutie 2001/62, punt 9 en resolutie 2002/38, punt 13) heeft de speciale rapporteur tijdens de negenenvijftigste zitting een voorstudie gepresenteerd (E/CN.4/2003/69); verder komt de kwestie aan bod in verslag E/CN.4/2005/62, beschikbaar op: http://www.ohchr.org/english/issues/torture/rapporteur/index.htm

26 Publicatieblad (L 200, 30 juli 2005) "Verordening (EG) nr. 1236/2005 van de Raad van 27 juni 2005 met betrekking tot de handel in bepaalde goederen die gebruikt zouden kunnen worden voor de doodstraf, foltering of andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing".

foltering nog niet hebben aangenomen, op aan te dringen dat te doen [27]. Ter bevordering van de geïnformeerde dialoog heeft de EU een systeem van regelmatige vertrouwelijke verslaggeving over mensenrechten, daaronder begrepen over foltering, door de hoofden van de missies in derde landen gecreëerd, en de hoofden van de missies een checklist gegeven, zodat men over een solide basis beschikt om het probleem in de politieke dialoog aan de orde te stellen.

De voorkoming van foltering en de rehabilitatie van de slachtoffers van foltering is een van de prioriteiten voor financiering in het kader van het Europees initiatief voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR). Voor projecten op dit gebied is in 2004 16 miljoen euro uitgetrokken. De onderwerpen die voor steun in aanmerking komen, zijn gekozen om het EU-beleid te versterken: bijvoorbeeld bewustmaking van het facultatieve protocol bij het Verdrag tegen foltering en opsporing van leveringen van foltertechnologie. In 2005 zullen voorkoming van foltering en rehabilitatie als prioriteit worden aangemerkt uit hoofde van de EIDHR-campagne "Bevordering van een cultuur van mensenrechten".

EIDHR: Het protocol van Istanbul: Foltering bestrijden met recht en geneeskunde

Het over twee jaar lopende "project tot uitvoering van het protocol van Istanbul" werd in 2003 gelanceerd door de Internationale Raad voor de rehabilitatie van slachtoffers van foltering en werd gesubsidieerd door het Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR).

Het project was gebaseerd op het feit dat - ondanks het wereldwijde wettelijke verbod op foltering - folteraars zelden worden bestraft en slachtoffers van foltering zelden compensatie krijgen voor het leed dat hen is berokkend. De straffeloosheid van folteraars blijft de voornaamste belemmering voor het efficiënt voorkómen van foltering. De nauwe samenwerking tussen artsen en advocaten is van cruciaal belang voor het efficiënt onderzoeken van vermeende gevallen van foltering, en het protocol van Istanbul is in dat verband een belangrijk instrument, aangezien het voor medische en juridische deskundigen gedetailleerde procedures en praktisch advies bevat over de manier waarop symptomen van foltering herkend kunnen worden en in verslagen kunnen worden weergegeven, zodat de aldus geproduceerde documenten als geldig bewijsmateriaal voor de rechtbank kunnen worden gebruikt.

[27] 139 landen hebben het Verdrag geratificeerd.

De algemene doelstelling van het project was het bevorderen van de nationale goedkeuring en uitvoering van het protocol in vijf proeflanden - Georgië, Mexico, Marokko, Sri Lanka en Uganda - en aldus wereldwijd een kader voor uitvoering te creëren. Het project voorziet in een grote behoefte aan verspreiding van kennis en opbouw van expertise op het terrein met opleidingsseminars, waaraan is deelgenomen door 244 gezondheidswerkers en 123 juridisch deskundigen die zowel gouvernementele als niet-gouvernementele organisaties vertegenwoordigen. Het was een belangrijke eerste stap naar een betere documentatie en rapportage in de vijf doellanden en heeft aanleiding gegeven tot een aantal nieuwe, concrete initiatieven, zoals de oprichting van de nieuwe vereniging van forensische geneesheren in Georgië.

Het project is uitgevoerd in samenwerking met de World Medical Association, de Turkse Stichting voor mensenrechten, Artsen voor mensenrechten, de Redress Trust en een aantal nationale partners. Het is de bedoeling de bestaande initiatieven te consolideren en het project uit te breiden tot vijf nieuwe landen. In toekomstige projecten zal ook worden voorzien in de behoefte de in de rehabilitatiecentra voorhanden zijnde kennis en gegevens te delen met de belangrijkste betrokkenen.

4.3 Rechten van het kind

Het bevorderen en beschermen van de rechten van het kind is een belangrijk aspect van het interne en het externe beleid van de EU.

Een van de interne ontwikkelingen die zich in het voorbije jaar hebben voorgedaan, is een in december 2004 tussen het Europees Parlement en de Raad Telecommunicatie gesloten akkoord dat ertoe strekt voor een vervolg op het *Safer Internet programme* (1999-2004) te zorgen. Een van de doelstellingen van het programma is kinderen beschermen tegen seksuele uitbuiting via het internet. “Safer Internet plus” heeft vier krachtlijnen: bestrijding van illegale inhoud, aanpak van ongewenste en schadelijke inhoud, bevordering van een veiliger omgeving en bewustmaking. Het vierjarige programma (2005-2008) zal beschikken over een begroting van 45 miljoen euro en zal met name gericht zijn op de eindgebruikers: ouders, opvoeders en kinderen. Een onderdeel van het programma zijn de Europese netwerken van hotlines via welke het publiek illegale inhoud op het internet, zoals kinderpornografie, illegale volwassenenpornografie en racisme kan melden.

Nadat de Commissie op 30 april 2004 een v*oorstel voor een aanbeveling van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van minderjarigen en de menselijke waardigheid en het recht op weerwoord in de Europese industrie van audiovisuele en online-informatiediensten* [28] had aangenomen,

[28] http://europa.eu.int/comm/avpolicy/legis/key_doc/legispdffiles/com04-341-en.pdf

heeft de Raad op 16 november 2004 nota genomen van de in dat document voorgestelde algemene aanpak; thans wordt het voorstel verder besproken in de Raad en het Europees Parlement. Het voorstel heeft betrekking op media-opvoedingsprogramma's, het recht op weerwoord in alle media, de uitwisseling van ervaringen en goede praktijken tussen regelgevende lichamen die zich bezig houden met de beoordeling of classificering van audiovisuele inhouden, en de strijd tegen discriminatie op grond van geslacht, ras, etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid in alle media.

Vanaf 1 maart 2005 worden beslissingen inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid in de hele EU erkend uit hoofde van Verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad ("de nieuwe Verordening Brussel II"). De nieuwe voorschriften versterken het fundamentele recht van het kind om met beide ouders contacten te onderhouden wanneer deze in verschillende lidstaten wonen, doordat wordt toegestaan dat beslissingen over bezoekrecht vrij tussen de lidstaten worden uitgewisseld. De Verordening wil ook een efficiënte oplossing bieden voor het probleem van de ontvoering van kinderen door de ouders in de EU, door strenge voorschriften op te leggen om de onmiddellijke terugkeer van het kind te waarborgen.

In samenwerking met Latijns-Amerikaanse landen heeft de EU tijdens de jaarlijkse zittingen van de Algemene Vergadering van de VN (AVVN) en de VN-Commissie voor de rechten van de mens (CHR) resoluties ingediend die tegemoetkomen aan een breed scala van bekommernissen. In beide fora werd de traditionele consensus over de resolutie andermaal doorbroken doordat de VS om een stemming vroegen [29]. De moeilijkheden die de VS ondervonden, hadden te maken met de bewoordingen die omtrent het Verdrag inzake de rechten van het kind en het Internationaal Strafhof waren gebruikt. De resolutie van de CHR bevatte een verzoek aan de secretaris-generaal om een verslag in te dienen voor de volgende zitting in 2006, met informatie over de status van het Verdrag inzake de rechten van het kind en de problemen in verband met kinderrechten die in de resolutie worden behandeld.

De EU heeft ook gezorgd voor versterkt optreden ter uitvoering van de richtsnoeren van de Europese Unie over kinderen en gewapende conflicten, die in december 2003 werden aangenomen. Met de richtsnoeren verbindt de EU zich ertoe de gevolgen van gewapende conflicten voor kinderen aan te pakken, door toezicht en rapportage door de missiehoofden, de militaire bevelhebbers en de speciale vertegenwoordigers van de EU, en door demarches, politieke dialoog, multilaterale samenwerking en crisisbeheersingsoperaties.

De Groep rechten van de mens van de Raad (COHOM) heeft een aantal landen geselecteerd waarin de EU prioritair actie dient te ondernemen, namelijk landen waar de situatie van door gewapende conflicten getroffen kinderen bijzonder ernstig is: Burundi, Colombia, Ivoorkust, de DRC, Liberia, Rwanda, Sierra Leone, Sri Lanka, Sudan en Uganda. Teneinde een stevige basis te verschaffen voor het optreden van de EU

[29] In de AVVN was het resultaat van de stemming als volgt: 170 voor, 2 tegen (VS en Palau) en 3 onthoudingen (Irak, India en Indonesië). In de CHR was de VS het enige land dat tegen stemde.

hebben de hoofden van de missies in deze landen verslagen ingediend met een analyse van zes prioriteitsgebieden: de recrutering en het inzetten van kinderen in legers en gewapende groeperingen, het doden en verminken van kinderen, aanslagen op scholen en ziekenhuizen, het blokkeren van de toegang voor humanitaire organisaties, seksueel en genderspecifiek geweld tegen kinderen en ontvoering van kinderen. Op basis van deze verslagen heeft het Politiek en Veiligheidscomité in december 2004 een actieplan aangenomen [30] waarin specifieke onderwerpen voor een intensiever en uitgebreider diplomatiek en politiek optreden van de EU worden genoemd, alsmede projecten in geselecteerde landen die in aanmerking komen voor steun. De lidstaten werd verzocht om, op basis van hun prioriteiten, aan te geven voor welke onderwerpen zij bijzondere belangstelling hebben, alsmede waar zij bereid zijn hun inspanningen op te voeren. In het plan wordt ook de situatie in Afghanistan, Birma en Nepal belicht en worden rapporten gevraagd van de hoofden van de missies in deze landen. In juni 2005 heeft de COHOM overeenstemming bereikt over het mandaat van de EU-trojka in twaalf landen, met het oog op het bepalen van een gedetailleerd standpunt van de EU ten aanzien van de betrokken regeringen.

In 2004 heeft een evaluatie van de uitvoering van de richtsnoeren [31] plaatsgevonden en zijn de vorderingen beschreven op de voornaamste terreinen die de EU ter harte gaan. Overeenkomstig de richtsnoeren zal onder het Britse voorzitterschap een alomvattende evaluatie worden verricht.

In de programmering van het Europees initiatief voor democratie en mensenrechten (EIDHR) voor 2005-2006 is specifiek voorzien in de ondersteuning van projecten inzake het bepleiten, bewustmaken en opleiden op het gebied van kinderrechten.

Om ervoor te zorgen dat in het ontwikkelingsbeleid van de EU wordt voorzien in de behoeften van kinderen en hun rechten worden bevorderd, heeft de Europese Commissie in juli 2004 een strategisch partnerschap ondertekend met de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO), waarin de voorkoming van kinderarbeid een van de prioriteiten is. Thans wordt de laatste hand gelegd aan een actieprogramma van 15 miljoen euro met de IAO, het Internationaal Programma voor de Afschaffing van Kinderarbeid (IPEC), waarin de klemtoon ligt op lager onderwijs als cruciaal element in de bestrijding van kinderarbeid.

Het onderwijsbeleid van de EG is nauw verbonden met het engagement van de internationale gemeenschap voor onderwijs zoals gedefinieerd in de Millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling (MDG's) en de Onderwijs voor Iedereen (OVI)-doelstellingen, en legt de klemtoon op lager onderwijs en gendergelijkheid.

---

[30] te vinden op: http://ue.eu.int/showPage.asp?id=927&lang=en&mode=g

[31] Zie: http://ue.eu.int/showPae.asp?id=927&lang=en&mode=g

Alles tesamen genomen heeft de EU in 2004 260 miljoen euro[32] uitgetrokken voor onderwijs. Het grootste deel van deze budgetten is bestemd voor lager onderwijs voor kinderen. De EG is momenteel ook met de EU-lidstaten en de ACS- partners aan het onderhandelen over steun (63 miljoen euro) voor het versneld initiatief voor lager onderwijs in diverse ACS-landen.

In maart 2002 heeft de Commissie een mededeling aangenomen over armoede en gezondheid, waarin een beleidskader van de EG wordt vastgesteld voor de sturing van investeringen in gezondheid en AIDS-preventie bij arme mensen, teneinde de MDG's op gezondheidsgebied te bereiken. Een van de vier aspecten houdt verband met de bescherming van de meest kwetsbare groepen - waaronder kinderen - tegen armoede, door steun voor eerlijke en rechtvaardige financieringsmechanismen in de gezondheidssector. Vervolgens is de resolutie van de Raad over 'gezondheid en armoede' op 30 mei 2002 aangenomen; daarin wordt verwezen naar vergroting van het volume en verbetering van de hulpverlening. Een belangrijk deel daarvan moet worden besteed aan de sociale ontwikkeling in de ontwikkelingslanden, met bijzondere nadruk op het verbeteren van de resultaten op het gebied van gezondheid en onderwijs; vele van die resultaten kunnen aan de hand van indicatoren voor de gezondheid van kinderen worden getoetst. De in 2004 door de EG verleende steun voor de gezondheidssector in meer dan 100 ontwikkelingslanden bedroeg in totaal meer dan 600 miljoen euro [33]. Voor het grootste deel van deze steun aan de gezondheidssector wordt de richting van een sectorbrede benadering uitgegaan, waarin de gezondheid van kinderen prioritair is.

Door HIV/AIDS getroffen wezen en kwetsbare kinderen staan bloot aan een groter risico op schending van de mensenrechten. De Commissie heeft een jaarlijks budget van gemiddeld meer dan 150 miljoen euro uitgetrokken (voor de periode 2003-2006) om het probleem HIV/AIDS in de ontwikkelingslanden aan te pakken door steun aan landenprogramma's en wereldwijde initiatieven (Wereldfonds voor de bestrijding van HIV/AIDS, tuberculose en malaria), NGOs, onderzoek in partnerschap met ontwikkelingslanden of in humanitaire noodsituaties. In het in oktober 2004 aangenomen nieuwe Europese beleidskader voor extern optreden ter bestrijding van HIV/AIDS, malaria en tuberculose wordt een sterkere klemtoon gelegd op mensenrechten en menselijke veiligheid. Dit houdt ondermeer een sterkere klemtoon op de rechten van kinderen en een grotere aandacht voor het lot van wezen en kwetsbare kinderen in. Het actieprogramma van april 2005 telt diverse specifieke activiteiten die gericht zijn op wezen en kwetsbare kinderen.

Bovenop de integratie en de mainstreaming van genderkwesties in de ontwikkelingssamenwerking [34] is de EG aandacht blijven schenken aan de seksuele en reproductieve gezondheid en de rechten van vrouwen en meisjes (zie punt 4.5 voor nadere gegevens).

---

[32] De steun aan de ACS-landen tijdens de looptijd van het 9e EOF (2003-2007) is een onderdeel daarvan. Voor de ALAMED-landen (Azië, Latijns-Amerika en het Europees-Mediterraan partnerschap) variëren de programmeringsperioden tussen 2002-2004 en 2002-2006.

[33] Gegevens uit de evaluatie inzake bevolking en ontwikkeling, en diverse diensten in Europe-aid, ECHO en DG Onderzoek, Opleiding en Ontwikkeling.

[34] In 2001 heeft de Commissie een actieprogramma voor de horizontale integratie van het gendergelijkheidsaspect ("mainstreaming of gender equality") in de ontwikkelingssamenwerking van de Gemeenschap aangenomen

Met het oog op een efficiënte "mainstreaming" van de kinderrechten in het beleid van de Europese Commissie in het algemeen, zijn in juli 2004, oktober 2004 en april 2005 in nauwe samenwerking met het onderzoekscentrum Innocenti van UNICEF specifieke opleidingssessies over kinderrechten georganiseerd. Voorts is in september 2004 een nieuwe informele interinstitutionele groep voor kinderrechten opgericht, met vertegenwoordigers van de Europese Commissie, het secretariaat-generaal van de Raad en het Europees Parlement. De groep streeft naar nauwere samenwerking tussen EU-instellingen en werkt nauw samen met NGO's.

In het verlengde van een in april 2005 door de groep van leden van de Europese Commissie inzake fundamentele rechten, non-discriminatie en gelijke kansen genomen besluit een mededeling van de Commissie over kinderrechten voor te bereiden dat zowel het interne als het externe beleid zou bestrijken, heeft de Commissie in juni 2005 een conferentie bijeengeroepen met de NGO's, UNICEF en andere betrokken actoren. De mededeling zal naar verwachting eind 2005 worden aangenomen.

Het verslag van het Europees Parlement over de mensenrechten in de wereld in 2004 bevat afdelingen over kinderrechten [35] en de invloed van conflicten op vrouwen en kinderen. Voorts heeft het Parlement in juli 2005 een verslag aangenomen over de uitbuiting van kinderen in de ontwikkelingslanden, met bijzondere aandacht voor kinderarbeid, met aanbevelingen om dat probleem efficiënter aan te pakken in het EU-beleid en financieringsprogramma's. De Paritaire Parlementaire Vergadering ACS-EU [36] was ook actief op dit gebied, mede door de aanneming in april 2005 van een resolutie over de *vorderingen op weg naar lager onderwijs voor iedereen en gendergelijkheid in de ACS-landen in het kader van de Millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling.*

(COM (2001) 295).

35 te vinden op: http://www2.europarl.eu.int/omk/sipade2?PUBREF=-//EP//TEXT+AGENDA+20050427+SIT+DOC+XML+V0//EN&LEVEL=2&NAV=S&LSTDOC=Y&L=EN

36 De vergadering wordt gevormd door verkozen vertegenwoordigers van het Europees Parlement en verkozen vertegenwoordigers van de landen in Afrika, het Caribisch Gebied en de Stille Oceaan ("de ACS-landen") die de Overeenkomst van Cotonou hebben ondertekend.

EIDHR: Leave No Child Out - het bevorderen van de rechten van kinderen in de Nieuwe Onafhankelijke Staten

Grondige opleiding en bewustmaking van cruciale actoren zoals parlementsleden, regeringsambtenaren, politiefunctionarissen en mediamensen is een belangrijk element van de strategie van de EU om de kinderrechten wereldwijd te bevorderen. Het Europees initiatief voor democratie en mensenrechten (EIDHR) steunt een belangrijk initiatief van UNICEF in Centraal en Oost-Europa en het Gemenebest van Onafhankelijke Staten: "Leave No Child Out". Het programma ving aan met een beoordeling van de behoeften van de regio op het gebied van het bevorderen van de kinderrechten; het opmaken van een bestand met potentiële opleidingsverantwoordelijken op het gebied van de kinderrechten; de ontwikkeling van een kit voor opleidingsverantwoordelijken en pleitbezorgers van de kinderrechten en, tot slot, een reeks van vijf opleidingen voor opleidingsverantwoordelijken, die een regionale staf van opleidingsverantwoordelijken/pleitbezorgers van de kinderrechten zullen opleveren. Er zijn 10 [37] projectlanden betrokken bij de tweede fase van het project, waarin de klemtoon zal liggen op de nationale opleidingen in het bepleiten van de kinderrechten, gegeven door diegenen die de vorige opleidingen voor opleidingsverantwoordelijken hebben gevolgd; intensieve follow-up om ervoor te zorgen dat de nieuwe vaardigheden verder worden gebruikt en geoefend; en deelneming aan het sectorale beleid en de bijeenkomsten over ontwikkeling in de diverse landen. In Azerbeidzjan loopt momenteel een proefproject voor deze fase van het project, waaruit lering kan worden getrokken en beste praktijken kunnen worden gedistilleerd voor de volgende negen landen.

4.4 Verdedigers van de mensenrechten

Uitgaande van de VN-verklaring van 1998 inzake het recht en de verantwoordelijkheid van individuen, groepen en organen van de maatschappij om de universeel erkende mensenrechten en fundamentele vrijheden te bevorderen en te beschermen, heeft de EU in juni 2004 richtsnoeren over mensenrechtenverdedigers opgesteld. De richtsnoeren vormen een erkenning van de doorslaggevende rol die individuele personen en groeperingen bij de bevordering van de mensenrechten spelen, door bijvoorbeeld schendingen te documenteren, slachtoffers van mensenrechtenschendingen bij te staan en te beletten dat daders vrijuit gaan. De richtsnoeren behelzen dat de EU de situatie van de mensenrechtenverdedigers in het oog houdt door EU-missiehoofden in derde landen stelselmatig te laten rapporteren over en contact te laten onderhouden met mensenrechtenverdedigers, dat respect voor de mensenrechtenverdedigers wordt bepleit in multilaterale fora en in de politieke en diplomatieke betrekkingen met derde landen, dat steun wordt verleend

[37] Projectlanden Fase II: Azerbeidzjan, Armenië, Georgië, Belarus, Roemenië, Oekraïne, FYROM, Albanië, Oezbekistan en Tadzjikistan

voor toepasselijke VN-instrumenten zoals de speciale VN-vertegenwoordiger voor mensenrechten-verdedigers en dat praktische ondersteuning wordt verleend via het ontwikkelingsbeleid, onder meer met EU-financiering.

Onder het motto *"Implementing the EU Guidelines on Human Rights Defenders: Identifying practical ways forward"* werd op 9 en 10 december door het Nederlands voorzitterschap in Den Haag het zesde jaarlijkse discussieforum over mensenrechten georganiseerd, dat ditmaal gewijd was aan de praktische toepassing van de richtsnoeren. Aan het forum werd deelgenomen door vertegenwoordigers van de bij de EU-Raad ingestelde Groep rechten van de mens, de EU-missies in derde landen, de Europese Commissie, het secretariaat van de EU-Raad, het Europees Parlement, de speciale VN-vertegenwoordiger voor mensenrechtenverdedigers mevrouw Hina Jilani, regionale instanties en NGO's, en prominente mensenrechtenverdedigers. Doel van het forum was niet alleen de toepassing van de richtsnoeren te bevorderen maar meer in het bijzonder na te gaan welke moeilijkheden de EU-missies tegenkomen wanneer zij mensenrechtenverdedigers steunen. Het forum leverde een praktisch handboek op voor personeel van EU-missies in derde landen. Het personeel van EU-missies kan uit dit handboek putten voor praktische raadgevingen, van suggesties voor acties ter ondersteuning van mensenrechtenverdedigers en het opstellen van een checklijst in de vorm van een persoonlijk actieplan tot hulp bij het analyseren van het algemene klimaat waarin mensenrechtenverdedigers moeten functioneren.

Tijdens de 61e zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mensen (CHR) hebben de EU-lidstaten zich aangesloten bij de door Noorwegen ingediende resolutie betreffende mensenrechtenverdedigers. In de hierbij afgelegde verklaring betuigde de EU eens te meer steun aan de speciale vertegenwoordiger en uitte zij lof voor het uitstekende werk dat deze verricht; tegelijkertijd sprak zij haar verontrusting uit over de voortdurende toename en ernstige agressie tegen mensenrechtenverdedigers en tegen de ontwikkeling van wetgeving die de activiteiten van NGO's aan banden legt. De EU beklemtoonde voorts dat staten ervoor moeten zorgen dat hun binnenlandse wetgeving spoort met de Verklaring van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, dat de verdediging van internationaal erkende mensenrechten onder gunstige voorwaarden kan plaatsvinden en dat het gerechtelijk apparaat en de instanties die met de toepassing van die wetgeving belast zijn de juiste opleiding ontvangen. Alle EU-lidstaten hebben zich tevens aangesloten bij de tijdens de 59e zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties door Noorwegen ingediende resolutie betreffende de VN-Verklaring.

Met het oog op een krachtiger ondersteuning van mensenrechtenverdedigers zal meer nadruk komen te liggen op het Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR) dat ondersteuning biedt aan in de plaatselijke gemeenschappen gewortelde organisaties in derde landen. Volgens de EIDHR-programmering 2005-2006 zal meer dan 30% van de totale EIDHR-middelen worden besteed aan door ruim 50 EU-delegaties uit te voeren microprojecten.

Daarnaast wordt ondersteuning van mensenrechtenverdedigers uitdrukkelijk als prioriteit genoemd in een van de vier in het kader van het EIDHR te voeren campagnes (onder het motto "Een mensenrechtencultuur bevorderen").

De jaarlijks door het Europees Parlement toegekende Sacharov-prijs voor de vrijheid van denken is een belangrijke uiting van het engagement van de EU voor de mensenrechtenverdedigers. De plechtigheid in oktober 2004 ter uitreiking van de Sacharov-prijs die in 1995 aan Leyla Zana was toegekend voor haar strijd ter verdediging van de rechten van het Koerdische volk, maar die zij toen wegens gevangenschap niet in ontvangst kon nemen, was een treffend voorbeeld van de beproevingen die vele mensenrechtenverdedigers moeten doorstaan. In december 2004 werd de Sacharov-prijs toegekend aan de Belarussische Vereniging van Journalisten. Meer informatie over deze prijs is te vinden in hoofdstuk 2.4.

4.5 Mensenrechten van vrouwen

De EU beijvert zich in tal van internationale fora voor de mensenrechten van vrouwen; haar opstelling in dezen is ingegeven door de behoefte te zorgen voor universele bekrachtiging en toepassing van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen en te voorkomen dat bestaande internationale toezeggingen op dit terrein, zoals de verklaring en het actieplatform van Peking, worden ondergraven.

Tijdens de 59e zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties waren de lidstaten van de EU mede-indiener van resoluties over eergerelateerde misdrijven, vrouwen in het VN-bestel en handel in vrouwen en meisjes. De EU ondersteunde maar was geen mede-indiener van een door Pakistan ingediende resolutie over geweld tegen vrouwen, omdat de resolutie geen definitie van geweld tegen vrouwen bevatte noch een ondubbelzinnige veroordeling van dat geweld, en passages over een aantal belangrijke punten achterwege liet. Ook werd een tekst van het voorzitterschap over de follow-up van de verklaring en het actieplatform van Peking zonder stemming goedgekeurd. De EU stemde verdeeld over de resolutie inzake de toekomstige werking van het Internationaal Onderzoeks- en Opleidingsinstituut voor de vooruitgang van de vrouw (INSTRAW), voornamelijk wegens onenigheid over technische en financiële aangelegenheden. Een bijzonder hoogtepunt van de 59e zitting was de krachtige transregionale steun voor de door het Verenigd Koninkrijk en Turkije ingediende resolutie inzake eergerelateerde misdrijven (78 mede-indieners) en de toevoeging van een passage waarin de staten ertoe worden opgeroepen om mannen bewuster te maken van hun verantwoordelijkheid voor het bevorderen van gendergelijkheid.

Tijdens de 61e zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mensen (CHR) werden door de EU-lidstaten resoluties ondersteund over gelijke toegang van vrouwen tot landeigendom, de uitbanning van

geweld tegen vrouwen en de horizontale integratie van de mensenrechten van vrouwen in het VN-bestel. In haar verklaring over de mensenrechten van vrouwen onderstreepte de EU dat een genderperspectief integraal deel moet uitmaken van rechtsstelsels en wetgeving, dat de bewerkstelliging van gelijkheid de erkenning van de seksuele en reproductieve rechten van vrouwen vergt en dat de effectieve toepassing van de verklaring en het actieplatform van Peking essentieel zijn voor de verwezenlijking van de millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling.

De 49e zitting van de VN-Commissie inzake de Positie van de Vrouw (CSW) vond plaats van 28 februari tot 11 maart 2005. De CSW toetste de toepassing van het actieplatform van Peking en boog zich over strategieën voor de vooruitgang en de zelfredzaamheid van vrouwen en meisjes. Dit mondde uit in de goedkeuring (bij consensus) van een politieke verklaring [38] waarin de verklaring en het actieplatform van Peking herbevestigd worden en de toepassing daarvan essentieel wordt genoemd voor de verwezenlijking van de internationale ontwikkelingsdoelstellingen. De EU gaf ook haar steun aan tal van CSW-resoluties.

Meisjes onder de 18 jaar in ontwikkelingslanden worden vaak het slachtoffer van schendingen van hun seksuele en reproductieve rechten (zoals die vermeld worden in het actieprogramma van Cairo). Met betrekking tot initiatieven op het gebied van ontwikkelingssamenwerking is de EG gedurende de toetsingsperiode aandacht aan deze rechten blijven besteden door middel van haar beleidsdialoog met de afzonderlijke landen en op internationaal niveau (Peking + 10-conferentie, besprekingen in het bestuur van het Wereldfonds voor de bestrijding van HIV/AIDS, tuberculose en malaria), alsmede door haar specifieke strategieën inzake gendergelijkheid en de begrotingslijnen voor reproductieve en seksuele gezondheid en rechten, welke gericht zijn op jongeren.

Daarnaast is de EG steun blijven verlenen aan het VN-Fonds voor Bevolkingsvraagstukken, in het kader van de onderschrijving door de EG van de beginselen en het actieprogramma van Cairo en om de ondermijnende gevolgen van het "Mexico City"-beleid van de Verenigde Staten tegen te gaan. In 2004 is de EG met het UNFPA en de ACS overeengekomen een operatie van 15 miljoen euro te financieren die erop gericht was de beschikbaarheid van basisgoederen voor de reproductieve gezondheid in kwetsbare staten te verbeteren. De EG bleef tevens aandacht besteden aan extreme schendingen van de reproductieve gezondheid en rechten van vrouwen, zoals genitale verminking, met gerichte ondersteuning van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), met een oproep tot het indienen van voorstellen voor in ontwikkelingslanden te ondernemen acties en via het DAPHNE-programma van de EU.

---

[38] Zie http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw49/documents.html

Wat in de EU ondernomen actie betreft, is de gelijkheid van mannen en vrouwen een communautaire beleidsprioriteit, die steunt op een stevig verankerd communautair acquis, bestaande uit dertien richtlijnen en een uitgebreide jurisprudentie (circa 200 arresten van het Europese Hof van Justitie), alsmede op de communautaire raamstrategie inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen 2001 - 2005, die alle beleidsinstrumenten en acties van de Gemeenschap bestrijkt.

Tijdens de toetsingsperiode hebben zich op het gebied van de wetgeving onder meer de volgende ontwikkelingen voorgedaan:

- De Raad heeft Richtlijn 2004/113/EG van 13 december 2004 vastgesteld, *houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten*. De lidstaten hebben tot 21 december 2007 de tijd om de richtlijn in nationale wetgeving om te zetten. De richtlijn verbiedt directe en indirecte discriminatie op grond van geslacht, seksuele intimidatie en intimidatie op grond van geslacht. Verschillen in behandeling zijn bij uitzondering toegestaan indien zij door een legitiem doel worden gerechtvaardigd en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn. Het gebruik van sekse als een factor bij de berekening van premies en uitkeringen in verzekeringsdiensten is in beginsel verboden, maar de lidstaten kunnen besluiten het verbod niet toe te passen "in de gevallen waarin sekse een bepalende factor is bij de beoordeling van het risico op basis van relevante en nauwkeurige actuariële en statistische gegevens". Niettemin moeten alle lidstaten ervoor zorgen dat verzekeringskosten in verband met zwangerschap en moederschap (bij voorbeeld ziekteverzekering) gelijkelijk aan mannen en vrouwen worden toegerekend. De lidstaten zijn ook verplicht organen aan te wijzen die de gelijke behandeling van vrouwen en mannen bij de toegang tot goederen en diensten moeten bevorderen.

- De Commissie heeft op 8 maart 2005 een voorstel goedgekeurd *tot oprichting van een Europees Genderinstituut (COM (2005) 81),* dat door de Raad en het Europees Parlement zal worden besproken. Het Genderinstituut wordt geacht zijn werkzaamheden in 2007 aan te vatten. Het zal worden gefinancierd door de Commissie; de beoogde middelen voor de periode 2007-2013 bedragen 52,5 miljoen euro. Als het Genderinstituut wordt opgericht, zal het de Europese instellingen, in het bijzonder de Commissie, en de lidstaten technische ondersteuning bieden bij de bevordering van de gelijkheid van mannen en vrouwen op alle communautaire bevoegdheidsterreinen. Het zal objectieve, betrouwbare en vergelijkbare informatie verzamelen, analyseren en verspreiden over alle aangelegenheden die relevant zijn voor gendergelijkheid; methodologische hulpmiddelen ontwikkelen om de integratie van gendergelijkheid in alle communautaire beleidssectoren

(gendermainstreaming) te ondersteunen; de uitwisseling van ervaringen en de totstandbrenging van een dialoog op Europees niveau faciliteren en informatie verspreiden voor belanghebbenden en voor het grote publiek.

Gendergelijkheid in de ontwikkelingssamenwerking

Als onderdeel van de communautaire strategie voor de uitvoering van het Actieprogramma voor de horizontale integratie van het gendergelijkheidsaspect in de ontwikkelingssamenwerking van de Gemeenschap werd in januari 2004 ten behoeve van EG-personeelsleden en hun voor ontwikkelingssamenwerking bevoegde collega's in de partnerlanden van de EU een uitvoerig project voor capaciteitsopbouw gestart, dat loopt tot 30 juni 2006. Het project voorziet in activiteiten op drie hoofdterreinen: ontwikkeling van instrumenten en middelen, opleiding van EG-personeel en nationale partners en versterking van een netwerk van gendercorrespondenten. Het project wordt uitgevoerd door het in Turijn gevestigde *International Training Centre* van de IAO, dat in Brussel een "genderhelpdesk" heeft opgericht. De voornaamste verwezenlijkingen tot dusverre zijn: de opstelling en verspreiding van de *EC Toolkit on Gender Mainstreaming in Development Co-operation* (in het Engels, verschijnt einde zomer 2005 in het Spaans en het Portugees); 20 cursussen genderopleiding, waaronder 2 thematische workshops over gender en inheemse volkeren en over gender en ontwikkeling van de particuliere sector; een on-line cursus Gender en EG-ontwikkelingssamenwerking; een conferentie over de mensenrechten van vrouwen en 14 workshops voor een 25-tal EG-delegaties in Afrika, Azië, Oost-Europa en Latijns-Amerika.

4.6 Mensenrechten en terrorisme

De EU acht het heel belangrijk dat in de context van terrorismebestrijding een volledige en effectieve bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden gegarandeerd is, zowel in Europa als elders in de wereld.

De EU-lidstaten waren mede-indieners van de door Mexico ingediende resoluties over de *Bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden bij de bestrijding van terrorisme,* die zonder stemming werden aanvaard op de 59e zitting van de AVVN en de 61e zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens. De CHR besloot na bestudering van door het OHCHR en de onafhankelijke deskundige ingediende verslagen om voor een periode van drie jaar een speciale rapporteur (SR) inzake de bevordering en bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden bij terreurbestrijding aan te stellen. De

SR wordt gemachtigd om concrete aanbevelingen te doen over de bevordering en de bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden bij terreurbestrijding, relevante informatie te verzamelen en uit te wisselen, en verzoeken om informatie te ontvangen; hij wordt belast met de identificatie, uitwisseling en bevordering van beste praktijken voor terreurbestrijdingsmaatregelen die de mensenrechten eerbiedigen; hij zorgt voor nauwe coördinatie met andere speciale procedures van de CHR, de subcommissie en andere relevante VN-organen, hij bezoekt landen en hij rapporteert regelmatig aan zowel de CHR als de AVVN.

De EU heeft actief deelgenomen aan de Top van de Raad van Europa die op 16-17 mei 2005 in Warschau is gehouden. De bij die gelegenheid aangenomen Verklaring van Warschau baant de weg voor een versterkte pan-Europese samenwerking en solidariteit, mede bij de terreurbestrijding, onder eerbiediging van de mensenrechten. De Verklaring van Warschau gaat gepaard met een Actieplan waarin de punten *"Versterking van de veiligheid van de Europese burger"* en *"Bevordering van gemeenschappelijke grondwaarden: mensenrechten, rechtsstaat en democratie"* aan bod komen. De EU onderschrijft ten volle de doelstellingen van het Actieplan, waarin terrorisme scherp wordt veroordeeld en op de behoefte aan een krachtige en eensgezinde reactie van Europa wordt gewezen. Het Actieplan roept voorts de staten op de mensenrechten te eerbiedigen en bij de terreurbestrijding de slachtoffers te beschermen. Tijdens de Top lagen twee Verdragen van de Raad van Europa ter ondertekening open: inzake de *preventie van terrorisme;* en inzake het *witwassen, de financiering van terrorisme, de opsporing, de inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven*.

De kwestie mensenrechten en terrorisme is aan de orde gekomen in Trojka-overleg van de EU betreffende de mensenrechten (zie punt 3.4 voor nadere gegevens).

Tot dusverre heeft de Europese Commissie zich toegelegd op de in juni 2004 door de Europese Raad gestelde prioriteiten, die betrekking hebben op strategische doelstellingen zoals terrorismefinanciering en de bescherming van kritieke infrastructuur. Recentelijk heeft de Commissie op verzoek van de Europese Raad een aanvang gemaakt met het aanpakken van andere aangelegenheden, zoals gewelddadige radicalisering en de recrutering van terroristen. In haar mededeling, getiteld "Terreuraanslagen – preventie, paraatheid en reactie" van 20 oktober 2004 (COM(2004) 698) [39] ontvouwt de Commissie ten aanzien van het evenwicht tussen grondrechten en terrorismebestrijding drie sleutelconcepten:

[39] http://europa.eu.int/scadplus/leg/nl/lvb/l33219.htm

- the fight against terrorism must not only be "integrated" in all policies, but also "inclusive": the preservation of life, security and freedom is a fundamental task requiring the participation of all social actors;
- aansluitend bij het voorgaande punt wordt de Unie ertoe opgeroepen bij te dragen tot een "maatschappelijk en democratisch debat over de bescherming van de vrijheid". De uitdrukking "bescherming van de vrijheid" grijpt terug op artikel 6 van het Handvest van de grondrechten, waarin veiligheid en vrijheid onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden;
- de behoefte aan nieuwe, effectieve middelen om het wereldterrorisme te bestrijden doet ook de behoefte rijzen aan nieuwe, effectieve controlemiddelen om het evenwicht tussen collectieve veiligheid en individuele vrijheid te bewaren.

De EU heeft op 11 maart 2005, één jaar na de terroristische aanslag in Madrid, de eerste Europese gedenkdag voor de slachtoffers van terrorisme gehouden [40]. De dag is niet alleen een gelegenheid tot herdenking maar ook tot nadenken over de vraag hoe de veiligheid van alle burgers van Europa effectief kan worden verzekerd [41]. In het herdenkingsverslag van de Commissie werd het volgende opgemerkt: "De inzet van de terreurbestrijding is de vrijwaring van onze meest fundamentele en gekoesterde mensenrechten, maar de beginselen die wij zo vastberaden verdedigen, moeten wij ook op elk moment van de strijd in acht nemen. De strijd moet derhalve standvastig, alomtegenwoordig en stelselmatig zijn, maar tegelijkertijd stevig worden verankerd in een rechtskader dat een absolute eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden garandeert en de Europese en internationale beginselen van de mensenrechten omvat." [42].

De Commissie houdt zich bezig met de preventie van terrorismefinanciering via de non-profitsector. Getracht wordt om de vrijheid van vereniging ten volle te respecteren en te verzekeren dat niets wordt ondernomen wat schade zou kunnen berokkenen aan de activiteiten en de goede naam van het merendeel van legitieme non-profitorganisaties die op nationaal, EU- en internationaal niveau werkzaam zijn. De Commissie legt tevens de laatste hand aan een mededeling over gewelddadige radicalisering, in het kader van de opstelling van een EU-strategie inzake gewelddadige radicalisering als factor die tot de recrutering van terroristen bijdraagt. Bij de ontwikkeling van het beleid ter zake worden de grondrechten in acht genomen.

[40] http://europa.eu.int/comm/justice_home/news/information_dossiers/terrorism_march_2005/index_en.htm

[41] Helaas heeft er op 7 juli 2005 opnieuw een grote terreuraanslag binnen de EU-grenzen plaatsgevonden, ditmaal op het openbaar vervoer in Londen. Deze gruweldaad, waarbij tientallen passagiers het leven lieten of verminkt raakten, heeft alleen maar bijgedragen tot de vastberadenheid waarmee de EU zich in onderlinge samenwerking tegen dergelijke terreur te weer stelt, teneinde de plegers ervan voor de rechter te brengen en de fundamentele waarden waarop de EU is gegrondvest, te vrijwaren.

[42] http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/criminal/terrorism/doc/sec_2005_272_en.pdf

4.7 Mensenrechten en bedrijfsleven

In de relatie tussen het bedrijfsleven en de bescherming en bevordering van de mensenrechten is een ontwikkeling gaande die de EU met grote belangstelling volgt.

Nu de VN-subcommissie voor de bevordering en bescherming van de rechten van de mens ontwerp-normen heeft goedgekeurd met betrekking tot de verantwoordelijkheid die transnationale ondernemingen (TNO's) en andere bedrijven inzake mensenrechten dragen, heeft de CHR haar bespreking van deze kwestie geïntensiveerd. Aan de 61e zitting van de CHR in 2005 werd, overeenkomstig het mandaat van de 60e zitting van de CHR, een rapport van de VN-Hoge Commissaris voor de mensenrechten [43] voorgelegd met de stand van zaken betreffende bestaande initiatieven en normen inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) vanuit het oogpunt van de mensenrechten en met een overzicht van de actuele onderwerpen voor bespreking. De CHR heeft vervolgens een resolutie [44] aanvaard die was ingediend door het Verenigd Koninkrijk, Argentinië, Rusland, India en Nigeria en de steun kreeg van alle EU-lidstaten, waarbij de secretaris-generaal van de Verenigde Naties werd verzocht een speciale vertegenwoordiger te benoemen voor mensenrechten en TNO's en andere bedrijven, aanvankelijk voor een periode van twee jaar. De speciale vertegenwoordiger moet een verslag opstellen met standpunten en aanbevelingen, met het mandaat om normen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen en verantwoording op te stellen en toe te lichten waaraan TNO's en andere bedrijven zich dienen te houden, en ingaan op de rol die de staten in dezen moeten spelen [45]. Ook is aan de Hoge Commissaris voor de mensenrechten gevraagd jaarlijks een bijeenkomst te beleggen met bestuurders van ondernemingen en deskundigen van bepaalde sectoren, zoals de geneesmiddelenindustrie, de winningsindustrie of de chemische industrie, om na te gaan welke mensenrechten aan de orde zijn, zodat bewustwording plaatsvindt en beste praktijken worden uitgewisseld.

Het in oktober 2002 ingestelde *European Multi-Stakeholder Forum* heeft in juni 2004 zijn eindverslag aan de Commissie voorgelegd. Het verslag bevat negen aanbevelingen aan ondernemingen en hun *stakeholders*, overheden en EU-instellingen, over bewustmaking, capaciteitsopbouw en het creëren van de juiste randvoorwaarden. In het verslag wordt eens te meer gesteld dat ondernemingen bij de ontwikkeling van hun MVO-praktijken dienen uit te gaan van internationale en Europese beginselen, normen en verdragen, inclusief mensenrechteninstrumenten. Het forum was een centraal onderdeel van de in 2002 door de

---

43 E/CN.4/2005/91

44 Aangenomen bij hoofdelijke stemming: 49/3/1

45 De Secretaris-generaal van de VN heeft op 28 juli 2005 Professor John Ruggie tot speciale vertegenwoordiger benoemd.

Commissie gelanceerde strategie ter bevordering van MVO; gedurende 20 maanden was dit forum het toneel van intensieve besprekingen tussen vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, vakbonden en het maatschappelijk middenveld [46].

Tussen oktober 2004 en juni 2005 heeft de Commissie een grote bewustmakingscampagne over maatschappelijk verantwoord ondernemen gevoerd, met 60 nationale evenementen die verspreid plaatsvonden in de 25 EU-lidstaten, de drie kandidaat-lidstaten (Bulgarije, Roemenië en Turkije) en Noorwegen. De campagne was specifiek gericht tot kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's) maar aan de eendaagse evenementen werd ook deelgenomen door grotere ondernemingen, vakbonden, groeperingen uit het maatschappelijk middenveld en andere geïnteresseerde partijen. Er werd een webstek in 23 talen opgezet met het oog op de verspreiding van een KMO-vriendelijke *toolkit*, die bestaat uit een verzameling case studies, een sensibiliseringsvragenlijst en een gids voor communicatie over MVO [47].

Onder het motto *"Mainstreaming CSR among SMEs"* zal een nieuw tweejarig project van start gaan als follow-up van de campagne en de aanbevelingen van het *European Multi-Stakeholder Forum*, voorzover die betrekking hebben op KMO's. Het project zal worden uitgevoerd met de hulp van een groep nationale deskundigen en zal projecten steunen door middel van een oproep tot het indienen van voorstellen.

Hoe MVO kan bijdragen tot het concurrentievermogen van Europa in een duurzamere wereld, was de centrale vraag tijdens de Europese Conferentie over maatschappelijk verantwoord ondernemen, die op 7-9 november 2004 onder het Nederlandse EU-voorzitterschap te Maastricht werd gehouden. Tijdens deze conferentie bespraken verschillende betrokkenen uit het Noorden en het Zuiden een breed scala van onderwerpen in verband met MVO, waaronder mensenrechtenkwesties.

De Commissie zet de ondersteuning voort van programma's in verband met haar mededeling, getiteld: *De sociale verantwoordelijkheid van bedrijven: een bijdrage van het bedrijfsleven aan duurzame ontwikkeling* (COM(2002) 347 def.). De programma's omvatten initiatieven voor een kwalitatieve verbetering van praktijken en instrumenten voor MVO, zoals gedragscodes, maatschappelijke labels en audits, MVO-normen voor jaarrekeningen, jaarverslaggeving en borging en voor investeringen, alsmede bewustmakingsinitiatieven die stoelen op de uitwisseling van ervaringen en goede praktijken.

EU-Schema van algemene preferenties

De EU heeft op 27 juni 2005 het nieuwe Schema van algemene preferenties (SAP) voor de periode 2006-2015 vastgesteld. Het SAP is het voornaamste instrument waarmee de EU voor producten uit ontwikkelingslanden preferentiële toegang tot de EU-markt (tariefverlagingen) verleent. In 2002

[46] http://europa.eu.int/comm/enterprise/csr/index_forum.htm
[47] http://europa.eu.int/comm/enterprise/csr/campaign/index_nl.htm

vertegenwoordigde de EU-import krachtens het SAP een waarde van 53,2 miljard euro, tegenover een totale invoer uit ontwikkelingslanden ten waarde van 360 miljard euro. Het nieuwe SAP omvat een bijzondere stimuleringsregeling ter bevordering van de mensenrechten en goed bestuur, SAP+ genoemd. De EU zal SAP+-preferenties verlenen aan landen die op grond van economische criteria als "kwetsbaar" worden beschouwd en die bepaalde internationale verdragen, waaronder zestien arbeidsrechten- en mensenrechtenverdragen, hebben bekrachtigd en toepassen [48]. Deze regeling is op 1 juli 2005 in werking getreden.

Joint Initiative on Corporate Accountability and Workers' Rights

De Europese Commissie heeft een subsidie van 135.000 euro toegekend aan het gemeenschappelijk initiatief inzake de verantwoordingsplicht van ondernemingen en de rechten van werknemers, een samenwerkingsverband van zes organisaties, Clean Clothes Campaign, Ethical Trading Initiative, Fair Labour Association, Fair Wear Foundation, Social Accountability International en Workers Rights Consortium, die zich bezighouden met de verbetering van arbeidsnormen in de wereldwijde aanvoerketen door middel van gedragscodes. De voornaamste doelstellingen van het project zijn:

- optimalisering van de effectiviteit en de impact van multi-stakeholder-benaderingen bij de toepassing en handhaving van gedragscodes, door ervoor te zorgen dat middelen zo efficiënt mogelijk worden ingezet voor verbetering van de levensomstandigheden van werknemers en hun gezinnen;
- verkenning van de mogelijkheden voor nauwere samenwerking tussen de organisaties en
- onderling leren van de wijze waarop gedragscodes voor arbeidspraktijken

[48] Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, Verdrag inzake de rechten van het kind, Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide, Verdrag betreffende de minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces (nr. 138), Verdrag betreffende het verbod op en de onmiddellijke actie voor de uitbanning van de ergste vormen van kinderarbeid (nr. 182), Verdrag betreffende de afschaffing van gedwongen arbeid (nr. 105), Verdrag betreffende de gedwongen of verplichte arbeid (nr. 29), Verdrag betreffende gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke arbeidskrachten voor arbeid van gelijke waarde (nr. 100), Verdrag betreffende discriminatie in arbeid en beroep (nr. 111), Verdrag betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht (nr. 87), Verdrag betreffende de toepassing van de beginselen van het recht zich te organiseren en collectief te onderhandelen (nr. 98), Internationaal Verdrag inzake de bestrijding en bestraffing van de misdaad van apartheid.

4.8 Het Internationaal Strafhof en de bestrijding van straffeloosheid

De EU heeft gedurig krachtige politieke steun geuit voor de oprichting van het Internationaal Strafhof (ICC), onder meer met een gemeenschappelijk standpunt en een actieplan van de EU inzake het ICC.

In overeenstemming met het gemeenschappelijk standpunt, waarbij de EU zich ertoe engageerde voor universele toetreding tot het Statuut van Rome te ijveren, heeft het ICC op de agenda gestaan van alle belangrijke toppen en ministeriële bijeenkomsten met derde landen en van specifiek mensenrechtenoverleg. Het hele jaar door heeft de EU bij niet-toegetreden staten in demarches aangedrongen op bekrachtiging van het Statuut van Rome. De EU-lidstaten en de Commissie ontplooiden gezamenlijk in alle delen van de wereld een aantal bewustmakingsinitiatieven om het ICC te promoten. In juli 2004 werd in het kader van het Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR) een oproep tot het indienen van voorstellen gepubliceerd, met een budget van 4,7 miljoen euro voor projecten van het maatschappelijk middenveld ter ondersteuning van het ICC. Ook heeft de EU via het EIDHR steun verleend voor de instelling, door de griffier van het ICC, van een *Clerkship and Visiting Professionals' Programme,* waardoor juristen, in het bijzonder uit ontwikkelingslanden, stages in het Strafhof kunnen volgen.

De EU en de ACS-staten zijn in maart 2005 overeengekomen dat zij zich in de nieuwe overeenkomst van Cotonou gezamenlijk voor het ICC zullen engageren.

De EU heeft ook demarches ontplooid tegen initiatieven die de integriteit van het Statuut zouden kunnen aantasten. Op 9 december 2004 heeft de EU publiekelijk verklaard te betreuren dat het Congres van de Verenigde Staten zijn goedkeuring heeft gehecht aan het zogenoemde amendement-Nethercutt, dat de sancties aanscherpt die de VS kan nemen tegen landen die weigeren een "bilaterale niet-overleveringsovereenkomst" met de VS te sluiten.

Op verzoek van het Strafhof heeft de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen (RAZEB) op 25 april 2005 machtiging verleend tot het openen van onderhandelingen over een samenwerkingsovereenkomst tussen de EU en het ICC.

De EU heeft er in haar ontwikkelingsbeleid naar gestreefd het optreden van het ICC te schragen door steun voor de versterking van de binnenlandse justitiële capaciteit van landen (zoals de Democratische Republiek Congo) waar het ICC onderzoeken heeft ingeleid, teneinde ervoor te zorgen dat plaatselijke rechters zelf de misdrijven kunnen behandelen die niet door het ICC zullen worden behandeld.

De EU heeft Resolutie 1593 van de VN-Veiligheidsraad van 31 maart 2005 gesteund, waarin de Veiligheidsraad besloot de toestand die sedert 1 juli 2002 in Darfur heerst, voor te leggen aan de aanklager van het Internationaal Strafhof. Op 23-24 mei heeft de RAZEB de Raadsconclusies over Sudan aangenomen, waarin hij alle partijen in Sudan aanspoorde om bij de uitvoering van Resolutie 1593 ten volle met de Verenigde Naties en met het ICC samen te werken.

De EU heeft gedurig politieke en financiële steun verleend aan andere bestaande speciale tribunalen, zoals het Internationaal Straftribunaal voor het voormalige Joegoslavië, de Speciale Rechtbank voor Sierra Leone en het Rwanda-Tribunaal. Zij heeft aangedrongen op een spoedige instelling van de speciale strafkamer voor de Rode Khmer in Cambodja.

EIDHR: Coalitie voor het Internationaal Strafhof (CICC)

Er zijn aanzienlijke bedragen gegaan naar de CICC en andere organisaties (zoals "No Peace without Justice" en het "Gustav-Stressemann-Institut") die ijveren voor een robuust en effectief ICC. De CICC is een wereldwijde beweging van NGO's die zich inzet voor een billijk, effectief en onafhankelijk Internationaal Strafhof (ICC). In 1995 besloot een kleine groep NGO's samen te werken en hun krachten te bundelen om de oprichting van een internationaal strafhof te ondersteunen. Sindsdien is de CICC van een coalitie en een campagne uitgegroeid tot een wereldomspannend netwerk waarvan meer dan 2000 organisaties uit 150 landen deel uitmaken. De Coalitie en haar leden werken op nationaal en regionaal niveau samen om het ICC te promoten bij regeringen, het maatschappelijk middenveld, de media en parlementen en om een constructieve relatie tussen de VN en het ICC op te bouwen. Zij spoort regeringen ertoe aan het Statuut van Rome te bekrachtigen, de bepalingen ervan in nationale wetgeving om te zetten en de werking van het Strafhof te ondersteunen door actieve deelneming in de Vergadering van staten die partij zijn en door prompte samenwerking met het Strafhof. De veelzijdige strategie waarmee de CICC het Statuut promoot en over de integriteit ervan waakt, heeft het aantal bekrachtigingen doen toenemen van 60 naar 99; het steeds door de CICC nagestreefde doel van 100 staten die partij zijn, is daarmee bijna bereikt. De CICC bundelt haar inspanningen met die van regeringen, en met name die van de Europese Unie en haar lidstaten, in de universaliteitscampagne.

De CICC houdt zich ook bezig met monitoring en ondersteuning van de werking van het Strafhof en blijft een belangrijke bron voor informatie over het ICC doordat zij zorgt voor analyse en vertaling van belangrijke documenten en in vijf talen een brede waaier van informatie in gedrukte en elektronische vorm voor het publiek beschikbaar stelt. De CICC speelt ook een belangrijke rol bij de coördinatie van de toenemende samenwerking tussen het Strafhof en haar wereldwijde netwerk van organisaties uit het maatschappelijk middenveld, in het bijzonder in de landen en gebieden waar het Strafhof onderzoeken heeft ingeleid. Gerechtigheid behelst meer dan het onderzoeken van misdrijven en het vervolgen van daders; nu het ICC het eerste internationale tribunaal is dat rechtsherstel voor slachtoffers kan vorderen, legt de Coalitie zich erop toe het Strafhof bij de vrijwaring van hun rechten te helpen.

4.9 Democratie en verkiezingen

De ontwikkeling en versterking van de democratie is een basisdoelstelling van de EU en een belangrijke doelstelling van haar gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB – artikel 11, lid 1, VEU) en van haar beleid inzake samenwerking met derde landen (artikel 177, lid 2, en artikel 181 A, lid 1, VEG).

Democratie is een dynamisch proces dat burgers betrekt bij het besluitvormingsproces dat hen raakt in hun bestaan. Democratie volgt geen uniek model maar waarachtige democratieën worden wel gekenmerkt door bepaalde internationale normen: over de beleidsbeslissingen van de regering wordt grondwettelijk controle uitgeoefend door vertegenwoordigers, die in eerlijke en regelmatig gehouden verkiezingen zijn gekozen; alle volwassen burgers hebben actief en passief kiesrecht; de mensen hebben het recht zich zonder risico op bestraffing over politieke aangelegenheden uit te laten en hun informatie uit een diversiteit aan bronnen te betrekken; de mensen hebben het recht zich aan te sluiten bij onafhankelijke verenigingen en organisaties, waaronder politieke partijen, en hun opvattingen te verspreiden; de regering is autonoom en ondervindt geen onoverkomelijke oppositie van bijvoorbeeld niet-verkozen ambtsdragers, het leger of internationale machtsblokken. Een waarachtige democratie eerbiedigt de opvattingen van minderheden.

De EU verleent veel politieke steun aan de democratie, onder meer door het politieke proces van haar partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten en door de werking van haar instellingen zoals beschreven in de hoofdstukken 2 en 3. In dit gedeelte van het verslag wordt ingegaan op de zeer praktische bijdrage die de EU aan het functioneren van de democratie levert met het ondersteunen van verkiezingen.

Verkiezingsondersteuning

Een van de belangrijkste mensenrechten in de context van democratisering is het recht deel te nemen aan de behandeling van openbare aangelegenheden (Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, artikel 25). Dit recht omvat het recht "te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen". De EU helpt dit recht gestalte te geven door verkiezingswaarneming en verkiezingsondersteuning.

Verkiezingswaarneming en verkiezingsevaluatie

Sedert de Commissie in 2000 een mededeling over verkiezingsondersteuning en verkiezingswaarneming heeft aangenomen [49], waarin een samenhangend en effectief beleid voor verkiezingswaarneming werd uitgestippeld, is de betrokkenheid van de EU op dit gebied steeds professioneler en zichtbaarder geworden [50].

---

[49] De Raad en het Europees Parlement hebben in 2001 hun goedkeuring gehecht aan de mededeling.
[50] COM(2000) 191.

Sinds begonnen is met de uitvoering van die mededeling zijn in totaal 34 EU-verkiezingswaarnemings-missies (EU-EOM's) en twee speciale ondersteuningsmissies uitgevoerd in landen in Afrika, Midden- en Zuid-Amerika en Azië [51]. Het overeengekomen beleid houdt in dat de beschikbare financiële en personele middelen worden ingezet voor de belangrijkste stembusgangen; de Commissie streeft derhalve naar waarneming van 8 à 10 verkiezingen per jaar.

EU-EOM's zijn erop gericht:

- eerst en vooral te beoordelen in hoeverre verkiezingen volgens de internationale normen voor democratische verkiezingen verlopen;
- verkiezingsfraude of onregelmatigheden bij verkiezingen te ontmoedigen of te beperken;
- geweld en intimidatie te ontmoedigen of te beperken;
- politieke tegenstanders, het maatschappelijk middenveld en het electoraat met meer vertrouwen aan de verkiezingen te doen deelnemen;
- een beeld geven van een hele reeks democratische kwesties, zoals de onafhankelijkheid en de werking van de rechterlijke macht en de eerbiediging van de mensenrechten in het algemeen; en
- aanbevelingen op te stellen ter verbetering van het verkiezingskader en het democratisch klimaat.

Tussen juli 2004 en juni 2005 werden met EIDHR-middelen zes EU-EOM's en twee speciale ondersteuningsmissies gefinancierd.

Afghanistan

Begin augustus werd een ondersteuningsmissie voor de democratie en de verkiezingen (DESM) naar Afghanistan gezonden met het oog op de presidentsverkiezingen van 9 oktober. De DESM had als mandaat de voornaamste aspecten van het verkiezingsproces te beoordelen en aanbevelingen te doen ter verbetering van het verkiezingsproces en het democratiseringsproces in bredere zin.

In haar rapport uitte de DESM lof voor het feit dat de kiezers over werkelijke politieke keuzes beschikken en dat er, ondanks de instabiliteit, enorme logistieke problemen overwonnen waren om de verkiezingen te kunnen doen plaatsvinden. Het rapport bevatte ook een uitgebreide reeks aanbevelingen om het verkiezingsproces te verbeteren, waarvan er een aantal in de aanloop naar de parlementaire verkiezingen werd overgenomen.

[51] In Europa of Centraal-Azië zijn geen EU-EOM's uitgevoerd omdat de verkiezingswaarneming in deze regio's momenteel op geloofwaardige wijze wordt verricht door het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE/ ODIHR), met de hulp van door de EU-lidstaten afgevaardigde waarnemers, delegaties van het Europees Parlement en, in uitzonderlijke omstandigheden, met bijstand van de Commissie via het snellereactiemechanisme en het EIDHR.

Burundi

De parlementsverkiezingen werden geobserveerd door een EU-EOM die de verkiezingscampagne en de verkiezingsdag globaal positief beoordeelde. Bij het ter perse gaan van het onderhavige verslag verbleef de EU-EOM nog in het land om de voltooiing van het verkiezingsproces te observeren, waarna zij haar definitieve rapport zal uitbrengen.

Ethiopië

Een EU-EOM werd midden maart naar Ethiopië gezonden om de nationale en regionale parlementsverkiezingen van 15 mei te observeren. In brede kring werd erkend dat de aanwezigheid van de missie sterk van invloed is geweest op het vertrouwen van kiezers en partijen in het verkiezingsproces, de algemene transparantie van de verkiezingen en de regeling van geschillen die ontstonden bij het tellen, de vaststelling van de verkiezingsuitslag en de klachtenprocedure. De EU-EOM is het verkiezingsproces tot het eind blijven volgen, inclusief alle aspecten van de klachten- en bezwarenprocedure.

Guinee-Bissau

De eerste ronde van de presidentsverkiezingen op 19 juni werd geobserveerd door een EU-EOM. Een tweede ronde moest op 24 juli plaatsvinden. De EU-EOM zal een tweede voorlopige verklaring afleggen na de tweede ronde en een eindrapport na afsluiting van het hele proces, met een uitgebreide evaluatie van de verkiezingen in hun geheel. De EU-EOM heeft reeds een aanzienlijke rol gespeeld bij het creëren van een stabiel verkiezingsklimaat.

Irak

Er is een verkiezingsondersteuningsproject ingesteld voor het ondersteunen en het volgen van de verkiezingen in Irak voor het nationale overgangsparlement, de regeringsraad en het Koerdische parlement, die gehouden werden op 30 januari. Naast de ondersteuning die onder meer bestond in de detachering van drie verkiezingsdeskundigen bij de onafhankelijke verkiezingscommissie van Irak en een uitvoerig opleidingsprogramma voor meer dan 200 binnenlandse waarnemersgroepen, volgde een kleine groep verkiezingsdeskundigen vanuit Amman, Jordanië, het verkiezingsproces met het doel aanbevelingen voor toekomstige verkiezingen op te stellen.

De deskundigen waren vol lof over het functioneren van de onafhankelijke verkiezingscommissie maar formuleerde een aantal technische voorstellen om de effectiviteit van het verkiezingsproces in de toekomst te verbeteren. Er was brede waardering voor de bijdrage van de deskundigen aan de onafhankelijke verkiezingscommissie. Het opleidingsprogramma voor binnenlandse waarnemers heeft bijgedragen tot een sterke participatie van binnenlandse waarnemersgroepen en tot het professionele karakter van hun

inspanningen. De aanbevelingen van de verkiezingsdeskundigen zijn overgenomen in een algemeen verslag over te trekken lessen en beste praktijken.

Libanon

In mei werd een EU-EOM naar Libanon gestuurd om de vier ronden van de parlementsverkiezingen aldaar te observeren. De EU-EOM concludeerde dat de verkiezingen goed waren georganiseerd binnen het bestaande kader, maar dat het verkiezingskader in het algemeen dringend aan hervormingen toe is.

Mozambique

Er werd een EU-EOM gestuurd voor de presidents- en parlementsverkiezingen van 1-2 december 2004. De EU-EOM concludeerde dat de verkiezingen grotendeels aan de internationale normen voor democratische verkiezingen voldeden, maar dat sommige aspecten, waaronder het tellen van de stemmen en de vaststelling van de verkiezingsuitslag, niet bevredigend waren en hervorming behoefden. Dit standpunt werd door andere waarnemergroepen gedeeld en de constitutionele raad van Mozambique bevestigde in een op de verkiezingen volgende beslissing dat de opmerkingen van de EU-EOM over het tellen van de stemmen en de vaststelling van de uitslag terecht waren. De nieuwe regering beloofde vervolgens de verkiezingswet aan te passen. De EU houdt deze punten op de agenda van de politieke dialoog.

Westelijke Jordaanoever en Gazastrook

Er werd een EU-EOM uitgezonden voor waarneming van de Palestijnse presidentsverkiezingen van 9 januari 2005. De EU-EOM concludeerde dat er werkelijk inspanningen waren geleverd om het verkiezingsproces ordelijk te laten verlopen en prees de verkiezingsautoriteiten. De missie merkte niettemin op dat werkelijk vrije verkiezingen wegens de bezetting, het voortdurende geweld en de beperkte bewegingsvrijheid per definitie moeilijk te verwezenlijken waren. Veel Palestijnse kiezers meenden dat de aanwezigheid van de missie tot een grotere mate van transparantie in het verkiezingsproces had bijgedragen. De missie deed gedetailleerde aanbevelingen voor een betere organisatie van de verkiezingen en het bredere kader, inclusief de stemming in Oost-Jerusalem.

Gedurende de verslagperiode heeft de EU ook een verkenningsmissie naar **Venezuela** gezonden met het oog op het referendum ter afzetting van de president op 15 augustus 2005. Deze missie concludeerde dat de omstandigheden niet geschikt waren voor het zenden van een geloofwaardige verkiezingswaarnemingsmissie.

Land	*Hoofd van de missie*	*Totale middelen*	*Deelnemers EOM/DESM*
Afghanistan	*n.v.t.*	*EUR 1.636.848*	*9 deskundigen in Kabul en 16 veld-deskundigen op 8 regionale locaties*
Burundi	*EP-lid A. Hutchinson*	*EUR 1.240.000*	*78 waarnemers (8 in het kernteam, 12 LTO's en 60 STO's*
Ethiopië	*EP-lid Ana Gomes*	*EUR 2.810.000*	*10 in het kernteam, 52 LTO's en 139 STO's*
Guinee-Bissau	*EP-lid Johan Van Hecke*	*ca. EUR 2.500.000*	*20,32 cm het kernteam, 20 LTO's en 60 STO's*
Libanon	*EP-lid José Ignacio Salafranca*	*EUR 1.900.000*	*115 waarnemers (11 in het kernteam, 26 LTO's en 66 STO's)*
Mozambique	*EP-lid José Javier Pomes Ruiz*	*EUR 2.244.312*	*6 in het kernteam, 20 LTO's en 80 STO's*
Westelijke Jordaanoever en Gazastrook	*EP-lid Michel Rocard*	*EUR 3.000.000*	*280 waarnemers*

De EU heeft meer werk gemaakt van de follow-up van de bevindingen en aanbevelingen van haar verkiezingswaarnemingsmissies en deze verwerkt in haar verklaringen, politieke dialogen, samenwerkingsprogramma's en EIDHR-programmering. Volgens de in 2004 ingestelde praktijk zijn alle EU-EOM-hoofdwaarnemers teruggekeerd naar het land waar zij de verkiezingen hadden waargenomen om het EOM-eindverslag aan te bieden aan een brede reeks gesprekspartners.

De EU bleef ook inspanningen ondersteunen om bij de EU-veldwerkers en de EU-partnerlanden een Europese aanpak voor verkiezingswaarneming ingang te doen vinden. Het *Network of Europeans for Electoral and Democracy Support* (NEEDS) dat wordt gevormd door een groep gespecialiseerde Europese

instanties op het gebied van verkiezingen, kreeg financiële middelen om een uitgebreid opleidingsprogramma voor EU-waarnemers en deskundigen uit te voeren, regionale vergaderingen te beleggen voor binnenlandse verkiezingswaarnemers en een repertorium van internationale verkiezingsnormen, en een handboek voor binnenlandse waarnemers op te stellen (die beide op het punt staan te verschijnen). In de verslagperiode heeft NEEDS vijf gespecialiseerde opleidingsessies verzorgd voor meer dan 120 waarnemers-voor-de-lange-termijn en deskundigen en twee regionale studiebijeenkomsten belegd in Amman en in Peru, telkens voor meer dan 20 waarnemers uit het Midden-Oosten, respectievelijk Latijns-Amerika.

De Europese Commissie heeft in september 2004 in Brussel een grote conferentie over verkiezingsondersteuning belegd. De Conferentie werd bijgewoond door meer dan 200 afgevaardigden van organisaties en regeringen die in het veld actief zijn, alsmede door vooraanstaande verkiezingsdeskundigen en academici; deze bogen zich over een aantal actuele onderwerpen, zoals de vraag hoe de impact van verkiezingswaarneming en verkiezingsondersteuning kan worden vergroot, verkiezingswaarneming in crisissituaties en de rol van het maatschappelijk middenveld in de context van verkiezingen.

De EU blijft ernaar streven de hoogste normen in verkiezingswaarneming uit te dragen. De Europese Commissie heeft daarom een bijeenkomst belegd met alle belangrijke actoren op het gebied van verkiezingswaarneming, teneinde schot te brengen in het onder auspiciën van de VN ondernomen proces tot uitwerking van internationale normen voor verkiezingswaarneming.

Financiële bijstand voor verkiezingen

De EU stelt aanzienlijke middelen ter beschikking voor verkiezingsondersteuningsprojecten in landen in een overgangssituatie. Onder meer wordt bijstand verleend aan:

- nationale verkiezingscomités en kiesraden;
- binnenlandse verkiezingswaarneming en groepen voor mediamonitoring;
- kiezerseducatie door verkiezingscomités of het maatschappelijk middenveld; en
- internationale of regionale organisaties voor verkiezingsondersteuning.

De bijstand aan overheidsinstanties, ook verkiezingscomités, wordt uitsluitend verleend uit middelen voor geografische samenwerking die beschikbaar zijn voor derde landen (programma's zoals het EOF, ALA, CARDS en TACIS [52]). Bijstand aan NGO's die verkiezingsondersteuning verlenen kan behalve uit die bronnen ook uit EIDHR-middelen komen.

Daarnaast is bij op zeer korte termijn uitgeschreven verkiezingen in postconflictsituaties financiële bijstand voor verkiezingen verleend via het snellereactiemechanisme. Een voorbeeld hiervan zijn de bijdragen aan het fonds voor het diversifiëren van de deelneming in verkiezingswaarnemingsmissies van het OVSE-Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR), waardoor waarnemers uit Centraal-, Oost- en Zuidoost-Europa en uit de voormalige Sovjet-Unie konden worden uitgezonden naar de verkiezingen in Oekraïne en de Kirgizische Republiek.

De EU heeft in de periode tussen juli 2004 en juni 2005 financiële bijstand verleend aan onder meer de volgende nog lopende verkiezingsondersteuningsprojecten:

- een bijdrage van meer dan 30 miljoen euro aan het VN-trustfonds voor de voorbereiding van de verkiezingen in **Irak**, naast 1,5 miljoen euro voor de detachering van drie EU-deskundigen bij de onafhankelijke verkiezingscommissie van Irak en een opleidingsprogramma voor meer dan 170 binnenlandse waarnemersgroepen (zie boven);

- de afgelopen jaren heeft de EG 14 miljoen euro geschonken voor de voorbereiding van verkiezingen op de **Westelijke Jordaanoever** en in de **Gazastrook**, onder meer voor de instelling van een onafhankelijke centrale verkiezingscommissie;

- in **Burundi** heeft de Europese Commissie een startsubsidie van 400.000 euro gegeven om de onafhankelijke nationale verkiezingscommissie operationeel te maken. Vervolgens werd 4 miljoen euro bijgedragen aan het UNDP-trustfonds voor de organisatie van de verkiezingscyclus 2005;

- in **Guinee-Bissau** is een bijdrage van 1,2 miljoen euro gegaan naar het door de UNDP beheerde trustfonds voor de ondersteuning van de presidentsverkiezingen.

52 **EOF:** Europees Ontwikkelingsfonds, **ALA:** Financiële en technische samenwerking met Azië en Latijns-Amerika, **CARDS:** Communautaire bijstand voor wederopbouw, ontwikkeling en stabilisatie, **TACIS:** technische bijstand (in de vorm van een schenking) aan 12 landen van Oost-Europa en Centraal-Azië (Armenië, Azerbeidzjan, Belarus, Georgië, Kazachstan, Kirgizië, Moldavië, Rusland, Tadzjikistan, Turkmenistan, Oekraïne en Oezbekistan), en is vooral gericht op het stimuleren van het overgangsproces in die landen.

4.10 Recht op ontwikkeling

De EU zet zich consequent in voor het recht op ontwikkeling als neergelegd in de verklaring en het actieprogramma van Wenen (1993). Aan die inzet wordt gestalte gegeven met partnerschappen en overeenkomsten voor ontwikkelingssamenwerking met landen in alle delen van de wereld, zoals de Overeenkomst van Cotonou tussen de EU en landen in Afrika, het Caribisch Gebied en de Stille Oceaan.

De EU heeft de besprekingen bijgewoond van de recentelijk opgerichte High Level Task Force (HLTF), die van 13 t/m 17 december 2004 heeft vergaderd. De Task Force bestaat uit vijf deskundigen inzake het recht op ontwikkeling, plus vertegenwoordigers van de Wereldbank, het IMF, de WTO, het UNDP en UNICEF. De HLTF besprak de invulling van het recht op ontwikkeling en meer bepaald de knelpunten en uitdagingen voor het recht op ontwikkeling bij de uitvoering van de millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling; een ander punt van bespreking was de beoordeling van het maatschappelijk effect van het recht op ontwikkeling in handels- en ontwikkelingsaangelegenheden, op nationaal en internationaal niveau. De HLTF heeft een verslag [53] voorgelegd aan de staten in de Werkgroep inzake het recht op ontwikkeling.

De EU nam actief deel aan de in een constructieve sfeer verlopen zesde bijeenkomst van de open werkgroep inzake het recht op ontwikkeling (WGRTD), van 14 t/m 18 februari 2005. In opdracht van de Commissie voor de rechten van de mens (CHR) houdt de WGRTD zich bezig met monitoring en toetsing van de bevordering en invulling van het recht op ontwikkeling; zij bestudeert rapporten en andere informatie van staten en internationale of niet-gouvernementele organisaties. De Werkgroep besprak het rapport van de HLTF en voorzag het van conclusies en aanbevelingen, inclusief een oproep aan staten om strengere mensenrechtennormen te hanteren bij effectbeoordeling van handel en ontwikkeling en om de netto-overdrachten aan ontwikkelingslanden te verhogen. Voorts richtte de WGRTD een verzoek tot het OHCHR om de millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling naast de toepasselijke mensenrechteninstrumenten te leggen.

De EU heeft vervolgens vóór de resolutie over het recht op ontwikkeling gestemd, die de CHR in april 2005 heeft goedgekeurd; in die resolutie worden de conclusies van de WGRTD onderschreven. In de verklaring die de EU in de CHR over het recht op ontwikkeling heeft afgelegd, heeft zij niet alleen het voorstel voor de door het OHCHR te verrichten studie gesteund, maar zich ook geschaard achter de inspanningen die het OHCHR zich getroost om het recht op ontwikkeling en alle overige mensenrechten in het VN-bestel te

[53] Beschikbaar op http://www.ohchr.org/english/issues/development/taskforce.htm

integreren, onder meer via het *Action Two*-programma, en om de mensenrechten in armoedeverminderingsstrategieën te integreren. De EU toonde zich ook ingenomen met het door het OHCHR verrichte werk inzake vrouwenrechten; zij beklemtoonde hoe belangrijk het is dat vrouwen respect krijgen en bij besluitvormingsprocessen en het economisch leven worden betrokken.

De EU heeft zich op het standpunt gesteld dat een juridisch bindend instrument op dit ogenblik geen haalbare oplossing is voor de invulling van het recht op ontwikkeling omdat op internationaal niveau gesloten ontwikkelingspartnerschappen per definitie vrijwillig en wederkerig van aard zijn, en omdat mensenrechteninstrumenten uitsluitend de verplichtingen van een staat jegens personen binnen zijn rechtsgebied regelen en niet de verplichtingen tussen staten. De EU is evenwel voorstander van alternatieve oplossingen voor een praktische invulling van het recht op ontwikkeling, onder meer door inspiratie te halen uit de goede praktijken die zich in de internationale gemeenschap aftekenen met betrekking tot wegen om het recht op ontwikkeling en daarmee alle mensenrechten in ontwikkelingsbeleid en ontwikkelingsprogramma's te integreren.

4.11 Asiel, migratie, vluchtelingen en ontheemden

De EU en haar lidstaten streven ernaar om hun rechtmatige belang bij het controleren van de toegang tot en het verblijf op het grondgebied van de EU in evenwicht te brengen met de volledige eerbiediging van de mensenrechten van eenieder. Verscheidene maatregelen ter inachtneming van dit beginsel zijn reeds ingevoerd of worden in overweging genomen.

Sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Amsterdam in mei 1999 heeft de Commissie een reeks wetgevingsvoorstellen op het gebied van asiel en immigratie ingediend, teneinde onderdanen van derde landen rechten en verplichtingen toe te kennen die vergelijkbaar zijn met die van EU-burgers. Eind 2004 had de Raad de meeste van deze voorstellen aangenomen.

In de op 3 juni 2003 aangenomen *mededeling van de Commissie over immigratie, integratie en werkgelegenheid* [54] wordt benadrukt hoe belangrijk discriminatiebestrijding is voor de integratie van legale immigranten in Europa. In de mededeling wordt opgeroepen tot krachtig politiek leiderschap, alsook tot een vastberaden inzet voor een meer pluralistische samenleving en tegen racisme. Na de aanneming van het *Haags Programma* [55] op 5 november 2004 door de Europese Raad, stelde de Raad gemeenschappelijke basisbeginselen vast voor een samenhangend Europees kader inzake de integratie van onderdanen van derde

---

[54] COM(2003) 336 def.

[55] Het Haags Programma is een vijfjarenprogramma (2005-2010) voor nauwere samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken op EU-niveau.

landen. Deze basisbeginselen omvatten het beleven, respectievelijk belijden van diverse culturen en religies, gelijke toegang voor onderdanen van derde landen tot de instellingen en tot openbare en particuliere goederen en diensten, alsook de interculturele dialoog.

Op 29 april 2004 nam de Raad Richtlijn 2004/81/EG aan betreffende de verblijfstitel die in ruil voor samenwerking met de bevoegde autoriteiten wordt afgegeven aan onderdanen van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of hulp hebben gekregen bij illegale immigratie. Door de richtlijn worden bepaalde rechten, waaronder het wettelijke verblijf en medische en psychologische behandeling, verleend aan slachtoffers van mensenhandel. De richtlijn biedt een evenwicht tussen de noodzaak om illegale immigratie te bestrijden en de noodzaak om de eerbiediging van de mensenrechten van slachtoffers van illegale immigratie te waarborgen. Uiterlijk in augustus 2006 moet de richtlijn door alle lidstaten in nationaal recht zijn omgezet.

In juli 2004 publiceerde de Commissie een eerste *jaarverslag over migratie en integratie*. Hierin werden bepaalde kernpunten van het integratiebeleid erkend, waaronder de toegang tot het politieke besluitvormingsproces, de bestrijding van discriminatie en burgerschapsvorming. In november 2004 publiceerde de Commissie tevens de eerste editie van een *Handboek Integratie* voor beleidsmakers en mensen uit de praktijk, waarin onder andere de betrokkenheid van onderdanen van derde landen bij het politieke proces van hun staat van verblijf, hun toegang tot naturalisatieprocessen, alsook de religieuze en culturele dialoog worden aangemoedigd, om uiteindelijk te komen tot een betere verstandhouding met onderdanen van derde landen.

Tijdens de verslagperiode is de EU intensief doorgegaan met haar werkzaamheden voor de totstandbrenging van het gemeenschappelijk Europees asielstelsel. De termijn voor de omzetting in nationaal recht van Richtlijn 2003/9/EG van de Raad waarin minimumnormen voor de opvang van asielzoekers worden vastgesteld, is in februari 2005 verstreken en de Commissie heeft nauwlettend toegezien op de uitvoering ervan door de lidstaten.

De richtlijn van de Raad betreffende minimumnormen voor de procedures in de lidstaten voor de toekenning of intrekking van de vluchtelingenstatus zal naar verwacht in de loop van 2005 formeel door de Raad worden aangenomen, nadat het Europees Parlement advies heeft uitgebracht. De richtlijn zal ervoor zorgen dat alle procedures in eerste aanleg in de hele EU aan dezelfde minimumnormen voldoen, en dat samenhang met internationale verplichtingen op dit gebied behouden blijft. De aanneming van deze richtlijn vormt de eerste fase van het gemeenschappelijk Europees asielstelsel en laat toe dat over toekomstige voorstellen wordt onderhandeld in het nieuwe institutionele kader dat is ingesteld bij het Verdrag van Nice, en voorziet in besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid en medebeslissing van het Europees Parlement.

De Commissie is ook begonnen met haar werkzaamheden voor de verwezenlijking van de doelstellingen van de tweede fase van het gemeenschappelijk Europees asielstelsel die zijn vastgesteld in het Haags Programma en onder andere betrekking hebben op een gemeenschappelijke asielprocedure en een uniforme status voor asiel en subsidiaire bescherming. De Commissie zal de stand van zaken opmaken van de evaluatie van en het toezicht op de uitvoering van asielinstrumenten van de eerste fase en voortbouwen op een geïntensiveerde samenwerking tussen de asieldiensten van de lidstaten, waartoe in het Haags programma is opgeroepen. De Commissie zal in september 2005 een mededeling over praktische samenwerking aannemen.

In het Haags programma wordt ook opnieuw de nadruk gelegd op de externe dimensie van het asielbeleid, waarbij erop wordt gewezen dat de EU moet bijdragen aan een beter toegankelijk, rechtvaardiger en doeltreffender internationaal systeem van bescherming, en duurzame oplossingen moet vinden voor situaties waarin vluchtelingen zich langdurig bevinden. Daartoe zal de Commissie in september 2005 een mededeling over de eerste regionale proefbeschermingsprogramma's bekendmaken met maatregelen om de beschermingscapaciteit van landen in regio's van herkomst en doorreis te verhogen, zodat vluchtelingen die bescherming behoeven, hier zo spoedig mogelijk toegang toe krijgen en deze bescherming zoveel mogelijk aansluit op hun behoeften. Een gezamenlijk hervestigingsprogramma, dat op vrijwillige basis moet worden uitgevoerd, zal een van de hulpmiddelen voor de regionale beschermingsprogramma's vormen.

Als derde grootste donor van het Bureau van de Hoge Commissaris van de VN voor vluchtelingen (UNHCR) is de Europese Commissie steun blijven verlenen aan de inspanningen ter verbetering van de bescherming en van de rechten van vluchtelingen in de hele wereld. Vorig jaar bevatte het verslag van de 55e zitting van het Uitvoerend Comité van het UNHCR conclusies over internationale bescherming, internationale samenwerking en gezamenlijke lasten en verantwoordelijkheid in gevallen van massale instroom van vluchtelingen en vraagstukken inzake rechtszekerheid bij vrijwillige repatriëring van vluchtelingen.

In de Derde Commissie van de 59e zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werden voorts resoluties aangenomen betreffende bijstand aan vluchtelingen, repatrianten en ontheemden in Afrika en betreffende het Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor vluchtelingen. In laatstgenoemde resolutie werd positief gereageerd op het belangrijke werk van het UNHCR, onder meer de vorderingen met het kader van duurzame oplossingen en het initiatief "Verdrag+", beide actief gesteund door EU-lidstaten.

Tijdens de 61e zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens werden eveneens enkele resoluties aangenomen die uitdrukkelijk de mensenrechten van migranten en vluchtelingen behandelden. Alle EU-lidstaten waren mede-indiener van een goedgekeurde resolutie inzake in eigen land ontheemde personen. Acht EU-lidstaten waren mede-indiener van een resolutie inzake mensenrechten en massale uittochten; voorts werd een resolutie inzake mensenrechten van migranten aangenomen.

4.12 Racisme, vreemdelingenhaat, non-discriminatie en eerbied voor diversiteit

De EU heeft van de strijd tegen racisme en vreemdelingenhaat en van non-discriminatie en respect voor diversiteit, een speerpunt van haar externebetrekkingenbeleid gemaakt. De EU erkent tevens dat zij met het oog op een overtuigend internationaal optreden op dit gebied, ervoor moet zorgen dat racisme en andere vormen van onverdraagzaamheid binnen haar eigen grenzen daadwerkelijk worden aangepakt. Daartoe is een reeks wetgevingsinitiatieven en -programma's opgesteld.

Wat betreft de *EG-antidiscriminatiewetgeving* hebben de lidstaten het afgelopen jaar verdere vooruitgang geboekt bij de omzetting van de twee EG-antidiscriminatierichtlijnen die in 2000 door de Raad van ministers waren aangenomen. Deze richtlijnen verbieden directe en indirecte discriminatie en intimidatie op grond van ras of etnische afstamming, godsdienst of levensovertuiging, handicap en seksuele geaardheid. De omzetting van de richtlijnen heeft geleid tot versterking van de bestaande nationale antidiscriminatiebepalingen, alsook, voor het eerst in verscheidene lidstaten, tot invoering van bescherming op bepaalde gronden. Niettemin was de Commissie verplicht tegen bepaalde lidstaten inbreukprocedures in te leiden vanwege niet-tijdige of onvolledige omzetting. De Commissie ondersteunt een reeks aanvullende maatregelen om het bewustzijn te verhogen en om rechters, advocaten en vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld op te leiden in de beginselen van de antidiscriminatiewetgeving.

Met betrekking tot het *antidiscriminatiebeleid* is de Europese Commissie in mei 2004 begonnen met een openbare raadpleging over toekomstige beleidsontwikkelingen op dit gebied door middel van de publicatie van een groenboek over *gelijkheid en non-discriminatie in een uitgebreide Europese Unie*. Rekening houdend met de ontvangen opmerkingen nam de Commissie in juni 2005 een mededeling aan getiteld "*Non-discriminatie en gelijke kansen voor iedereen – Een raamstrategie*". Een van de belangrijkste punten van deze mededeling was het voorstel om 2007 aan te wijzen als *Europees Jaar van gelijke kansen voor iedereen*.

Onder het Luxemburgse voorzitterschap werden in 2005 de besprekingen over het voorstel voor *een kaderbesluit betreffende de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat* in de Raad voortgezet, maar niet afgerond. Het voorstel was in november 2001 door de Commissie ingediend om ervoor te zorgen dat racisme en vreemdelingenhaat in alle lidstaten strafbaar worden gesteld met doeltreffende, evenredige en afschrikkende straffen, alsmede om de justitiële samenwerking te verbeteren. Het kaderbesluit heeft betrekking op elke vorm van racisme en xenophobie, ongeacht de motieven of redenen.

Het *Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat (EUMC*) [56], dat in Wenen is gevestigd, verricht onderzoek dat van essentieel belang is voor een goed begrip van de omvang en de ontwikkeling van uitingen van racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme in de EU. Het EUMC verzamelt regelmatig gegevens via RAXEN, een EU-netwerk van nationale knooppunten, op basis van voor alle EU-lidstaten gemeenschappelijke richtsnoeren. De bevindingen worden bekendgemaakt in het jaarverslag en in andere publicaties zoals vergelijkende verslagen. Tijdens de verslagperiode publiceerde het EUMC vier vergelijkende verslagen: (1) Racistisch geweld in 15 EU-lidstaten, (2) Migranten, minderheden en wetgeving, (3) Migranten, minderheden en onderwijs en (4) het Eurobarometer-syntheseverslag: attitudes van meerderheden ten aanzien van migranten en minderheden.

Voorts verrichte het EUMC, door middel van gericht onderzoek, specifieke werkzaamheden op het gebied van de Roma en de integratie van moslims op lokaal niveau. Als vervolg op de publicatie van een verslag over de toegang van Romavrouwen tot de openbare gezondheidszorg organiseerde het EUMC een rondetafel in samenwerking met de Raad van Europa en het Internationale netwerk van Romavrouwen. Het EUMC en het Comité van de regio's bespraken de follow-up die moet worden gegeven aan het EUMC-verslag over de situatie van islamitische gemeenschappen in vijf Europese steden. Tijdens de eerste follow-up - een door de gemeente Rotterdam georganiseerde vergadering die verscheidene steden met grote moslimgemeenschappen samenbracht - werd de nadruk gelegd op de behoeften van de beleidsmakers op lokaal niveau en werd gesproken over de uitwisseling van beste praktijken.

Het EUMC was tevens actief op het gebied van racisme in de sport en was in juni 2004 in Porto mede-organisator van een receptie ter ondersteuning van het netwerk "Voetbal tegen racisme in Europa" (FARE), naar aanleiding van de opening van de UEFA-voetbalcompetitie EURO 2004. De nadruk werd gelegd op het belang van meer bewustmaking en het aan banden leggen van uitingen van racisme op het veld of de tribune.

In het kader van haar externe betrekkingen spant de EU zich binnen de Verenigde Naties actief in om racisme en discriminatie te bestrijden. Zowel in de 59e Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) als in de 61e Commissie voor de rechten van de mens (CHR) streefde de EU naar constructieve resultaten voor resoluties op dit gebied, aangezien zij van oordeel was dat een consensus moest worden nagestreefd als vervolg op de Wereldconferentie tegen racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en aanverwante vormen van onverdraagzaamheid die in 2001 in Durban plaatsvond. Alle EU-lidstaten stemden

[56] http://eumc.eu.int/eumc/index.php

weliswaar voor de AVVN-resolutie inzake *de wereldwijde inspanningen voor de totale uitbanning van racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en aanverwante vormen van onverdraagzaamheid en de brede uitvoering en follow-up van de verklaring en het actieprogramma van Durban* (die door Qatar en Zuid-Afrika namens de landengroep G 77 was ingediend), maar zij onthielden zich bij de stemming over de overeenkomstige resolutie in de CHR inzake de *wereldconferentie tegen racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en aanverwante vormen van onverdraagzaamheid en de brede uitvoering en follow-up van de verklaring en het actieprogramma van Durban* (die door Ethiopië namens de Afrikaanse groep was ingediend). Dit kwam voornamelijk doordat laatstgenoemde resolutie geen weerspiegeling was van het EU-standpunt dat de nadruk moet worden gelegd op effectieve maatregelen op nationaal niveau ter bestrijding van racisme (onder andere door de ratificatie en uitvoering van het VN-verdrag inzake de uitbanning van discriminatie), en niet zozeer op de opstelling van aanvullende internationale normen. De EU had ook problemen met verwijzingen naar de ontwikkeling van een rassengelijkheidsindex, aangezien de totstandbrenging van een dergelijk instrument strijdig zou zijn met de wetgeving in verscheidene EU-lid-staten waar classificaties op basis van ras verboden zijn.

Tijdens de AVVN dienden België en Slovenië een resolutie in over *het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie*, die in de CHR zonder stemming was aangenomen. De EU steunde tevens resoluties over *de ontoelaatbaarheid van bepaalde praktijken die bijdragen tot het aanwakkeren van hedendaagse vormen van racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en aan-verwante vormen van onverdraagzaamheid* (ingediend door Rusland) en over *de onverenigbaarheid van democratie en racisme* (ingediend door Brazilië).

De EU sprak in de CHR tevens haar bezorgdheid uit over kastendiscriminatie en steunde het besluit om twee speciale rapporteurs te benoemen die een gedetailleerde studie over discriminatie op basis van werk en afkomst moeten voorbereiden. De EU benadrukte voorts dat elke vorm van discriminatie op grond van seksuele geaardheid onaanvaardbaar is; zo heeft zij desbetreffende verwijzingen in een aantal resoluties laten opnemen, alsook een specifieke vermelding in EU-verklaringen ter zake, heeft zij andere initiatieven gesteund waarin deze aangelegenheid aan de orde komt, en heeft zij haar ernstige bezorgdheid uitgesproken over mensenrechtenschendingen die om die reden worden begaan.

De EU levert ook een bijdrage aan de aanzienlijke inspanningen in de OVSE om discriminatie te bestrijden en verwelkomde de benoeming in december 2004 van drie persoonlijk vertegenwoordigers van de fungerend voorzitter van de OVSE die verantwoordelijk zijn voor de bestrijding van onverdraagzaamheid en discriminatie ten aanzien van christenen en leden van andere godsdiensten, de bestrijding van

onverdraagzaamheid en discriminatie ten aanzien van moslims, en de bestrijding van antisemitisme. Tijdens de OVSE-conferentie inzake *tolerantie, racismebestrijding, vreemdelingenhaat en discriminatie* die op 13 en 14 september 2004 in Brussel plaatsvond, werden wetgevende, institutionele, interculturele en educatieve maatregelen besproken met het oog op de bestrijding van discriminatie. De conferentie mondde uit in de "verklaring van Brussel" waarin aanbevelingen aan staten en aan de OVSE/het ODIHR worden gedaan. Op 8 en 9 juni 2005 vond de OVSE-conferentie over *antisemitisme en andere vormen van onverdraagzaamheid* in Córdoba plaats. De conferentie was in het bijzonder toegespitst op de rol van de media en het onderwijs in de strijd tegen antisemitisme en discriminatie van moslims en christenen.

De strijd tegen racisme, vreemdelingenhaat en discriminatie ten aanzien van minderheden en autochtone bevolkingsgroepen is een van de prioriteiten voor financiering in het kader van het Europees initiatief voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR). In januari 2005 werd een oproep tot het indienen van voorstellen ter waarde van 5 miljoen euro gedaan voor projecten die door NGO's worden uitgevoerd. De projecten zullen een concrete follow-up van de Verklaring van Durban en het Actieprogramma van 2001 vormen. Activiteiten ter bestrijding van kastendiscriminatie komen eveneens voor steun in aanmerking (zie kader).

EIDHR - Bestrijding van vreemdelingenhaat en discriminatie ten aanzien van de Dalits in Nepal

45% van de Nepalezen leeft onder de armoedegrens, maar bij de Dalits loopt dit zelfs op tot 90%. De Dalits (die worden beschouwd als onreinen of behorend tot een lagere kaste) worden uitgesloten van openbare voorzieningen zoals openbare drinkwatersystemen, tempels, culturele evenementen en zelfs winkels en hotels die door mensen uit de hogere kasten worden bezocht. De volwassenen worden betere werkgelegenheidskansen ontzegd en Dalitkinderen worden op school gediscrimineerd. Het project, dat door Oxfam GB in samenwerking met lokale partners wordt uitgevoerd, loopt tot 2006. Het omvat het verstrekken van juridische steun en juridisch advies aan slachtoffers van kastengeweld, versterkt nationale NGO's en netwerken, ijvert voor een grotere bewustmaking, verricht lobbywerk bij instellingen zoals de media, de nationale ministeries, de politie en het gerechtelijk apparaat in verband met de problemen waarmee de Dalitgemeenschap wordt geconfronteerd, en houdt toezicht op de discriminerende praktijken van civiele en overheidsinstanties. Capaciteitsopbouw op dorpsniveau moet ervoor zorgen dat dankzij het project de rechten van de Dalits beter wordt geëerbiedigd in alle lagen van de Nepalese gemeenschap.

4.13 Personen met een handicap

De EU is volledig betrokken bij de onderhandelingen over het ontwerp van internationaal verdrag ter bescherming en bevordering van de rechten en de waardigheid van personen met een handicap. De werkzaamheden in het ad hoc comité dat door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties was ingesteld om het verdrag op te stellen werden voortgezet. De vierde en de vijfde vergadering van het ad hoc comité vonden respectievelijk van 24 augustus tot en met 4 september 2004 en van 24 januari tot en met 4 februari 2005 in New York plaats.

De EU beoogt overeenstemming te bereiken over een verdrag dat borg staat voor het volledige en gelijkwaardige genot van alle mensenrechten en de menselijke waardigheid door personen met een handicap. Met dit verdrag moeten bestaande mensenrechten worden afgestemd op de situaties waarmee mensen met een handicap te maken krijgen, teneinde ervoor te zorgen dat zij deze rechten volledig genieten. Het moet concrete verbintenissen bevatten die toepasbaar zijn en dient tot het grootst mogelijke aantal bekrachtigingen te leiden. De EU heeft tevens benadrukt dat bestaande mensenrechteninstrumenten in hun geheel van toepassing zijn op personen met een handicap.

Als onderdeel van haar mededeling over de follow-up van het Europees Jaar van personen met een handicap (COM (2003) 650 van 30 oktober 2003), moet de Commissie om de twee jaar een verslag over personen met een handicap presenteren. In het verslag zal worden ingegaan op de vorderingen bij de uitvoering van het Actieplan voor personen met een handicap [57] en zal de volgende fase van het plan (2006-2007) aan bod komen. Het eerste verslag zal in december 2005 worden gepubliceerd.

4.14 Personen die tot minderheden behoren

De EU heeft zich ertoe verbonden de mensenrechten van alle personen ten volle te eerbiedigen, ook van degenen die tot minderheden behoren. In het Handvest van de grondrechten van de EU wordt opgeroepen tot de bescherming van de culturele, godsdienstige en taalkundige verscheidenheid, terwijl het Verdrag betreffende de Europese Unie het beginsel huldigt van het volledig genot van rechten en vrijheden zonder discriminatie, inclusief het behoren tot een nationale minderheid, als bepaald in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (artikel 14). Voorts kan de Gemeenschap krachtens artikel 13 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap passende maatregelen nemen om discriminatie op grond van onder andere etnische afstamming te bestrijden.

---

57 http://europa.eu.int/comm/employment_social/news/2003/oct/com650_final_en.html

Ondanks het bestaan van deze bepalingen is er in 2004 bezorgdheid geuit over de bescherming in de EU van personen die tot minderheden behoren. Het netwerk van onafhankelijke deskundigen inzake grondrechten, dat in opdracht van de Europese Commissie werkt, presenteerde een analyse van de bescherming van minderheden in de EU-lidstaten en formuleerde een aantal initiatieven die de instellingen van de Unie binnen hun bevoegdheden kunnen nemen om deze bescherming te verbeteren.

Het Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat (EUMC) ging door met onderzoek naar minderheden en migranten. Uit de resultaten blijkt dat deze groepen bijzonder benadeeld zijn wat betreft de toegang tot behuizing, onderwijs en werk.

De Roma [58] worden beschouwd als een van de grootste etnische minderheden in de EU. Talrijke evaluaties van de situatie van de Roma in zowel nieuwe als oude lidstaten illustreren duidelijk dat leden van deze gemeenschap nog altijd lijden onder uitgesproken discriminatie en sociale uitsluiting, en te kampen hebben met moeilijkheden om onbelemmerde en gelijke toegang te krijgen tot werkgelegenheid, onderwijs, sociale zekerheid, gezondheidszorg, huisvesting, openbare diensten en justitie. In de verslagen van de nationale EUMC-knooppunten wordt de marginalisering van Roma op de arbeidsmarkt in bijna alle nieuwe lidstaten bevestigd. Ook op het gebied van huisvesting lijken Roma de groep te zijn die het meest gediscrimineerd wordt: uit enquêtes blijkt dat zij door de meerderheidsbevolkingsgroepen het "minst gewenst" zijn als buur. Roma zijn vaak het slachtoffer van territoriale segregatie.

Een opmerkelijke ontwikkeling was de ratificatie van het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden van de Raad van Europa door Nederland op 16 februari 2005 en door Letland op 26 mei 2005.

In 2004 bleef in de context van het uitbreidingsproces van de EU en met betrekking tot het Stabilisatie- en Associatieproces met de landen van de Westelijke Balkan (Albanië, Bosnië en Herzegovina, de FYROM, Servië en Montenegro) bijzondere aandacht uitgaan naar personen die tot minderheden behoren [59]. In de in 1993 opgestelde criteria van Kopenhagen voor landen die lid wensen te worden van de EU, staat de bescherming van personen die tot minderheden behoren centraal. Hierin is met name het volgende bepaald: "*Het lidmaatschap vereist dat het kandidaatland zover is gekomen dat het beschikt over stabiele instellingen*

[58] In dit verslag wordt onder "Roma" verstaan, personen die zichzelf omschrijven als Roma, o.a. zigeuners, woonwagenbewoners, Manouches en Sinti.

[59] Het Europees Parlement heeft in september 2004 een resolutie goedgekeurd over de vervolging van minderheden in Vojvodina, waarin de Republiek Servië wordt opgeroepen om zich rekenschap te geven van het criminele karakter van dit gewelddadig optreden tegen personen die tot minderheden behoren en in verband daarmee met onmiddellijke ingang effectieve maatregelen te nemen. Het Europees Parlement heeft eind januari 2005 een onderzoeksmissie naar de regio gestuurd die op 2 maart 2005 een verslag met een evaluatie van de toestand en aanbevelingen heeft uitgebracht.

die de democratie, de rechtsstaat, de mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen." Derhalve werden de prestaties van de toetredende staten en de kandidaat-lidstaten (Bulgarije, Roemenië, Turkije en Kroatië) verder beoordeeld in verslagen die door de Europese Commissie aan het Europees Parlement en de Raad werden voorgelegd, waarbij bijzondere aandacht werd besteed aan de Roma-gemeenschappen. Deze verslagen, die tot doel hebben de vorderingen van de kandidaat-lidstaten in de richting van toetreding te meten, bevatten tevens precieze aanbevelingen aan de kandidaat-lidstaten om hun praktijken te verbeteren. De huidige en toekomstige financiële pretoetredingsinstrumenten voorzien in EU-middelen ter bevordering van niet-discriminatie en gelijke kansen in landen die zich op het lidmaatschap van de EU voorbereiden.

De bevordering en bescherming van de rechten van personen die tot een etnische of godsdienstige minderheid behoren, bleef een van de voornaamste punten van zorg in de betrekkingen met derde landen en werd bijvoorbeeld besproken met China en Iran in het kader van de mensenrechtendialoog die de EU met deze landen voert. Op het niveau van de VN heeft de Commissie voor de rechten van de mens bij resolutie 2005/79 een nieuwe regeling ingesteld inzake de rechten van personen die behoren tot nationale, etnische, godsdienstige of taalkundige minderheden.

Twaalf EU-lidstaten waren mede-indiener van deze resolutie. De onafhankelijke deskundige die door de Hoge Commissaris van de VN voor de rechten van de mens is aangewezen, dient volgens het mandaat de toepassing te bevorderen van de verklaring van de rechten van personen die tot nationale, etnische of godsdienstige minderheden behoren, en beste praktijken en mogelijkheden voor technische samenwerking te bepalen.

In 2004 is er, in het kader van het Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten en met het oog op de ondersteuning van projecten van maatschappelijke organisaties in talrijke derde landen, een oproep tot het indienen van voorstellen ter waarde van 5 miljoen euro gedaan waarmee specifiek de bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en de bevordering van de rechten van minderheden wordt beoogd.

Tot slot is de EU zeer actief betrokken gebleven bij de werkzaamheden van internationale organisaties die zich met minderhedenvraagstukken bezighouden, zoals de OVSE en haar Bureau van de Hoge Commissaris voor nationale minderheden. Op VN-niveau volgde de EU met belangstelling de werkzaamheden van de VN-Groep minderheden.

Over het algemeen blijft het een echte uitdaging om de rechten van personen die deel uitmaken van etnische, godsdienstige, culturele of taalkundige minderheid, binnen en buiten de EU te beschermen. De EU is zich

ervan bewust, zeker door de ervaring in haar lidstaten, dat er geen gemakkelijke antwoorden of simplistische oplossingen kunnen bestaan. Zo zijn bijvoorbeeld vrouwen die tot minderheden behoren, dikwijls het slachtoffer van meervoudige discriminatie. De voornaamste problemen van nationale minderheden zijn onder meer participatie, taal en onderwijs. Mensen die tot een minderheid behoren moeten meer kansen krijgen om deel te nemen aan het economische leven en moeten hun sociale rechten, waaronder gelijke toegang tot huisvesting en gezondheidszorg, volledig kunnen genieten.

EIDHR: Bevordering van de rechten van Roma in Servië en Montenegro

In drie steden van Servië en Montenegro en in 23 Romanederzettingen worden 42 advocaten uit de Romagemeenschap opgeleid om hun grondrechten en hun rechten krachtens de wet inzake nationale minderheden toegankelijker te maken en te bevorderen. Het project, dat in augustus 2003 van start ging, wordt uitgevoerd door CARE Duitsland, in samenwerking met het Advocatencomité voor de mensenrechten. Met behulp van een onderwijscampagne, een juridisch fonds, een campagne voor de bewustmaking van de publieke opinie en een mediacampagne, alsmede door de bevordering van gemeenschapsinitiatieven en de versterking van een Romanetwerk, wordt aan het einde van het project verwacht dat:

- de vertegenwoordiging en de zelforganisatie van de Romagemeenschappen zal zijn verbeterd;
- de coördinatie met de lokale en de nationale overheden, alsmede met de maatschappelijke dienstverleners, vlotter zal verlopen;
- de administratieve en juridische hinderpalen voor Roma om hun rechten en aanspraken te doen gelden, kleiner zullen zijn;
- het begrip en respect voor de Roma in alle lagen van de bevolking zal zijn toegenomen, en de Romagemeenschap een hogere dunk van zichzelf zal hebben.

Opleiding van de media, zelfbeschikking van minderheden: een project voor betere verslaggeving in de media over etnische en minderhedenvraagstukken in de Zuidelijke Kaukasus

De media geven vaak een oppervlakkig en negatief beeld van minderheidsgroepen. Dit vormt in het beste geval een belemmering voor wederzijds begrip en samenwerking. In het slechtste geval kunnen de media rechtstreeks bijdragen tot gewelddadige conflicten. Om stereotype verslaggeving tegen te gaan, heeft het in Londen gevestigde Media Diversity Institute een drie jaar lopend opleidingsproject voor media en minderheden in de Zuidelijke Kaukasus op het getouw gezet. Dit project, met een begroting van 1,7 miljoen euro, werd ontwikkeld in partnerschap met de persclub van Jerevan, de Yeni Nesil-persclub van Bakoe (Azerbeidzjan) en de in Georgië gevestigde persvereniging van de Zwarte Zee. Zowel de journalisten als de minderheden zelf kregen een opleiding, en er werden verscheidene talkshows voor radio en tv gemaakt.

4.15 Inheemse bevolkingsgroepen

De beginselen die ten grondslag liggen aan het engagement van de EU voor inheemse bevolkingsgroepen [60], zijn vervat in de resolutie van de Raad van 30 november 1998 [61] waarin het vraagstuk wordt geplaatst in het kader van de ontwikkelingssamenwerking. Deze beginselen omvatten de noodzaak om aandacht voor inheemse bevolkingsgroepen te integreren in alle niveaus van ontwikkelingssamenwerking, inclusief de politieke dialoog met derde landen.

De EU erkent dat inheemse bevolkingsgroepen hun zelfontwikkeling belangrijk vinden en vorm willen geven aan hun eigen sociale, economische en culturele identiteit. De EU baseert haar optreden op deelname en overleg. De Raadsconclusies van 18 november 2002[62] zijn gebaseerd op overleg met inheemse bevolkingsgroepen en op een verslag van de Commissie waarin de sinds 1998 gemaakte vorderingen worden geëvalueerd. De Raad stelde een aantal maatregelen voor om vaart te zetten achter de uitvoering van de beginselen van 1998, onder andere door de integratie van vraagstukken betreffende inheemse bevolkingsgroepen in het beleid, de praktijken en de werkmethoden van de EU, de aanwijzing van knooppunten in de Commissie, de opleiding van functionarissen van de Commissie bij de hoofdzetel en in de delegaties, alsmede door de ontwikkeling van een langetermijndialoog met inheemse bevolkingsgroepen.

Het Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR) financiert programma's ter bevordering van de rechten van inheemse bevolkingsgroepen. In 2005 werd in dit verband de eerste oproep tot het indienen van voorstellen gedaan voor projecten ter ondersteuning van de betrokkenheid van inheemse bevolkingsgroepen bij mechanismen van de VN en andere internationale instanties, alsmede ter ondersteuning van activiteiten van maatschappelijke organisaties voor de ratificatie en uitvoering van IAO-Verdrag 169. Voorts werd de drempel voor subsidies verlaagd om de toegang voor kleine organisaties te vergemakkelijken. Na hieraan ruime bekendheid te hebben gegeven, onder andere door presentaties in fora voor inheemse bevolkingsgroepen, is er massaal op de oproep gereageerd en in de nabije toekomst kan de evaluatie van de voorstellen beginnen.

In het kader van de voorbereidende werkzaamheden voor nationale en regionale strategiedocumenten voor de periode 2007-2013 is er bijzondere aandacht besteed aan de integratie van aandachtspunten van inheemse bevolkingsgroepen, onder andere door de opstelling van eenvoudige richtsnoeren voor landenfunctionarissen

---

60 Er is geen gemeenschappelijk standpunt van de EU over het gebruik van de term "inheemse bevolkingsgroepen". Volgens sommige lidstaten mag er niet van worden uitgegaan dat inheemse bevolkingsgroepen zelfbeschikkingsrecht hebben in de zin van artikel 1 van het IVBPR en het ICESCR, en impliceert het gebruik van de term niet dat inheemse bevolkingsgroepen het recht hebben collectieve rechten uit te oefenen.

61 Zie http://europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/ip/

62 Zie http://europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/ip/

en delegaties. De Commissie begon tevens met een specifieke opleiding voor functionarissen en streefde naar nauwe samenwerking met internationale organisaties, met name het OHCHR, de IAO en UNICEF. Het beleid van de Commissie op dit gebied wordt gecoördineerd door een interdepartementele groep waarin contactpunten en andere geïnteresseerde collega's worden samengebracht. De groep fungeert steeds meer als een forum waar vertegenwoordigers van inheemse bevolkingsgroepen en NGO's tijdens een bezoek aan Brussel hun punten van zorg kunnen voorleggen en ideeën kunnen uitwisselen.

De EU bleef deelnemen aan internationale fora in verband met inheemse bevolkingsgroepen en bleef samenwerken met VN-bureaus. EU-vertegenwoordigers namen deel aan de onderhandelingen over de ontwerp-"*Verklaring over de rechten van inheemse bevolkingsgroepen*". De EU steunde een resolutie van de CHR met het oog op de verlenging van het mandaat van de groep die belast was met de opstelling van de ontwerp-verklaring. Naast de bijdrage van EU-lidstaten aan VN-programma's voor inheemse bevolkingsgroepen, is in samenwerking met het OHCHR een aanvang gemaakt met een EIDHR-project ter ondersteuning van de uitvoering van de aanbevelingen betreffende Mexico en Guatemala die zijn gedaan door de speciale rapporteur voor de mensenrechten en fundamentele vrijheden van inheemse bevolkingsgroepen in de wereld.

EIDHR: Steun voor inheemse bevolkingsgroepen in Afrika

De erkenning van de rechten van inheemse bevolkingsgroepen in Afrika wordt ondersteund door het toekennen van een EIDHR-subsidie aan het project "*Bescherming van de rechten van inheemse bevolkingsgroepen door de versterking van het vermogen van inheemse bevolkingsgroepen tot zelforganisatie en door een constructieve dialoog met de landen en internationale gouvernementele organisaties",* dat wordt uitgevoerd door de Internationale werkgroep in verband met inheemse bevolkingsgroepen (IWGIA).

Door het project konden Afrikaanse vertegenwoordigers van inheemse bevolkingsgroepen gemakkelijker deelnemen aan de vergaderingen van de Afrikaanse Commissie voor de rechten van mensen en volken (ACHPR) en er getuigenissen en studies over hun mensenrechtensituatie presenteren. Dit droeg bij tot de oprichting van een Werkgroep voor de rechten van inheemse bevolkingsgroepen/gemeenschappen (WGIP/C) door de ACHPR. Met de steun van het project stelde de WGIP/C tevens een verslag op over de mensenrechtensituatie van inheemse bevolkingsgroepen, waarmee een beslissende bijdrage werd geleverd aan de erkenning van het bestaan van inheemse bevolkingsgroepen in Afrika en de vele vormen van mensenrechtenschendingen waarvan zij het slachtoffer zijn. De aanneming van dit verslag door de ACHPR wordt door inheemse bevolkingsgroepen en mensenrechtenverdedigers actief gebruikt als argument in besprekingen en onderhandelingen met Afrikaanse regeringen en tijdens het lobbywerk bij nationale mensenrechteninstellingen, VN-bureaus en donororganisaties. Op die manier heeft het verslag ertoe bijgedragen dat de rechten van inheemse bevolkingsgroepen een rechtmatig voorwerp van zorg zijn geworden voor de ACHPR en de landen die hiervan lid zijn. Zie voor meer informatie:

Afrikaanse Commissie voor de rechten van mensen en volken (ACHPR)
http://www.achpr.org
Internationale werkgroep voor vraagstukken in verband met inheemse bevolkingsgroepen (IWGIA)
http://www.iwgia.org

4.16 Mensenhandel

De EU streeft ernaar het steeds groter wordende probleem van de mensenhandel te bestrijden door samenwerking in internationale en regionale fora, wetgevingsmaatregelen en een reeks financieringsprogramma's.

Het kaderbesluit van 19 juli 2002 inzake bestrijding van de mensenhandel verplichtte de EU-lidstaten ertoe om mensenhandel met het oog op seksuele en economische uitbuiting vóór augustus 2004 strafbaar te stellen. De Commissie evalueert thans de uitvoering van dit kaderbesluit. Het kaderbesluit ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie van 22 december 2003 (termijn voor uitvoering: januari 2006) voorziet in de omschrijving van de betrokken misdrijven, in straffen en sancties, alsook in bijstand aan slachtoffers. Dit omvat de bestraffing van degenen die betrokken zijn bij seksuele activiteiten met een kind wanneer bijvoorbeeld het kind wordt gedwongen of voor zijn seksuele diensten wordt betaald, of wanneer misbruik wordt gemaakt van een positie van vertrouwen, gezag of invloed.

De Deskundigengroep mensenhandel van de Commissie heeft op 22 december 2004 haar verslag aan de Commissie voorgelegd. Hierin wordt beklemtoond dat de mensenrechten het leidende beginsel vormen en wordt een aantal algemene thema's onderkend, onder meer de behoefte aan passende regelingen voor samenwerking en coördinatie op nationaal en Europees niveau. Het verslag doet een aantal aanbevelingen inzake preventie, bescherming van slachtoffers en strategieën voor doeltreffende wetshandhaving. In aansluiting op dit verslag en de verklaring van Brussel van 2002 zal de Commissie in september 2005 een mededeling inzake mensenhandel bekendmaken. Hierin zullen de situatie, de behoeften en de rechten van personen die het slachtoffer zijn van mensenhandel centraal staan. Het verslag zal gebaseerd zijn op de erkenning dat voor een effectieve aanpak van de mensenhandel een geïntegreerde benadering vereist is, waarbij er vooral op moet worden gelet dat de mensenrechten worden geëerbiedigd en waarbij rekening wordt gehouden met het wereldwijde karakter van mensenhandel. Bijzondere aandacht zal uitgaan naar de situatie en de behoeften van kinderen in het licht van het Verdrag inzake de rechten van het kind.

De inzet van de civiele samenleving en internationale organisaties bij het ondersteunen en helpen van slachtoffers is van essentieel belang. Financiële programma's zoals DAPHNE en AGIS blijven steun verlenen aan projecten ter voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de uitbuiting van personen, met name vrouwen en kinderen.

De internationale samenwerking is zowel op mondiaal als op Europees niveau voortgezet, met name in het kader van het Mensenhandelprotocol van de VN en tijdens de onderhandelingen over het Europees Verdrag inzake de bestrijding van mensenhandel van de Raad van Europa. De EU is ook blijven samenwerken met de OVSE, vooral in het kader van de Alliantie tegen mensenhandel waartoe de speciale vertegenwoordiger van de OVSE voor de bestrijding van de mensenhandel de aanzet heeft gegeven. De EU-lidstaten waren mede-indiener van de resolutie over handel in vrouwen en meisjes tijdens de 59e Algemene Vergadering van de VN.

In het kader van het Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten voor de periode 2005-2006, zullen bewustmakings- en informatieprogramma's inzake de handel in vrouwen en meisjes in aanmerking komen voor steun uit hoofde van campagne 2: "Bevordering van een cultuur van mensenrechten"

De mensenhandel bestrijden met door de EU gefinancierde programma's - een regionale momentopname

In de afgelopen vijf jaar stonden de Westelijke Nieuwe Onafhankelijke Staten (Oekraïne, Moldavië, Belarus) hoog op de agenda wat betreft de bestrijding van de mensenhandel. De EG financierde voor ongeveer 10 miljoen euro projecten om deze kwestie in de regio aan te pakken. Bij deze alomvattende aanpak werd de opbouw van capaciteit uitgebreid tot de overheidsadministratie, teneinde haar in staat te stellen mensenhandelaars efficiënt te vervolgen, zich via specifieke informatiecampagnes te richten tot bepaalde bevolkingsgroepen, en directe bijstand te verlenen aan de slachtoffers van mensenhandel door middel van veilige opvangcentra met passende sociale en medische voorzieningen. Met betrekking tot Moldavië bevestigde de EG in 2005 haar inzet in de strijd tegen de mensenhandel door middel van twee nieuwe projecten. De financiële steun voor de werking van het opvangcentrum in Chisinau/Moldavië werd voortgezet in het licht van de zeer positieve evaluaties door alle betrokkenen. Het opvangcentrum, dat thans wordt beheerd door de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), opende in 2001 zijn deuren en voorziet in herstel, onderdak, rehabilitatie en reïntegratie van slachtoffers die kunnen rekenen op veilige huisvesting, medische verzorging, psychologische bijstand en juridisch advies op vrijwillig basis. Het opvangcentrum heeft een afzonderlijke afdeling voor minderjarigen en moeders met kinderen. Het kan op dit ogenblik 36 personen huisvesten (22 in de afdeling voor volwassenen en 14 in de afdeling voor minderjarigen).

De EG moedigt voorts donor-coördinatie aan en zij wil de partnerlanden het voortouw laten nemen bij de totstandbrenging van passende coördinatie- en overlegmechanismen. Het spreekt vanzelf dat de fundamentele onderliggende sociaal-economische problemen in derde landen niet kunnen worden aangepakt in een specifiek project voor de bestrijding van de mensenhandel. Het kan echter ook nuttig zijn om iets doen aan andere onderliggende problemen, zoals huiselijk geweld.

4.17 Economische, sociale en culturele rechten

De Europese Unie hecht hetzelfde belang aan economische, sociale en culturele rechten als aan burgerrechten en politieke rechten, gelet op de universaliteit, ondeelbaarheid, onderlinge afhankelijkheid en onderlinge verbondenheid van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden, zoals bekrachtigd door de Wereldconferentie over de mensenrechten van 1993 in Wenen. Beide categorieën rechten vinden hun oorsprong in de inherente waardigheid van de mens en de daadwerkelijke toepassing van elk recht is onontbeerlijk voor de volledige toepassing van de andere rechten.

Tijdens de verslagperiode heeft de EU actief deelgenomen aan de tweede zitting van een open CHR-werkgroep (januari 2005) die de opdracht heeft gekregen de mogelijkheden te verkennen voor de opstelling van een facultatief protocol bij het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, en de EU ziet ernaar uit dit nuttige debat tijdens de volgende zitting voort te zetten.

De EU heeft steun verleend aan verscheidene CHR-mandaten in verband met economische, sociale en culturele rechten, met name de speciale rapporteurs inzake onderwijs, huisvesting, gezondheid en voeding, en de onafhankelijke deskundige inzake extreme armoede. Zij is ingenomen met de waardevolle bijdragen die deze speciale procedures van de CHR door het vervullen van hun mandaten leveren tot de bevordering en bescherming van de mensenrechten.

Wat betreft het recht op voedsel heeft de EU met succes bemiddeld bij onderhandelingen over de aanneming van vrijwillige richtsnoeren. De richtsnoeren zijn in november 2004 aangenomen door de Raad van de Voedsel- en Landbouworganisatie van de VN (FAO). De onderhandelingen waren begonnen in 2002 tijdens de conferentie "Wereldvoedseltop: vijf jaar later".

Voorts zijn in het kader van de ontwikkelingssamenwerking van de EU activiteiten georganiseerd die gericht waren op de versterking van de toepassing van economische, sociale en culturele rechten, alsmede burgerrechten en politieke rechten.

4.18 Analyse van de doeltreffendheid van het EU-optreden inzake thematische vraagstukken

De omvang van de activiteiten inzake mensenrechtenaangelegenheden die de EU ontplooit in internationale fora, in haar bilaterale en regionale betrekkingen en door middel van de financiering van programma's toont aan dat de EU zich sterk inzet voor de bevordering van de mensenrechten.

Het optreden van de EU is bijzonder doeltreffend wanneer de perceptie bestaat dat de EU een sterke reputatie heeft op het gebied van bevordering en bescherming van specifieke mensenrechten binnen haar eigen grenzen. Een goed voorbeeld daarvan is het feit dat alle EU-lidstaten de doodstraf voor alle strafbare feiten hebben afgeschaft, waardoor de EU ter zake een gezaghebbende stem heeft. Wanneer de EU mensenrechtenproblemen binnen haar grenzen erkent en aanpakt, bijvoorbeeld op het gebied van racisme en andere vormen van onverdraagzaamheid, kan zij deze aangelegenheid doeltreffend op internationaal gebied ter sprake brengen en ideeën over beste praktijken delen. Wanneer door binnenlandse of internationale organisaties daarentegen al dan niet gerechtvaardigde kritiek wordt geuit op de eigen reputatie inzake mensenrechten van de EU, wordt het voor de EU moeilijker om de boodschap over te brengen aan derde landen.

Het EU-beleid kan bijzonder doeltreffend zijn wanneer de EU-lidstaten eensgezind samenwerken met het oog op de bekrachtiging en uitvoering van een nieuw mensenrechteninstrument, waardoor de EU over een solide basis beschikt om zich van een bredere internationale steun te verzekeren. Dat wordt aangetoond door de politieke, diplomatieke en financiële inspanningen van de EU ter bevordering van het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof, dat nu reeds door 99 landen is bekrachtigd. Wanneer die aanpak niet mogelijk is, kunnen de beleidsdoelstellingen van de EU niet zo doeltreffend worden verwezenlijkt. De EU roept de staten op om zich in de diverse multilaterale en bilaterale fora spoedig te beraden op de ondertekening en bekrachtiging van het facultatieve protocol bij het Verdrag tegen foltering. Deze doelstelling is evenwel moeilijk te bereiken wegens de trage vorderingen bij de bekrachtiging van het instrument door de EU-lidstaten, wat ten dele kan worden verklaard door de complexe technische en constitutionele problemen die het instrument doet rijzen.

Het EU-beleid wordt voorts het meest doeltreffend bevorderd wanneer de financiële instrumenten van de EU - in het bijzonder het Europees Initiatief voor de democratie en de mensenrechten (EIDHR) - een geslaagde aanvulling vormen op de EU-beleidsprioriteiten. Zoals wordt geïllustreerd in de tekstkaders in hoofdstuk 4 waarin EIDHR-projecten nader worden belicht, is dat vaak het geval. Het EIDHR kan evenwel geen projecten in verband met alle EU-mensenrechtenprioriteiten ondersteunen. Er is voorts uitgebreide steun beschikbaar voor programma's inzake mensenrechten en democratie in het kader van de voornaamste bilaterale en regionale EU-financiering. Hoewel de EU ervoor wil zorgen dat de financieringsprogramma's van de EU en de lidstaten elkaar aanvullen en versterken, kunnen er problemen rijzen door de verschillende programmeringsprocedures en -prioriteiten. Het in punt 4.3 vermelde actieplan inzake kinderen en gewapende conflicten strekt er bijvoorbeeld toe ervoor te zorgen dat door de EU en individuele lidstaten gefinancierde projecten tegemoet komen aan een breed scala van bekommernissen: een alomvattend antwoord op de problemen geven bleek moeilijk.

Er zijn uitgebreide informatiebronnen beschikbaar over de mensenrechtensituatie in derde landen, waaronder verslagen van de Verenigde Naties, regionale instanties en NGO's. De EU heeft tevens eigen informatiebronnen, waaronder periodieke verslagen van de missiehoofden. Een duidelijke uitdaging voor de uitvoering van een doeltreffend beleid is het verzamelen van accurate informatie en het doeltreffend gebruik daarvan. De EU heeft maatregelen genomen om dat op verscheidene prioriteitsgebieden te doen. Zo heeft de EU ervoor gezorgd dat de rapportage door de missiehoofden over belangrijke aangelegenheden zoals foltering, en kinderen en gewapende conflicten duidelijk per jaar gestructureerd is.

Voor een doeltreffend EU-optreden kan ook institutionele vernieuwing nodig zijn. Eén voorbeeld heeft betrekking op mensenrechten voor vrouwen. In de EU is een uitgebreid pakket wetgeving en programma's ter bevordering van de mensenrechten van vrouwen ingesteld. Desondanks blijven er op de meeste beleidsgebieden grote genderverschillen bestaan. De uitgebreide EU dient de onderliggende oorzaken van de genderongelijkheid aan te pakken, steun voor mannen in het debat over gendergelijkheid op te bouwen en de uitvoering van gendermainstreaming te ondersteunen. Deze uitdagingen hebben geleid tot het voorstel van de Commissie betreffende een Europees Genderinstituut, dat de steun van de voor gelijkheid bevoegde ministers en het Europees Parlement geniet (zie punt 4.5 voor meer details).

5. EU-activiteiten in internationale fora

5.1 59e zitting van de Algemene Vergadering van de VN: Derde Commissie (algemeen overzicht)

De zitting van de Derde Commissie van de AVVN vond plaats van 4 oktober tot en met 24 november 2004. Er werden in totaal 72 resoluties ingediend; 66 daarvan werden aangenomen, 3 werden ingetrokken en in verband met 3 resoluties werden moties aangenomen om geen actie te ondernemen. Er werden zeven besluiten genomen.

Van de 66 aangenomen resoluties werden er 21 na één of meer stemmingen aangenomen; 45 resoluties werden bij consensus aangenomen. Drie resoluties werden vóór de aanneming ervan ingetrokken: de G 77 trok een resolutie betreffende het gezin in, Australië zond de resolutie betreffende mensenrechteneducatie ter fine van aanneming toe aan de algemene vergadering omdat het verslag van de secretaris-generaal laattijdig arriveerde, en Belarus trok zijn resolutie betreffende de stand van de mensenrechten in de VS in.

Over drie ontwerp-landenresoluties van de EU betreffende Zimbabwe, Sudan en Belarus werden moties aangenomen om geen actie te ondernemen. De AVVN nam voor het eerst dergelijke moties over landenresoluties aan. De EU was niettemin ingenomen met het succes van haar andere landenresoluties betreffende de Democratische Republiek Congo, Birma/Myanmar en Turkmenistan. Wat thematische initiatieven betreft werd de gezamenlijke resolutie van de EU en een aantal Latijns-Amerikaanse landen betreffende de rechten van het kind zoals gewoonlijk met een ruime marge aangenomen. Spijtig genoeg werd met betrekking tot de resolutie een aantal stemmingen over afzonderlijke paragrafen en over de resolutie als geheel gehouden. De andere thematische resolutie van de EU betreffende religieuze onverdraagzaamheid werd met succes aangenomen met de steun van alle aanwezige en aan de stemming deelnemende lidstaten (177:0:0), hoewel in de AVVN met betrekking tot deze resolutie voor het eerst om een stemming werd verzocht na meningsverschillen over het vermelden van specifieke vormen van religieuze onverdraagzaamheid.

Het optreden van de EU in de AVVN verliep efficiënt, wat in ruime mate te danken was aan het organisatiewerk van het Nederlandse voorzitterschap. De lidstaten van de EU 25 kwamen overeen om mede-indiener te zijn van een aantal resoluties nog vóór de tekst werd ingediend (bijvoorbeeld over Iran en Belarus), en stemden slechts over twee resoluties verdeeld: de resolutie van Qatar over het Internationaal Onderzoeks- en Opleidingsinstituut voor de vooruitgang van de vrouw (INSTRAW) van de Verenigde Naties en de resolutie van de beweging van niet-gebonden landen over het recht op ontwikkeling.

In punt 4 wordt nader ingegaan op de thematische vraagstukken die in de AVVN werden behandeld. Punt 6 bevat nadere toelichtingen over resoluties van afzonderlijke landen.

5.2 61e zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens

De algemene beoordeling van de 61e zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens (CHR) is dat er minder tegenstellingen waren dan tijdens de afgelopen jaren, omdat er minder controverse bestond over de ingediende landenresoluties. De zitting vond tevens plaats tegen de achtergrond van de nieuwe voorstellen voor een hervorming van de VN, met inbegrip van de mensenrechtenstructuren, die noodzakelijkerwijs een invloed zal hebben op de toekomst van de commissie zelf. Het verslag van de secretaris-generaal over de hervorming van de VN, "*In een grotere vrijheid - naar veiligheid, ontwikkeling en mensenrechten voor iedereen*", werd tijdens de zitting bekendgemaakt, wat de aandacht nog meer op deze aangelegenheid vestigde.

VN-secretaris-generaal Kofi Annan heeft op 7 april 2005 de commissie toegesproken om zijn verslag te presenteren. De commissie heeft vervolgens een informeel debat gehouden over het voorstel om de CHR te vervangen door een permanente Raad voor de mensenrechten. De commissie hield in juni tevens een ad

hoczitting voor informeel overleg, ten einde ervoor te zorgen dat de commissie een bijdrage zou kunnen leveren aan de debatten in de algemene vergadering. De EU heeft actief deelgenomen aan de debatten en onderhandelingen na de zitting betreffende de instelling van een Raad voor de mensenrechten ter vervanging van de CHR, zoals voorgesteld door de secretaris-generaal.

Door de uitbreiding van 15 naar 25 lidstaten is de EU een nog prominentere speler in de commissie geworden dan in de afgelopen jaren, zoals gestaafd door de conclusies betreffende de CHR die de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen (RAZEB) in maart 2005 heeft aangenomen. Naast de verklaringen van ministers tijdens de bijeenkomst op hoog niveau van de commissie, legde het voorzitterschap van de EU tijdens de algemene debatten 13 verklaringen namens de Unie af; voorts dienden de EU en de EU-lidstaten samen 40% van de door de commissie aangenomen resoluties in. De EU zocht tevens actief naar steun van andere landen voor haar initiatieven en standpunten.

De EU heeft aanzienlijk bijgedragen tot de debatten van de commissie door deel te nemen aan de interactieve dialogen met de speciale rapporteurs en de onafhankelijke deskundigen van de commissie. De EU is principieel nooit gekant tegen de bespreking van een mensenrechtenvraagstuk in de commissie, en betreurde het voortdurend gebruik van moties om geen actie te ondernemen, bedoeld om het behandelen van een aantal vraagstukken te blokkeren.

De verklaring van de EU onder punt 9, waarbij mensenrechten in specifieke landen aan bod komen, omvatte duidelijke verwijzingen naar de landen waar de mensenrechtensituatie voor de EU een bron van zorg is. De EU heeft tevens een aantal initiatieven ingediend met betrekking tot gevallen waarin zij van oordeel was dat de commissie diende op te treden. Zoals in de voorgaande jaren heeft de EU een resolutie ingediend over de mensenrechtensituatie in Birma/Myanmar, over Belarus (samen met de VS) en over de Democratische Volksrepubliek Korea (voor het eerst samen met Japan). De EU heeft tevens samengewerkt met Colombia en Afghanistan aan de verklaringen van het voorzitterschap met betrekking tot die landen. De EU gaf actief steun aan de initiatieven van de Groep van Afrikaanse staten om besluiten in te dienen over de toestand in Tsjaad en Liberia, om ervoor te zorgen dat ze tot de volgende zitting op de agenda van de commissie zouden blijven.

De EU verleende actieve steun aan door Zwitserland geleide onderhandelingen over de mensenrechtensituatie in Nepal, wat heeft geleid tot de ondertekening van een memorandum van overeenstemming tussen de regering van Nepal en het OHCHR betreffende de instelling van een plaatselijke waarnemersmissie. De EU heeft tevens het vraagstuk Oezbekistan van nabij gevolgd in het kader van de procedure 1503, en is erin geslaagd de situatie op de agenda te houden voor een toetsing tijdens de volgende zitting. De EU was mede-indiener van de resolutie betreffende de mensenrechtensituatie in Cuba. De sterke samenwerking van de EU met het bureau van de UNHCR werd nog versterkt door het bezoek van mevrouw Arbour aan het Politiek en Veiligheidscomité in mei 2005.

Met betrekking tot de bezette Palestijnse gebieden zag de EU dit keer af van de indiening van haar traditionele resolutie betreffende de Israëlische nederzettingen, omdat de Arabische landen hadden besloten hun eigen resolutie in te dienen. De EU kon de andere traditionele Arabische resolutie inzake Israëlische praktijken in de bezette Arabische gebieden niet steunen omdat zij de formulering te onevenwichtig vond. De EU verleende echter wel haar steun aan de traditionele resolutie van de islamitische landen over de situatie in bezet Palestina.

De EU verleende haar volledige steun aan de resolutie van de Groep van Afrikaanse staten over de Democratische Republiek Congo (DRC), waarin haar belangrijkste bekommeringen tot uiting komen. De resolutie werd zonder stemming aangenomen.

De mensenrechtensituatie in Sudan was een prioriteit voor de EU, die gedurende de gehele zitting heeft geijverd opdat de commissie in deze aangelegenheid maatregelen zou nemen. De EU diende een resolutie in met de steun van een aantal landen, en onderhandelde vervolgens tot het einde met de Groep van Afrikaanse staten om tot een consensus te komen. De definitieve tekst voorzag in de instelling van een mandaat voor een speciale rapporteur en veroordeelde de systematische schendingen op grote schaal van de mensenrechten en van het internationaal humanitair recht in het hele land, drong erop aan dat een einde zou worden gemaakt aan de straffeloosheid in Darfur en verzocht om volledige samenwerking met het Internationaal Strafhof, overeenkomstig Resolutie 1593 van de VN-Veiligheidsraad.

Wat de thematische vraagstukken betreft, diende de EU haar traditionele resolutie betreffende de doodstraf in. De EU heeft samen met een aantal NGO's actief gelobbyd in Genève en in de hoofdsteden voor een nog bredere steun voor de resolutie, die met succes werd aangenomen met een recordaantal van 81 mede-indieners.

De EU nam het voortouw bij de opstelling van en de onderhandelingen over de resolutie betreffende de rechten van het kind, die wederom werd ingediend samen met de Groep van Latijns-Amerikaanse landen. De resolutie werd uiteindelijk aangenomen met 51 stemmen voor, 1 onthouding en 1 stem tegen (VS).

Voorts diende de EU voor het tweede jaar op rij een resolutie in betreffende het uitbannen van alle vormen van onverdraagzaamheid en discriminatie op basis van godsdienst of overtuiging, die bij consensus werd aangenomen.

Een aantal EU-lidstaten hebben andere thematische resoluties ingediend met sterke steun van de Unie. Met betrekking tot gedwongen of onvrijwillige verdwijningen verleende de EU steun aan de resolutie van Frankrijk waarin werd gesteld dat de groep vóór eind 2006 de onderhandelingen diende af te ronden over een

universeel instrument met nieuwe normen ter bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijningen. De door Denemarken ingediende resolutie betreffende een verbod op foltering was opnieuw een hoogtepunt van de werkzaamheden van de commissie. Voorts werden nog andere belangrijke beslissingen genomen, bijvoorbeeld de aanwijzing van een speciale rapporteur voor de bevordering en bescherming van de mensenrechten bij terrorismebestrijding, en de aanwijzing van een speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal voor mensenrechten en zakenwereld, en van een onafhankelijk deskundige voor minderhedenvraagstukken [63]. Er werden belangrijke niet-EU-resoluties aangenomen over de beginselen van de bestrijding van straffeloosheid, het recht op waarheid en de voorkoming van genocide.

De EU betreurde de beslissing om verder te werken aan de opstelling van een verklaring over mensenrechten en menselijke plichten, die nipt werd aangenomen met 26 stemmen voor, 25 tegen en 1 onthouding; de EU besloot evenwel om te proberen die beslissing teniet te doen in de ECOSOC [64]. De EU betreurde tevens dat ondanks intensieve onderhandelingen geen overeenstemming kon worden bereikt met de Groep van Afrikaanse staten over de uitvoering en follow-up van de verklaring en het actieprogramma van Durban [65], hoewel dat wel mogelijk was tijdens de laatste zitting van de Derde Commissie van de Algemene Vergadering in november 2004.

De aanzienlijke bijdrage van de Europese Unie en haar lidstaten aan de werkzaamheden van de CHR geeft aan dat de EU belang hecht aan een krachtiger bevordering en betere bescherming van de mensenrechten. Doordat de EU met betrekking tot een groot aantal aangelegenheden als één groep kan optreden, is zij een prominente gesprekspartner bij alle onderhandelingen. Dit wordt mede mogelijk gemaakt door de tijdige opstelling van EU-standpunten, het bij de zaak betrekken van de relevante groepen van de Raad, overleg met NGO's en in het bijzonder de betrokkenheid van de lidstaten die zich samen met het voorzitterschap van de Raad sterk hebben ingezet bij de voorbereiding en het lobbywerk [66].

In punt 4 wordt nader ingegaan op de thematische vraagstukken die in de CHR werden behandeld. Punt 6 bevat nadere toelichtingen over resoluties van afzonderlijke landen.

5.3 Samenwerking met de VN, onder andere het verslag van het VN-Panel op hoog niveau/het verslag "In een grotere vrijheid" van de secretaris-generaal

De EU heeft een actieve bijdrage geleverd aan de aan de gang zijnde hervorming van de VN. De EU heeft van bij het begin de werkzaamheden van het Panel op hoog niveau inzake dreigingen, uitdagingen en veranderingen sterk gesteund.

---

63 De onafhankelijke deskundige werd op 29 juli 2005 door de Hoge Commissaris van de VN voor de rechten van de mens aangewezen.

64 De EU vond het van cruciaal belang dat deze resolutie, die de fundamentele beginselen van de onschendbaarheid van de mensenrechten ondermijnt door het genot van de mensenrechten afhankelijk te stellen van individuele actie, in de ECOSOC zou worden verworpen. De EU slaagde daarin op 25 juli 2005.

65 Met betrekking tot "racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en aanverwante vormen van onverdraagzaamheid".

66 Zie de conclusies van de RAZEB van maart 2005.

De EU heeft aan de hand van bijdragen van verscheidene groepen van de Raad een informele reactie op het verslag van de secretaris-generaal van de VN opgesteld. De Europese Raad van 22 en 23 maart 2005 begroette het verslag als een cruciale bijdrage aan de voorbereiding van de top van de Verenigde Naties in september 2005 en bevestigde dat de Unie vastbesloten is een belangrijke rol te spelen in de Verenigde Naties in het algemeen en bij de voorbereiding van de top in het bijzonder. De EU heeft op 6 april een uitgebreide (en zeer positieve) verklaring afgelegd waarin zij haar steun uitsprak voor de belangrijkste elementen van het verslag van de VN-secretaris-generaal. Het verheugde de EU in het bijzonder dat de hervormingsvoorstellen de internationale gemeenschap een historische gelegenheid bieden om te waarborgen dat de mensenrechten de plaats innemen die hen toekomt als een van de drie pijlers van de Verenigde Naties. De Europese Raad verklaarde in zijn conclusies van 16 en 17 juni 2005 ingenomen te zijn met de buitengewone plaats die in de hervormingsvoorstellen is voorbehouden aan de mensenrechten, de rechtsstaat en de democratie.

De EU legde voorts gedetailleerde verklaringen over het verslag af tijdens de debatten in Genève en New York. De EU heeft demarches gedaan in hoofdsteden over de hele wereld op basis van beleidsboodschappen waarin de standpunten en prioriteiten van de EU met betrekking tot de diverse vraagstukken in het verslag worden uiteengezet [67].

5.4 Raad van Europa

De EU en de Raad van Europa delen gemeenschappelijke waarden bij het ondersteunen van de bevordering en bescherming van de democratie, de mensenrechten en de rechtsstaat. De EU steunt in het bijzonder de Commissaris voor de Rechten van de Mens van de Raad van Europa.

De EU werkt goed samen met de Raad van Europa in een aantal gezamenlijke programma's die worden gefinancierd via het Europees initiatief voor de democratie en de mensenrechten. Het gezamenlijk programma voor de Noordelijke Kaukasus is onlangs afgelopen, maar er lopen nog programma's voor Georgië, de Zuidelijke Kaukasus, Bosnië en Herzegovina, Servië en Montenegro en Oekraïne.

De EU hecht bijzonder belang aan artikel I-9 van het op 29 oktober 2004 in Rome ondertekendeVerdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa, dat erin voorziet dat de EU toetreedt tot het Europees Verdrag

[67] Het standpunt van de EU vóór de top werd bevestigd door de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen van 18 juli, waar de steun van de EU aan de uitgebreide hervorming werd beklemtoond en de prioriteiten van de EU werden onderstreept; die prioriteiten omvatten onder meer ontwikkelingshulp, terrorismebestrijding en de instelling van een Commissie voor vredesopbouw en een Raad voor de mensenrechten ter vervanging van de Commissie voor de rechten van de mens. De EU herhaalde zijn gehechtheid aan de mensenrechten en de integratie ervan in alle VN-activiteiten, beklemtoonde dat de VN-instanties inzake mensenrechten, met inbegrip van het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten, moeten worden versterkt, en steunde het concept "verantwoordelijkheid voor bescherming" ten volle.

tot bescherming van de rechten van de mens. Het constitutioneel verdrag kan evenwel pas in werking treden wanneer alle lidstaten het hebben bekrachtigd. De EU kan niet toetreden tot het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens totdat de procedure voor de bekrachtiging van het constitutioneel verdrag is voltooid of totdat een ander middel is gevonden om de toetreding van de EU mogelijk te maken.

De EU was ingenomen met het welslagen van de 3e top van de staatshoofden en regeringsleiders van de Raad van Europa in Warschau op 16-17 mei 2005. De EU toonde zich in het bijzonder verheugd over het ambitieuze actieplan dat de bevestiging vormt van de cruciale rol van de Raad van Europa bij de bevordering en de bescherming van de democratie, de mensenrechten en de rechtsstaat op het Europese continent, en dat er mede voor zal zorgen dat al zijn acties tot deze doelstellingen bijdragen. Dit is bijzonder relevant om met alle passende middelen de doeltreffendheid op lange termijn te waarborgen van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en het Europees Hof voor de rechten van de mens.

De EU was ingenomen met de projecten waarin het actieplan voorziet, in het bijzonder de versterking van de betrekkingen tussen de EU en de Raad van Europa door de opstelling van een memorandum van overeenstemming dat erop is gericht de samenwerking en de politieke dialoog tussen de twee organisaties te versterken. De aanwijzing van Jean-Claude Juncker (minister-president en minister van Financiën van Luxemburg) om verslag uit te brengen over de betrekkingen tussen de EU en de Raad van Europa was volgens de EU eveneens een tot tevredenheid stemmend resultaat van de top.

De Europese Unie deelt met tevredenheid mee dat tijdens de top drie belangrijke verdragen ter ondertekening werden opengesteld. De verdragen hebben betrekking op terrorisme, mensenhandel en het witwassen van geld, drie plagen die de mensheid blijven teisteren.

5.5 Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE)

Volgens de Europese Unie vormen de democratie, de rechtsstaat, de bevordering en de bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden de kern van de acties van de OVSE.

Tijdens de zittingen van de Permanente Raad van de OVSE heeft de EU standpunten ingenomen over onder andere de politieke ontwikkelingen in Oekraïne, Kirgizië, en Oezbekistan; het conflict Moldavië/Trans-Dnjestrië; de verkiezingen in Kosovo, in Albanië en Tadzjikistan; de algemene mensenrechtensituatie in Azerbeidzjan en in Belarus; de doodstraf in de Verenigde Staten van Amerika; de kieswet in Kazachstan.

De EU heeft een actieve bijdrage geleverd aan de voorbereidingen van de Ministeriële Raad van de OVSE die op 6-7 december 2004 in Sofia heeft plaatsgevonden. Tijdens deze zitting hebben de ministers van de aan de OVSE deelnemende staten een actieplan aangenomen ter bevordering van gendergelijkheid, een besluit betreffende de bescherming van en de bijstand aan kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel en de bijzondere behoeften van die kinderen, en een besluit betreffende verdraagzaamheid en non-discriminatie.

In de loop van het jaar heeft de EU deelgenomen aan diverse activiteiten met betrekking tot de menselijke dimensie van de OVSE. De EU hecht bijzonder belang aan de organisatie van vrije en eerlijke verkiezingen, samen met de uitvoering van bestaande OVSE-verbintenissen en van de aanbevelingen die worden gedaan in de evaluatieverslagen van het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR) over de verkiezingen. De EU spreekt zijn grote waardering uit voor de cruciale rol van het ODIHR bij de verkiezingswaarneming in de regio, en is van oordeel dat de activiteiten van het ODIHR in stand moeten worden gehouden en moeten worden versterkt.

Verdraagzaamheid, anti-discriminatie en racismebestrijding zijn beginselen die sterk verankerd liggen in het institutionele raamwerk van de Europese Unie. De EU is altijd zeer actief geweest in de bevordering van deze rechten en heeft altijd verklaard dat er geen hiërarchie is in discriminatie en onverdraagzaamheid. Op dit gebied waren de jaren 2004 en 2005 belangrijk, met de conferentie over antisemitisme in Berlijn (28-29 april 2004) en de vergadering in Parijs over haatmisdrijven op het internet (16-17 juni 2004).

Tijdens twee andere grote evenementen pakten de ministers eveneens het vraagstuk van de onverdraagzaamheid en de discriminatie aan: de conferentie inzake racismebestrijding, vreemdelingenhaat en discriminatie (Brussel, 13 en 14 september 2004), en de conferentie over antisemitisme en andere vormen van onverdraagzaamheid (Cordoba, 8-9 juni 2005). De EU hecht bijzonder belang aan de uitvoering van de aanbevelingen die in de verklaringen van Berlijn, Parijs, Brussel en Cordoba zijn gedaan. De EU spreekt haar waardering uit voor en zegt haar actieve steun toe aan de werkzaamheden van het ODIHR, onder meer het voornemen om de verzameling gegevens en statistieken te verbeteren, en is voorstander van een goede samenwerking tussen het EUMC en het ODIHR. Zie tevens punt 4.12.

De EU staat sterk achter de uitbreiding van de OVSE-activiteiten ter bestrijding van alle aspecten van de mensenhandel, in het bijzonder de activiteiten die werden ontplooid door het ODIHR en door de eenheid voor bijstand bij smokkelbestrijding en de eenheid strategische politie-aangelegenheden van het secretariaat. De EU vernieuwde haar steun voor de werkzaamheden van de OVSE en voor de initiatieven van Helga Konrad, speciaal vertegenwoordiger van de OVSE voor de bestrijding van de mensenhandel.

De EU erkent de belangrijke rol van de jaarlijkse "Human Dimension Implementation Meeting (HDIM)" (bijeenkomst betreffende de uitvoering van de menselijke dimensie) van de OVSE (Warschau, 14-15 oktober 2004), die ertoe strekt alle activiteiten van de organisatie op het gebied van de menselijke dimensie te beoordelen en voor de follow-up ervan te zorgen. De volgende aspecten kregen specifieke aandacht:

- de bevordering van verdraagzaamheid;
- vrijheid van vereniging;
- complementariteit van en samenwerking tussen internationale organisaties.

5.6 Analyse van de doeltreffendheid van het optreden van de EU in internationale fora in 2004/2005

Wat de resultaten betreft is de beoordeling van het optreden van de Europese Unie in de Derde Commissie van de 59e Algemene Vergadering van de VN en de 61e zitting van de Commissie voor de Rechten van de Mens, over het algemeen positief. Dit is ten dele toe te schrijven aan het feit dat de EU heeft nagedacht over manieren om de procedure met betrekking tot haar activiteiten in internationale mensenrechtenfora te verbeteren, bijvoorbeeld door te proberen om te anticiperen op mogelijke struikelblokken, door prioriteiten voor actie te bepalen, door meer contacten te leggen met derde landen, door de lasten beter te delen met andere gelijkgestemde landen, en door de resoluties in de verscheidene fora te stroomlijnen.

De EU is zich ervan bewust dat haar eigen interne werkmethoden met betrekking tot mensenrechtenfora nog verder moeten worden verbeterd, maar wil nu tevens actief deelnemen aan de hervorming van de Verenigde Naties. Het mandaat en de reglementen van orde van de internationale mensenrechtenfora moeten worden hervormd, zodat deze fora doeltreffender kunnen worden, en op die manier zullen ze de grootst mogelijke invloed hebben op de capaciteit van de internationale gemeenschap om de mensenrechten te bevorderen en te beschermen.

6. Landgerichte aspecten

6.1 Europa en de Europese nabuurschap

6.1.1 Kandidaat-lidstaten en mogelijke kandidaat-lidstaten van de EU

Het vooruitzicht van EU-lidmaatschap heeft voor de nieuwe lidstaten als krachtige stimulans gewerkt om politieke en economische hervormingen uit te voeren. De impact was bijzonder ingrijpend op het gebied van democratie, behoorlijk bestuur en mensenrechten: de enorme vooruitgang die deze lidstaten hebben geboekt bij bijvoorbeeld de invoering van democratische stelsels, de vrijwaring van de rechten van de minderheden,

en de ontwikkeling van vrije media zijn een duidelijk bewijs van de grote aantrekkingskracht van de EU. Het vooruitzicht van toetreding tot de EU werkt nu als een aansporing voor hervorming in de toetredingslanden en kandidaat-lidstaten (Bulgarije, Roemenië, Kroatië en Turkije), de Westelijke Balkan en in de ruimere Europese nabuurschap.

Bulgarije heeft grote vooruitgang geboekt met de bevordering van de eerbiediging van de mensenrechten en fundamentele vrijheden en blijft zijn wetgeving en praktijken voortdurend verbeteren. Het heeft alle belangrijke mensenrechtenverdragen reeds bekrachtigd en heeft wetgeving inzake kinderbescherming, discriminatie, rechten van minderheden en mensenhandel ingevoerd. Er blijven nog een aantal punten van zorg, bijvoorbeeld corruptie, de hervorming van het gerechtelijk apparaat en de behandeling van de Roma. Er is tevens vastgesteld dat Bulgarije een herkomst- en doorreisland is voor de mensenhandel. De vooruitgang op deze en andere gebieden zal nader worden getoetst in het verslag van de Europese Commissie in oktober.

Sinds de omverwerping van het Ceausescu-regime in 1989 heeft **Roemenië** grote vooruitgang geboekt met de bevordering van de eerbiediging van de mensenrechten en fundamentele vrijheden en de verbetering van zijn wetgeving en praktijken. Het proces van toetreding tot de EU was daarbij van cruciaal belang en is nog steeds een katalysator voor verandering. Er zijn nog steeds een aantal problemen, bijvoorbeeld de behandeling van kansarme kinderen en minderheden (in het bijzonder de Roma), persvrijheid, de hervorming van het gerechtelijk apparaat en corruptie. Er is tevens vastgesteld dat Roemenië een herkomst- en doorreisland is voor de mensenhandel. Het Commissieverslag over Roemenië in oktober zal ook hier de vorderingen beoordelen.

Kroatië heeft positieve vorderingen inzake mensenrechten gemaakt op gebieden als terugkeer van vluchtelingen, rechten van minderheden en de hervorming van het gerechtelijk apparaat. Op deze gebieden, die zijn vastgelegd in de agenda voor de toetreding van Kroatië tot de EU in het kader van het stabilisatie- en associatieproces, moet nog veel werk worden verzet. De onderhandelingen over de toetreding van Kroatië tot de EU zullen worden gestart zodra de Raad heeft vastgesteld dat Kroatië volledig samenwerkt met het Internationaal Straftribunaal voor het voormalige Joegoslavië (ICTY).

De Europese Raad is in december 2004 overeengekomen dat **Turkije** na een periode van ingrijpende hervormingen voldoende voldeed aan de politieke criteria van Kopenhagen om een aanvang te maken met de toetredingsonderhandelingen; die onderhandelingen zouden op 3 oktober 2005 moeten worden geopend, op voorwaarde dat Turkije tegen die datum zes nog te behandelen wetten in werking heeft doen treden en het protocol bij de Overeenkomst van Ankara heeft ondertekend, overeenkomstig de conclusies van de Europese Raad. De zes wetten zijn nu allemaal in werking getreden, waardoor het Turkse penitentiair apparaat

daadwerkelijk is hervormd en nauwer aansluit bij de EU-modellen. Turkije heeft beslissende vorderingen geboekt bij het ingrijpende hervormingsproces. Turkije moet evenwel blijven verbeteren, onder meer door alle door de Europese Commissie aangegeven pijnpunten aan te pakken teneinde te waarborgen dat het politieke hervormingsproces onomkeerbaar is en onverkort, concreet en breed wordt toegepast, met name wat de fundamentele vrijheden en de volledige eerbiediging van de mensenrechten betreft. De Europese Unie zal de vorderingen bij de politieke hervormingen van nabij blijven volgen.

Westelijke Balkan: In oktober 2004 heeft de Raad zijn gemeenschappelijk standpunt ter ondersteuning van de daadwerkelijke uitvoering van het mandaat van het Internationaal Oorlogstribunaal voor het Voormalige Joegoslavië (ICTY) aangevuld met de bevriezing van de vermogensbestanddelen van in staat van beschuldiging gestelde personen die voortvluchtig zijn (2004/694/GBVB) [68]. De personen in kwestie worden genoemd in een bijlage die herhaalde malen is bijgewerkt naar aanleiding van overleveringen of nieuwe inbeschuldigingstellingen van personen. In maart 2005 heeft de Raad een ander gemeenschappelijk standpunt met ditzelfde doel verlengd (bij Gemeenschappelijk Standpunt 2005/227/GBVB) [69]; bij dat gemeenschappelijk standpunt is een reisverbod ingesteld voor individuen die betrokken zijn bij pogingen van personen om zich te onttrekken aan berechting voor gepleegde misdaden [70]. Het gemeenschappelijk standpunt verlangt van de lidstaten dat zij de nodige maatregelen nemen om de binnenkomst op of de doorreis via hun grondgebied te beletten van personen (genoemd in de bijlage van het gemeenschappelijk standpunt) die voortvluchtige personen helpen zich te onttrekken aan de berechting voor misdaden waarvoor het ICTY hen in staat van beschuldiging heeft gesteld, of die anderszins handelen op een wijze die het ICTY zou kunnen beletten zijn mandaat daadwerkelijk uit te voeren. De lijst van personen waarop het reisverbod van toepassing, is op 28 juni 2004 aangevuld met nieuwe namen [71].

6.1.2 Het Europees nabuurschapsbeleid

De EU is in 2003 gestart met het **Europees nabuurschapsbeleid (ENB)**, een nieuw beleid dat is gericht op het delen van de stabiliteit, veiligheid en welvaart van de EU met de naburige landen [72]. Dit beleid houdt rekening met de specifieke politieke en economische situatie van elk land, maar maakt duidelijk dat de ontwikkeling van de betrekkingen van de EU met de betrokken landen afhankelijk is van hun bereidheid om internationale verbintenissen na te komen en gemeenschappelijke waarden inzake democratie, de rechtsstaat en de mensenrechten te eerbiedigen. De EU heeft tot op heden ENB-actieplannen gesloten met een eerste reeks van landen waarmee reeds contractuele verbintenissen van kracht waren (Israël, Jordanië, Moldavië, Marokko, de Palestijnse autoriteit, Tunesië en Oekraïne). Een tweede reeks van actieplannen (Armenië,

68 PB L 315 van 14.10.2004, blz. 52.
69 PB L 71 van 17.3.2005, blz. 74.
70 PB L 94 van 31.3.2004, blz. 65.
71 PB L 233 van 2.7.2004.
72 Het ENB omvat zestien landen: Algerije, Armenië, Azerbeidzjan, Belarus, Egypte, Georgië, Israël, Jordanië, Libanon, Libië, Marokko, Moldavië, Oekraïne, de Palestijnse Autoriteit, Syrië en Tunesië.

Azerbeidzjan, Egypte en Libanon) wordt voorbereid en moet eind 2005 afgerond zijn, hoewel dat ook zal afhangen van de wil en de mogelijkheden van die partnerlanden. In zijn conclusies van 25 april 2005 [73] herhaalde de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen dat de Europese Unie veel belang hecht aan deze landen als buurlanden en partners. De Raad onderstreept dat hij wenst dat deze vijf landen nauwe banden met de Unie onderhouden op basis van gemeenschappelijke waarden als democratie, rechtsstaat, goed bestuur, eerbiediging van de mensenrechten - met inbegrip van mediavrijheid - alsook gemeenschappelijke belangen, zoals bepaald in het ENB. De actieplannen waarover met deze landen zal worden onderhandeld, zullen een uitgebreide reeks prioriteiten omvatten, onder meer op gebieden die in de werkingssfeer van de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten en de associatieovereenkomsten vallen. Bij deze prioriteiten zal de EU bijzondere aandacht besteden aan de versterking van de democratische instellingen en de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden. Hierna volgt nadere informatie over de situatie in een aantal ENB-landen, onder meer over bredere ontwikkelingen inzake mensenrechten.

De EU heeft verscheidene verklaringen afgelegd over de ontwikkelingen in **Belarus.** De verklaring van 14 juni 2005 had vooral betrekking op de toenemende repressie jegens de politieke oppositie, de civiele samenleving, de vakbonden en de onafhankelijke media in Belarus. Moldavië en Oekraïne hebben zich bij die verklaring aangesloten. Hoge vertegenwoordiger Solana heeft verscheidene verklaringen over de ontwikkelingen in Belarus afgelegd, met name om de straffen te veroordelen die zijn uitgesproken tegen de prominente Belarussische oppositieleiders Statkevich en Severinets (1 juni 2005) en Klimov (13 juni 2005). Hoge vertegenwoordiger Solana en minister van Buitenlandse Zaken Rice van de VS hebben op 21 april 2005 te Vilnius een bijeenkomst met de Belarussische democratische krachten gehouden. Tijdens de 61e zitting van de Commissie voor de rechten van de mens is, voor het eerst met steun van Oekraïne, een resolutie inzake Belarus aangenomen waartoe het initiatief was genomen door de EU. Zie ook punt 5.1 voor het optreden van de EU in de Derde Commissie van de AVVN.

In overeenstemming met de conclusies van de Raad over Belarus van november 2004 heeft de Commissie in Vilnius een workshop georganiseerd om de steun aan het democratiseringsproces en de civiele samenleving in Belarus te coördineren. Deze workshop, waaraan is deelgenomen door EU-lidstaten, andere donorlanden, internationale organisaties en NGO's, heeft in maart 2005 plaatsgevonden. Op 24 september 2004 heeft de Raad Gemeenschappelijk Standpunt 2004/661/GBVB aangenomen betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde functionarissen van Belarus die in het Pourgourides-verslag werden genoemd als sleutelfiguren bij de verdwijning van vier algemeen bekende personen in Belarus in 1999/2000 en vervolgens bij de tegenwerking van het gerecht. Dat gemeenschappelijk standpunt is op 13 december gewijzigd bij

[73] (8072/05)

Gemeenschappelijk Standpunt 2004/848/GBVB van de Raad, waarbij de beperkende maatregelen worden uitgebreid tot de Belarussische functionarissen die verantwoordelijk zijn voor het frauduleuze verloop van de verkiezingen en het referendum op 17 oktober 2004 in Belarus, en tot degenen die verantwoordelijk zijn voor de ernstige mensenrechtenschendingen tijdens de onderdrukking van een vreedzame betoging in de nasleep van de verkiezingen en het referendum in Belarus.

Egypte heeft in 2004 enige vorderingen op het gebied van de mensenrechten gemaakt, met de instelling van een onafhankelijke Nationale Raad voor de Mensenrechten onder leiding van voormalig secretaris-generaal van de VN Dr. Boutros Boutros Ghali. In april 2005 heeft die Raad zijn eerste jaarverslag uitgebracht, waarin enkele essentiële mensenrechtenvraagstukken in Egypte aan de orde worden gesteld, waaronder het voortduren van de noodtoestand, willekeurige detentie en foltering.

De EU moedigt politieke en economische hervormingen in Egypte aan. Er zijn in de afgelopen jaren enige vorderingen gemaakt om tot een representatieve regering met bredere basis te komen, door een grondwetswijziging die rechtstreekse presidentsverkiezingen met verscheidene kandidaten mogelijk maakt. De EU beschouwde de arrestatie in januari 2005 van Ayman Nour, leider van een oppositiepartij, echter als een stap terug in het proces van politieke hervormingen, en heeft op 15 februari 2005 een demarche daaromtrent ondernomen. De heer Nour is sedertdien vrijgelaten, hoewel de aanklacht tegen hem nog niet is ingetrokken. De EU is voornemens in de loop van 2005 met de Egyptische regering te onderhandelen over een actieplan in het kader van het Europees nabuurschapsbeleid. Dat plan zal politieke verbintenissen omvatten, onder meer inzake de mensenrechten.

Egypte blijft zich progressief opstellen ten aanzien van de rechten van vrouwen, met name wat betreft vraagstukken inzake het personeel statuut. In oktober 2004 is een nieuw stelsel van familierechtbanken ingesteld, met als doel de toegang van vrouwen tot het rechtsstelsel te verbeteren en kwesties inzake echtscheidingen en de voogdij over de kinderen op te lossen via bemiddeling in plaats van via de gewone rechter.

De EU heeft bij de Israëlische en de Palestijnse autoriteiten op alle niveaus de naleving van de mensenrechten aan de orde gesteld.

De EU blijft ernstig bezorgd over het verzuim van **Israël** om de mensenrechten van de Palestijnen in de Bezette Gebieden te eerbiedigen. Zoals alle landen heeft Israël het recht op zelfverdediging en de plicht om zijn burgers te beschermen tegen de reële bedreiging van terroristische groeperingen. De EU veroordeelt alle geweld en terreurdaden, en erkent het legitieme recht van Israël om zijn burgers tegen terroristische aanslagen te beschermen. De Israëlische regering moet dit recht echter uitoefenen binnen de grenzen van het internationale recht. Zij moet al het mogelijke doen om te voorkomen dat er burgerslachtoffers vallen en mag niets ondernemen dat de toestand van het Palestijnse volk kan verergeren. Evenzo heeft de EU de Palestijnse Autoriteit herhaaldelijk opgeroepen al het mogelijke te doen om de terroristische aanvallen tegen Israëli's een halt toe te roepen.

De EU heeft Israël tevens verzocht de blokkades te versoepelen, de uitbreiding van alle nederzettingen te bevriezen, de bouw van de scheidingsmuur op het bezette Palestijnse grondgebied, ook in en rond Oost-Jeruzalem, stop te zetten, en ervoor te zorgen dat het tracé van de scheidingsmuur zich op of achter de groene lijn bevindt. De Israëlische regering werd opgeroepen een einde maken aan de buitengerechtelijke executies en de afbraak van woningen, en zich terughoudend opstellen ten aanzien van Palestijns geweld. De EU sprak tevens haar bezorgdheid uit over collectieve straffen, en riep Israël op ervoor te zorgen dat eventuele misbruiken door leden van de Israëlische strijdkrachten, kolonisten en anderen naar behoren worden onderzocht en dat de daders worden vervolgd.

Op 13 december 2004 had er een zitting van de Associatieraad EU-Israël plaats. De Associatieraad kwam tot de conclusie dat zowel de Israëli's als de Palestijnen een constructieve bijlage tot het politieke proces moeten blijven leveren en blijk moeten geven van het nodige leiderschap om het vredesproces van het Midden-Oosten nieuw leven in te blazen. De ministers van Buitenlandse Zaken van de EU waren verheugd dat het overleg met Israël over het actieplan in het kader van het Europees Nabuurschapsbeleid (ENB) met succes is afgesloten. Het ENB biedt nieuwe mogelijkheden om de bilaterale betrekkingen tussen de EU en Israël op gebieden van gemeenschappelijk belang, zoals de mensenrechten, verder te verdiepen en te verbeteren.

De **Palestijnse Autoriteit** (PA) moet haar verantwoordelijkheid opnemen bij de hervorming van de veiligheidssector, zodat effectief kan worden opgetreden tegen groepen en personen die zich schuldig hebben gemaakt aan gewelddaden. Een dergelijk optreden is nodig wil de PA voorkomen dat zij ervan wordt beschuldigd medeplichtig te zijn aan het instandhouden van een klimaat waarin de mensenrechten niet worden geëerbiedigd. De EU steunt het recht van de Palestijnen om democratische vertegenwoordigers op alle niveaus te verkiezen. De PA hield op 9 januari 2005 presidentsverkiezingen. In de loop van 2004 en 2005 vonden er op de Westelijke Jordaanoever en in de Gazastrook gemeenteraadsverkiezingen plaats. Er zullen op 25 januari 2006 Parlementsverkiezingen plaatsvinden. De EU verstrekte praktische en financiële bijstand aan het Palestijnse verkiezingsproces. De EU levert tevens aanzienlijke steun aan de Palestijnse civiele politie en aan de algehele bevordering van de rechtsstaat, waardoor de Palestijnen beter in staat moeten zijn om mensenrechtenschendingen door de eigen bevolking terug te dringen. Naar aanleiding van de executie van vier Palestijnse misdadigers op 12 juni 2005 heeft de EU de PA opgeroepen de doodstraf af te schaffen.
De EU en de andere leden van het Kwartet (de Verenigde Naties, de Verenigde Staten van Amerika en Rusland) namen deel aan de bijeenkomst van 1 maart te Londen ter bevordering van instellingen voor een Palestijnse staat die Palestijnse mensenrechten moeten ondersteunen. De EU, samen met de Wereldbank en internationale donoren, helpt de PA haar hervormingsprogramma's uit te voeren.

In aansluiting op de 3e Associatieraad van 11 oktober 2004, besloten **Jordanië** en de EU om op basis van het Jordaanse programma voor politieke hervorming de dialoog over de mensenrechten te versterken in het kader van de associatieovereenkomst en het Europees nabuurschapsbeleid. Op 13 december hechtten de ministers van Buitenlandse Zaken van de EU hun goedkeuring aan het actieplan voor Jordanië in het kader van het Europees nabuurschapsbeleid. In de context van het Associatiecomité vond een formele dialoog over mensenrechten en democratie plaats, waarbij de aandacht vooral uitging naar de ontwikkeling van onafhankelijke media en een onafhankelijk en doeltreffend gerechtelijk apparaat, de bevordering van de gelijke behandeling van vrouwen, alsook naar de hervorming van het politieke-partijensysteem en van het kiesstelsel. De EU verwelkomde de "boodschap van Amman" in 2004, waarin wordt benadrukt dat de Islam "staat voor mensenrechten en fundamentele vrijheden".

Libanon heeft een relatief evenwichtige grondwet waarin het recht op vergadering, de vrijheid van mening en van meningsuiting en gendergelijkheid zijn gewaarborgd. De EU maakt zich echter sinds lang zorgen over de Syrische invloed in Libanon, die gepaard ging met intimidatie in alle geledingen van de Libanese samenleving, vooral in de aanloop naar de Libanese presidentsverkiezingen. In september 2004 nam de VN Resolutie 1559 van de Veiligheidsraad aan, waarin onder andere werd geëist dat de soevereiniteit, de territoriale integriteit, de eenheid en de politieke onafhankelijkheid van Libanon onder het exclusieve gezag van de Libanese regering strikt worden geëerbiedigd in heel Libanon. Na de terugtrekking van de Syrische troepen in april 2005, hield Libanon in mei en juni 2005 verkiezingen voor zijn Nationale Assemblee. De EU zond een verkiezingswaarnemingsmissie van 115 personen om toe te zien op het volledige verkiezingsproces, met inbegrip van het juridische kader, het politieke klimaat, de verkiezingscampagne, de stembusgang en postelectorale aangelegenheden. De Commissie tracht via de Associatieovereenkomst en te zijner tijd via het Europees nabuurschapsbeleid met de nieuwe Libanese regering overeenstemming te bereiken over gebieden voor samenwerking en hervorming.

Libië heeft verdere vooruitgang geboekt met zijn reïntegratie in de internationale gemeenschap. Met name de ontmanteling van de Libische programma's voor massavernietigingswapens was een welkome ontwikkeling. De mensenrechtensituatie in Libië blijft echter ernstige zorgen baren, onder meer de beperkingen op de vrijheid van meningsuiting en van vergadering, de politieke gevangenen, willekeurige detentie en de omstandigheden in de Libische gevangenissen. De EU is met name bezorgd over de zaak van de Bulgaarse en Palestijnse gezondheidswerkers die in mei 2004 ter dood veroordeeld zijn. Hoewel de EU alle begrip heeft voor de noden van de HIV/AIDS-slachtoffers en hun gezinnen in Benghazi, is zij ernstig bezorgd over het verloop van het onderzoek en de behandeling van de beklaagden, alsook over het gerapporteerde gebruik van foltering om bekentenissen af te dwingen.

In overeenstemming met het bestendige EU-beleid ter bevordering van de wereldwijde afschaffing van de doodstraf, of van een moratorium op executies als een eerste stap, is de EU van oordeel dat de afschaffing van de doodstraf in Libië een positieve ontwikkeling zou zijn op mensenrechtengebied en zou bijdragen tot de tot dusver geboekte vooruitgang bij de versterking van de betrekkingen van Libië met de internationale gemeenschap.

Het actieplan EU-**Moldavië,** dat nu in werking is, omvat een hoofdstuk inzake de mensenrechten en de fundamentele vrijheden. Op 6 maart 2005 zijn er in Moldavië parlementsverkiezingen gehouden. Het ODIHR oordeelde dat deze in het algemeen beantwoordden aan de meeste OVSE-verplichtingen en andere internationale normen voor democratische verkiezingen, hoewel zij niet voldeden op enkele gebieden die essentieel zijn voor een echt concurrerend verkiezingsproces. In de aanloop naar de verkiezingen heeft de EU verscheidene verklaringen afgelegd waarin zij de Moldavische autoriteiten opriep te zorgen voor een correct verloop van de verkiezingen. Na de verkiezingen heeft de EU op 9 maart 2005 opnieuw een verklaring afgelegd. Op 7 juni heeft de Moldavische president Voronin een bezoek gebracht aan Brussel en een ontmoeting gehad met hoge vertegenwoordiger Solana en Commissievoorzitter Barroso. Een van de voornaamste onderwerpen van de besprekingen was de regeling van het conflict in Trans-Dnjestrië. Op 26 augustus 2004 heeft de Raad Gemeenschappelijk Standpunt 2004/622/GBVB aangenomen betreffende beperkende maatregelen tegen bepaalde hoge functionarissen van Trans-Dnjestrië die betrokken zijn bij de gedwongen sluiting van Moldavischtalige scholen. Dat gemeenschappelijk standpunt vormde een wijziging van Gemeenschappelijk Standpunt 2004/179/GBVB inzake beperkende maatregelen tegen de leiders van de regio Trans-Dnjestrië in de Republiek Moldavië. Op 21 februari 2005 heeft de Raad de geldigheidsduur van dat gemeenschappelijk standpunt verlengd bij Gemeenschappelijk Standpunt 2005/147/GBVB.

Tijdens de politieke crisis in **Oekraïne** eind 2004 (presidentsverkiezingen) heeft de EU een belangrijke rol gespeeld door de bestaande financiële en politieke instrumenten te gebruiken om de democratie en de eerbiediging van de mensenrechten in het land te bevorderen. Sedert begin 2005, met een nieuwe Oekraïense regering die zich inzet voor hervormingen, zijn de betrekkingen EU-Oekraïne ontwikkeld in het kader van het ENB-actieplan EU-Oekraïne dat op 21 februari 2005 is ondertekend. In die politieke overeenkomst is vastgelegd dat de inzet van Oekraïne voor waarden als democratie, rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, en de daadwerkelijke uitvoering door Oekraïne van het gezamenlijk actieplan, de ontwikkeling van de betrekkingen tussen de EU en Oekraïne zullen bespoedigen en het sleutelelement zullen zijn in de ontwikkeling van alle gebieden van samenwerking tussen de EU en Oekraïne.
De laatste tijd is aan zowel Oekraïne als Moldavië toegestaan zich in afzonderlijke gevallen aan te sluiten bij de GBVB-verklaringen, demarches en gemeenschappelijk standpunten van de EU.

6.1.3 Rusland en Centraal-Azië

De EU blijft zich zorgen maken over de mensenrechten in **Rusland**, en met name over de toestand van de mensenrechten in Tsjetsjenië, de situatie van de mensenrechtenverdedigers, de rechtsstaat en de vrijheid van de media.

Er zijn wel enige vorderingen geboekt met de hervorming van het rechtsstelsel, onder meer door de verhoging van de bezoldiging van rechters, maar de uitvoering van de nieuwe maatregelen is traag verlopen en heeft de corruptie niet kunnen uitbannen, en de eerbiediging van de rechtsstaat is evenmin aanzienlijk verbeterd. De wet wordt selectief toegepast, en er blijven berichten binnenkomen over straffeloos optredende wetshandhavingsinstanties.
Wat de vrijheid van de media betreft, verheugt het de EU dat er, ondanks een duidelijke zelfcensuur van de journalisten, een relatief pluriforme pers in Rusland is. Terwijl de gedrukte pers relatief vrij is, blijven er echter berichten binnenkomen dat de regionale en lokale autoriteiten vaak proberen de lokale media te beïnvloeden. De overheidscontrole over de omroep beperkt de nationale televisie echter in de verspreiding van een verscheidenheid aan meningen. Tijdens de campagnes voor de verkiezingen van de Doema in december 2003 en de presidentsverkiezingen in maart 2004, bleven de media overwegend in een klimaat van zelfcensuur werken. De OVSE-verkiezingswaarnemingsmissie had kritiek op de door de staat gecontroleerde media wegens hun vooringenomenheid bij de verslaggeving over de parlements- en presidentsverkiezingen. President Poetin en de pro-Poetin partij, Verenigd Rusland, kregen onevenredige en kritiekloze aandacht tijdens de verslaggeving over beide verkiezingscampagnes. Het klimaat van zelfcensuur dat bij vele Russische journalisten heerst, is nog versterkt doordat de regering er niet in geslaagd is de moordenaars te vinden van de 15 journalisten die sinds 2000 vermoedelijk vanwege hun werk zijn vermoord.

Er zijn berichten dat mensenrechten-NGO's het steeds moeilijker krijgen om in Rusland te werken. De verklaringen van president Poetin tijdens zijn staatsrede van 2004, waarin hij een aantal NGO's ervan beschuldigde "twijfelachtige belangen" te dienen en kritiek had op de buitenlandse en particuliere financiering van NGO's, alsook enkele wetgevingsinitiatieven en verklaringen van topambtenaren zijn geïnterpreteerd als tekenen van toenemende druk op organisaties van de civiele samenleving. Het hoofd van de Federale Veiligheidsdienst (FSB), Nikolaj Patroesjev, beweerde in mei 2005 tevens dat sommige NGO's werkten voor buitenlandse belangen en tegen Rusland. Sommige NGO's ondervonden directe druk van de autoriteiten. In januari 2005 deed de FSB een inval bij het bureau van de Russisch-Tsjetsjeense Vriendschapsvereniging in Nizhny Novgorod. Deze NGO, die kritiek placht te hebben op de mensenrechtenschendingen in Tsjetsjenië, werd destijds deels gefinancierd door de Europese Commissie.

Rusland heeft de afgelopen jaren grote vorderingen gemaakt met zijn democratische ontwikkeling, maar de EU is bezorgd over de recente wijzigingen in het Russische kiesstelsel. Aan de rechtstreekse verkiezing van regionale gouverneurs is in 2004 een einde gekomen, en sindsdien worden zij door de president benoemd en wordt hun benoeming door de lokale wetgevende macht bekrachtigd. President Poetin heeft zich macht toegeëigend en heeft zijn gezag ten aanzien van de Doema, de regering en de regio's aanzienlijk versterkt. Op dit ogenblik is er weinig politieke regeringsoppositie van betekenis.

Er zijn berichten over toenemende problemen in verband met racisme, antisemitisme, vreemdelingenhaat, en extremisme en over beperkingen van de godsdienstvrijheid in Rusland. Hoewel in artikel 14 van de Russische grondwet is bepaald dat Rusland een seculiere staat is, is volgens het Russische recht het orthodoxe christendom de overheersende godsdienst van het land en worden alleen boeddhisme, islam en judaïsme gerespecteerd. Het recht legt andere geloofsgemeenschappen beperkingen op. Er zijn herhaaldelijk beperkingen geweest op de positie en de mogelijkheid tot geloofsbelijding van de Katholieke kerk en kleinere minderheidsgodsdiensten zoals het Leger des Heils en Jehova's Getuigen. Deze laatsten zijn in Moskou niet meer welkom en ondervinden daardoor moeilijkheden in andere delen van het land. Etnische minderheden, in het bijzonder mensen uit Centraal-Azië en de Kaukasus, zijn geregeld het slachtoffer van etnische discriminatie en soms van geweld. Deze tendens heeft zich recentelijk gemanifesteerd in verscheidene racistische daden waaraan veel ruchtbaarheid is gegeven, waaronder gewelddadige aanvallen en moorden. Voorbeelden van dergelijke gevallen in de afgelopen jaren zijn het neersteken van een negenjarig Tadzjieks meisje in Sint Petersburg en van een 24-jarige Afrikaanse student in Voronezh. In januari 2005 bleek uit cijfers van het Sova-Centrum, een gerespecteerde Russische NGO, dat in 2004 in Rusland ten minste 200 mensen werden gewond en 44 gedood als gevolg van raciaal geïnspireerde misdrijven. Het aantal vermoorde personen was in vergelijking met het cijfer van 2003 meer dan verdubbeld. NGO's hebben bericht dat er in Rusland ongeveer 50.000 mensen lid zijn van "skinhead-groeperingen en dat dit aantal snel toeneemt. De Russische ombudsman voor de mensenrechten, Vladimir Loekin, heeft de wetshandhavingsinstanties ervan beschuldigd onvoldoende maatregelen te nemen voor het onderzoek en de preventie van extremisme-gerelateerde misdrijven.

Nadat tijdens de top EU-Rusland van november 2004 in Den Haag was overeengekomen een geregelde mensenrechtendialoog aan te knopen, heeft op 1 maart 2005 te Luxemburg het eerste overleg over de mensenrechten tussen de EU en Rusland plaatsgevonden (zie punt 3.3.3 voor nadere bijzonderheden). De EU erkent dat Rusland te kampen heeft met reële veiligheidsproblemen, en veroordeelt de terroristische aanslag in Beslan van september 2004 ten scherpste, doch zij blijft bezorgd over de ernst van de mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië . Er zijn geregelde meldingen van verdwijningen, foltering en straffeloos optreden van pro-Moskouse gewapende groeperingen.

Er zijn ook meldingen van een toenemende intimidatie van NGO's en mensenrechtenactivisten in de gehele noordelijke Kaukasus. Daartoe behoorden onder meer de ontvoering van Makhmut Magomadov, een jurist

die voor een door de EU gefinancierd project werkt, die in januari 2005 was verdwenen, maar later weer is vrijgelaten. De EU heeft in februari 2005 op de ontvoering van Magomadov gereageerd met een verklaring over intimidatie van en pesterijen tegen mensenrechtenactivisten in Rusland. De EU heeft tijdens het overleg van maart diepgaand met Rusland over Tsjetsjenië gesproken; zij heeft Rusland ertoe aangespoord de samenwerking met de internationale mensenrechtenmechanismen te versterken, en getracht de verzekering te krijgen dat mensenrechtenactivisten beschermd zullen worden. De EU was ingenomen met de benoeming van Dmitry Kozak tot afgezant van de President in de regio, en met de bereidheid van Rusland om de mensenrechtensituatie in Tsjetsjenië te bespreken. Om de samenwerking te bevorderen heeft de EU geen steun verleend aan een landenresolutie over Tsjetsjenië in 2005 in de VN-Commissie voor de rechten van de mens (CHR). De EU heeft in plaats daarvan haar bezorgdheid over Tsjetsjenië uitgesproken in de meer algemene EU-verklaring (punt 9). Daarin worden de ernstigste punten van bezorgdheid opgesomd, waaronder buitengerechtelijke executies en verdwijningen, en wordt Rusland opgeroepen onmiddellijk alle noodzakelijke maatregelen te nemen ter beëindiging en voorkoming van ernstige schendingen van de mensenrechten en het internationale recht in Tsjetsjenië. In samenwerking met de Russische autoriteiten ontwikkelt de EU momenteel een programma voor sociale en economische bijstand voor de Noordelijke Kaukasus.

Tijdens de 15e topontmoeting EU/Rusland op 10 mei 2005 in Moskou zijn scenario's aangenomen voor de totstandbrenging van de vier gemeenschappelijke ruimtes tussen de EU en Rusland, waaronder een gemeenschappelijke ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, waarin met name staat: "De EU en Rusland zullen hun samenwerking tot volle bloei laten komen door deze te versterken via de uitvoering van internationale verbintenissen, de eerbiediging van het beginsel van non-discriminatie, met inbegrip van de bestrijding van iedere vorm van intolerantie en racisme, de eerbiediging van de rechten van individuen in de EU-lidstaten en Rusland, met inbegrip van immigranten en de leden van minderheden, en de eerbiediging van de grondrechten en de fundamentele vrijheden die zijn vastgelegd in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie.".

De EU heeft mensenrechtenvraagstukken besproken in alle vergaderingen van Samenwerkingscomités en Samenwerkingsraden met de landen van Centraal-Azië. Er is een speciale dialoogvergadering over de mensenrechten gehouden met **Turkmenistan** in de marge van de gezamenlijke vergadering EU-Turkmenistan van 12 mei 2005 in Ashgabad. Zie hoofdstuk 5.1 voor het optreden van de EU in de Derde Commissie van de AVVN.

Op 23 mei en 13 juni[74] heeft de Raad conclusies aangenomen waarin het onevenredige en buitensporige gebruik van geweld door de veiligheidsdiensten van **Oezbekistan** tegen burgers tijdens de onlusten in Andizjan in mei 2005, wordt veroordeeld. De Raad heeft de Oezbeekse autoriteiten herhaaldelijk gevraagd

---

[74] en nogmaals op 18 juli 2005.

een onafhankelijk internationaal onderzoek naar de recente gebeurtenissen in Andizjan toe te staan. Bovendien heeft de Raad de autoriteiten van **Kirgizië** nadrukkelijk herinnerd aan hun internationale verplichtingen inzake de bescherming van Oezbeekse vluchtelingen en asielzoekers die na de gebeurtenissen in Andizjan vanuit Oezbekistan Kirgizië zijn binnengekomen. Hoge vertegenwoordiger Solana heeft zijn persoonlijke vertegenwoordiger voor de mensenrechten naar Kirgizië gezonden nadat de Oezbeekse autoriteiten hem een visum geweigerd hadden.

6.2 Afrika

De EU streeft er al verscheidene jaren naar om inzake de mensenrechtensituatie in Afrika een beleid te volgen dat gebaseerd is op samenwerking in plaats van op confrontatie, bijvoorbeeld door middel van de dialoog tussen de EU en Afrika die uit hoofde van de Overeenkomst van Cotonou is ingesteld. In diezelfde geest heeft de EU er ook naar gestreefd regionale groeperingen, zoals de Groep van Afrikaanse staten bij de VN, aan te moedigen om, in samenwerking met andere groepering zoals de EU, de leiding te nemen in plaatselijke situaties waarbij de mensenrechten geschonden worden. De Groep van Afrikaanse staten heeft in de Derde Commissie van de AVVN en de CHR echter een weinig meewerkende houding ingenomen bij de bespreking van de mensenrechtensituatie in een aantal specifieke Afrikaanse landen.

Het gemeenschappelijk standpunt inzake mensenrechten, democratische beginselen, rechtsstaat en behoorlijk bestuur in Afrika[75] wordt om de zes maanden door de Raad opnieuw bezien. Op 22 november 2004 zijn de activiteiten ter bevordering van het gemeenschappelijk standpunt opnieuw bezien. De EU heeft ook politieke en financiële steun verleend aan de agenda van de Afrikaanse Unie (AU) voor bestuursvraagstukken, onder meer voor waarneming bij verkiezingen en voor de oprichting van een Eenheid Bestuur bij de Commissie van de AU. De EU en de AU zijn tijdens de ministeriële trojkabijeenkomst van april 2005 overeengekomen samen te werken ter versterking van het werk van de Afrikaanse commissie voor de rechten van de mens en de volkeren voor het toezicht op de uitvoering van het Afrikaanse Handvest van de rechten van de mens en de volkeren. Op 12 april 2005 heeft de Raad een gemeenschappelijk standpunt over de preventie, beheersing en oplossing van conflicten in Afrika aangenomen[76], waarbij het gemeenschappelijk standpunt met diezelfde titel van 26 januari 2004 is ingetrokken[77].

De nieuwe tekst heeft voornamelijk ten doel rekening te houden met nieuwe ontwikkelingen in het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB), meer concreet met het actieplan voor EVDB-ondersteuning voor vrede en veiligheid in Afrika en met de conclusies over vrede en veiligheid in Afrika die de Raad in november 2004 heeft aangenomen. De EU heeft ook bijstand van vitaal belang aan de AU en aan Afrikaanse

---

[75] PB L 158 van 2.6.1998, blz. 1.
[76] PB L 97 van 15.4.2005, blz. 57.
[77] PB L 21 van 28.1.2004, blz. 25.

subregionale organisaties verleend door de Afrikaanse Vredesfaciliteit te financieren. Dat heeft een belangrijke bijdrage geleverd tot het vermogen van de AU om vredestroepen in Darfur in te zetten. Er wordt ook geld van de Vredesfaciliteit gebruikt voor programma's voor capaciteitsopbouw op de langere termijn in de AU.

In de Derde Commissie van de 59e Algemene Vergadering van de VN heeft de EU bijgedragen tot een door Afrika opgestelde landenresolutie over de mensenrechtensituatie in de **Democratische Republiek Congo** (DRC). De resolutie, die na stemming door de lidstaten is aangenomen, veroordeelt het aanhoudende hoge aantal schendingen van de mensenrechten en het voortduren van gewelddadige aanslagen op burgers, met name in het oosten van het land. Voorts werd het aanhoudende seksuele geweld tegen vrouwen veroordeeld. Er werd een beroep gedaan op alle partijen om de vijandelijkheden onmiddellijk te staken en een einde te maken aan de rekrutering van kindsoldaten, en op de Congolese autoriteiten om dringend maatregelen te nemen om een eind te maken aan het regionale klimaat van straffeloosheid, onder meer door samenwerking met het Internationaal Strafhof (ICC). Ook wordt er in de resolutie bij de DRC en zijn buurlanden op aangedrongen alles in het werk te stellen om te voorkomen dat er omstandigheden ontstaan die kunnen leiden tot ontheemding van de burgerbevolking of tot vluchtelingenstromen, en om de terugkeer van vluchtelingen naar hun woonplaats te vergemakkelijken. Als positieve noot werd de geleidelijke uitbreiding van het staatsgezag in het gehele land toegejuicht, evenals de maatregelen die door de overgangsregering zijn genomen om het land naar vrije en eerlijke verkiezingen te leiden. Tijdens de zitting van 2005 van de VN-Commissie voor de rechten van de mens (CHR) heeft de Europese Unie een essentiële rol gespeeld door de Groep van Afrikaanse staten ertoe aan te moedigen en ervan te overtuigen zelf een resolutie in te dienen waarin de kwestie van de mensenrechtensituatie wordt erkend en aangepakt. De resolutie werd zonder stemming aangenomen. In de resolutie worden de eerste stappen tot ontwapening van de oud-strijders toegejuicht, evenals de versterking van het mandaat van de VN-missie, de activiteiten van het plaatselijke mensenrechtenkantoor, het verslag van de speciale rapporteur, en het gezamenlijke initiatief ter bestrijding van seksueel geweld dat is genomen door de regering van de DRC, VN-instanties en NGO's. Tevens werden de verbintenissen van landen in de regio toegejuicht om vrede en stabiliteit te bevorderen. Daarnaast werd in de resolutie herinnerd aan de noodzaak van een onderzoek naar in de DRC begane ernstige schendingen van de mensenrechten, en nota genomen van het openen van een onderzoek door het ICC.

De resolutie veroordeelde de aanhoudende inbreuken op het internationaal humanitair recht, met name in het oosten van de DRC, en de straffeloosheid van degenen die misdaden op dat gebied begaan. In de resolutie werd een beroep gedaan op alle betrokken partijen, de overgangsautoriteiten en de internationale gemeenschap, om de nodige maatregelen te nemen om de democratische instellingen in het land te versterken en het land voor te bereiden op verkiezingen, en er werd bij de overgangsregering op aangedrongen de doodstraf uit haar wetgeving te schrappen.

De CHR kwam overeen de situatie in de DRC in de zitting van 2006 opnieuw te bezien, met speciale aandacht voor deze vraagstukken en voor de aanbevelingen van de speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN.

op 14 juni 2004 heeft de Raad conclusies aangenomen betreffende steun van de EU voor het vredes- en overgangsproces in het gebied van de Grote Meren in Afrika en voor de internationale conferentie voor vrede, veiligheid, democratie en ontwikkeling in de regio. Op 31 januari 2005 heeft de Raad het gemeenschappelijk standpunt betreffende de staakt-het-vuren-overeenkomst van Lusaka en het vredesproces in de DRC ingetrokken[78].

Op 31 januari 2005 heeft de Raad het gemeenschappelijk standpunt van oktober 2002, betreffende een constructieve en kritische dialoog met de regering van **Rwanda** over de bevordering van nationale verzoening, bescherming en bevordering van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, alsmede overgang naar de democratie, ingetrokken[79].

De EU maakt zich ernstige zorgen over de aanhoudende schendingen van de mensenrechten in Darfur, West-**Sudan.** Na het verslag van de door de VN ingestelde internationale onderzoekscommissie, waarin alle partijen schuldig werden bevonden aan ernstige schendingen die wellicht misdaden tegen de mensheid en/of oorlogsmisdaden vormen, was het van essentieel belang dat de ernst van deze situatie in de CHR van 2005 tot uiting kwam. De EU heeft nauw samengewerkt met de Groep van Afrikaanse staten om een krachtig geformuleerde resolutie over Sudan te laten aannemen (zie hoofdstuk 5.2 voor nadere bijzonderheden en ook hoofdstuk 5.1 voor het optreden van de EU in de Derde Commissie van de AVVN). Ter uitvoering van de in Resolutie 1591(2005) van de VN-Veiligheidsraad vervatte maatregelen heeft de Raad op 30 mei 2005 een gemeenschappelijk standpunt met betrekking tot restrictieve maatregelen tegen Sudan aangenomen[80] . Het schrijft maatregelen voor ter beperking van de verplaatsingen en ter bevriezing van de vermogensbestanddelen van personen die het vredesproces belemmeren, die een bedreiging vormen voor de stabiliteit in Darfur en de regio, die internationale humanitaire wetgeving of wetgeving inzake de mensenrechten schenden, of andere wandaden begaan, die het wapenembargo schenden en/of verantwoordelijk zijn voor offensieve militaire vluchten boven Darfur. Bij dit gemeenschappelijk standpunt is het op 9 januari 2004 vastgestelde en op 10 juni 2004 gewijzigde gemeenschappelijk standpunt met betrekking tot de instelling van een embargo op wapens, munitie en militaire uitrusting ten aanzien van Sudan ingetrokken[81] en de daarin vervatte maatregelen samengevoegd met de maatregelen die overeenkomstig Resolutie 1591 van de VN-Veiligheidsraad moesten worden genomen, tot één juridisch instrument.
In januari 2005 heeft de Raad Gemeenschappelijk Standpunt 2005/82/GBVB[82] aangenomen, houdende

[78] PB L 29 van 2.2.2005, blz. 49.
[79] PB L 29 van 2.2.2005, blz. 49.
[80] PB L 139 van 2.6.2005, blz. 25.
[81] PB L 6 van 10.1.2004 en PB L 209 van 11.6.2004.
[82] PB L 29 van 2.2.2005, blz. 49.

intrekking van Gemeenschappelijk Standpunt 2002/401/GBVB betreffende **Nigeria**[83] . Het in Gemeenschappelijk Standpunt 2002/401/GBVB vervatte beleid was reeds opnieuw geformuleerd en bijgesteld in de conclusies van de Raad over de betrekkingen van de EU met Nigeria. De conclusies hadden ten doel de wederzijdse betrekkingen tussen de EU en Nigeria op alle gebieden van gemeenschappelijk belang te versterken. Die betrekkingen zullen gebaseerd zijn op gelijkheid, dialoog en gedeelde waarden van eerbiediging van de mensenrechten, democratische beginselen, de rechtsstaat en behoorlijk bestuur, en zullen verwezenlijkt worden door middel van een constructieve politieke dialoog en doeltreffende ontwikkelingssamenwerking.

In de door dit verslag bestreken periode heeft de Raad Gemeenschappelijk Standpunt 2004/902/GBVB van 22 december 2004[84] aangenomen tot verlenging, in overeenstemming met Resolutie 1579 van de Veiligheidsraad, van Gemeenschappelijk Standpunt 2004/137/GBVB[85] betreffende beperkende maatregelen tegen Liberia. Die maatregelen hadden betrekking op een wapenembargo, reisbeperkingen ten aanzien van bepaalde personen en alle rechtstreekse of onrechtstreekse invoer op het grondgebied van de EU van rond hout, houtproducten en diamanten van oorsprong uit Liberia[86]. Gemeenschappelijk Standpunt 2004/487/GBVB van de Raad, betreffende beperkende maatregelen tegen voormalig President Taylor en sommige van zijn naaste familieleden, blijft van kracht[87].

Wat **Angola** betreft, heeft de Raad op 31 januari 2005 zijn gemeenschappelijk standpunt ingetrokken[88]. In dat gemeenschappelijk standpunt van 2003 toonde hij zich ingenomen met de belangrijke politieke veranderingen die in 2002 in Angola waren ingetreden met de voltooiing van de voornaamste onderdelen van het vredesproces.

De EU heeft in november 2004 een resolutie inzake mensenrechten en democratie in **Zimbabwe** ingediend in de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN. In die resolutie wordt er bij de regering van Zimbabwe op aangedrongen de inspanningen om de voedselzekerheid en andere humanitaire uitdagingen te beoordelen, niet te belemmeren, en om ervoor te zorgen dat voedselhulp en humanitaire hulp veilig en ongehinderd kunnen worden geleverd, zonder politieke voorwaarden. Ook werd de regering opgeroepen om de hulp van de Hoge Commissaris van de VN voor de mensenrechten te vragen, en om te overwegen de bevoegde thematische rapporteurs uit te nodigen om de situatie in het land te beoordelen. Daarnaast werd er bij de regering op aangedrongen te reageren op een rapport van de Afrikaanse Commissie voor de rechten van de mens en van de volkeren. De resolutie is gestuit op een motie om geen actie te ondernemen, waartoe het initiatief was genomen door de groep van Afrikaanse staten, maar het onderwerp blijft op de agenda.

---

83 PB L 139 van 29.5.2002, blz. 1.
84 PB L 379 van 24.12.2004, blz. 113.
85 PB L 40 van 12.2.2004, blz. 35.
86 PB L 124 van 20.5.2003, blz. 49.
87 PB L 162 van 30.4.2004, blz. 116.
88 PB L 29 van 2.2.2005, blz. 49.

De situatie in Zimbabwe is verder verslechterd, het meest opmerkelijke tijdens de operatie "Restore Order" waarbij niet minder dan 700.000 mensen dakloos en behoeftig zijn geworden en waar nog eens 2,4 miljoen mensen indirect onder te lijden hebben gehad[89]. Het voorzitterschap van de EU legde op 7 juni een verklaring af om de gedwongen massale uitzetting te veroordelen. Aangezien er ernstige schendingen van de mensenrechten (onder andere van de vrijheid van meningsuiting, vereniging en vreedzame vergadering) bleven plaatsvinden, heeft de EU op 16 juni 2005 het gemeenschappelijk standpunt betreffende beperkende maatregelen tegen Zimbabwe gewijzigd en uitgebreid[90] . De gerichte maatregelen waren niet bedoeld om de gewone burgers van Zimbabwe of de buurlanden van Zimbabwe te treffen; de EU blijft gecommitteerd aan het verstrekken van humanitaire steun aan het Zimbabwaanse volk[91].

6.3 Amerika

Tijdens de bijeenkomst van ministers van Buitenlandse Zaken van de Europese Unie en de Groep van Rio, een internationale organisatie van Latijns-Amerikaanse staten, op 27 mei in Luxemburg is een communiqué aangenomen waarin hun engagement voor de bevordering en bescherming van alle mensenrechten opnieuw werd verwoord. De ministers bevestigden opnieuw hun vastberaden wil om de strijd aan te binden tegen alles wat het volledige genot van alle mensenrechten bedreigt, en de nodige maatregelen te nemen om een democratische, participerende, rechtvaardige, tolerante en inclusieve samenleving te bevorderen. De ministers verklaarden zich voorts ingenomen met de samenwerking tussen de twee groepen tijdens de 61e zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens.

Hoewel de doodstraf in het Caribisch gebied al enige jaren niet meer is uitgesproken, is op sommige eilanden een toenemende druk waar te nemen om de doodstraf toe te passen. De EU heeft in februari een demarche ondernomen in **Barbados** en in juni in **Trinidad en Tobago**, toen het zich liet aanzien dat daar executies zouden plaatsvinden.

De EU heeft in de conclusies van de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen van december 2004 opnieuw haar bezorgdheid geuit over de mensenrechtensituatie in **Colombia**. In die conclusies wordt aangedrongen op een snelle uitvoering van de resterende aanbevelingen van de VN op het gebied van de mensenrechten, alsmede op de eerbiediging van de mensenrechten en het internationaal humanitair recht door alle partijen, en herhaalt de EU haar gevestigde beleid van steun aan de Colombiaanse regering bij haar streven via onderhandelingen een oplossing te vinden voor het binnenlandse gewapende conflict. Dit is opnieuw verwoord in de verklaring van de EU tijdens de bijeenkomst van Cartagena in februari 2005, die een follow-up was van de Londense bijeenkomst voor internationale steun voor Colombia in 2003.

---

89 Verslag van 22 juli 2005 van de speciale gezant van de secretaris-generaal van de VN, Anna Tibaijuka.

90 PB L 50 van 20.2.2004, blz. 66, PB L 49 van 22.2.2005, blz. 10, en PB L 153 van 16.6.2005, blz. 37.

91 Op 29 juli 2005 heeft de EU een besluit aangenomen houdende bijwerking, in het licht van de recente schendingen van de mensenrechten, van de lijst van personen in Zimbabwe voor wie beperkende maatregelen gelden.

In haar verklaring tijdens de 61e zitting van de CHR heeft de EU de regering van Colombia opnieuw opgeroepen een alomvattend juridisch kader voor de ontwapening, demobilisatie en reïntegratie van illegale gewapende groepen in te stellen op basis van de beginselen van waarheid, gerechtigheid en genoegdoening voor de slachtoffers van het gewapende conflict. In krachtige bewoordingen wordt er bij de regering van Colombia op aangedrongen constructieve betrekkingen met het Bureau van de HCHR te onderhouden. De EU merkte op dat er wel enige verbetering is, met name een dalende trend in het aantal moorden, ontvoeringen en gedwongen verplaatsingen, doch dat de mensenrechtensituatie in Colombia zeer ernstig blijft. De EU lag ook aan de basis van de verklaring van het voorzitterschap over Colombia die onder punt 3 is aangenomen. Het hele jaar door is de EU een actieve rol blijven spelen door specifieke mensenrechtenzaken aan de orde te stellen bij de Colombiaanse regering, bijvoorbeeld de moord op drie vakbondsmensen in de provincie Arauca in augustus 2004, en de massamoord op burgers van de Vredesgemeenschap van San Jose De Apartado in februari 2005. De EU heeft alle terroristische daden en andere criminele aanslagen, waaronder het gebruik van kinderen door de illegale gewapende groeperingen, consequent veroordeeld.

Tijdens de 61e zitting van de CHR is in het kader van punt 9 door de VS een resolutie over **Cuba** ingediend. De tekst memoreerde alle eerdere resoluties en verzocht de persoonlijke vertegenwoordiger van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten een verslag over de mensenrechtensituatie in Cuba uit te brengen. Alle lidstaten van de EU waren mede-indiener van de resolutie, die met 21 tegen 17 stemmen is aangenomen, met 15 onthoudingen. In de conclusies die de Raad in januari 2005 heeft aangenomen, is het verzoek van de EU om vrijlating van alle politieke gevangenen herhaald, hebben de lidstaten zich verbonden tot een intensievere dialoog met de vreedzame politieke oppositie, en worden zij verplicht tijdens bezoeken op hoog niveau de mensenrechtensituatie aan de orde te stellen. Bij een verdere beleidsevaluatie in juni 2005 heeft de EU haar harde opstelling op het gebied van de mensenrechten bevestigd. Het gemeenschappelijk standpunt van de EU inzake Cuba is bij de vijftiende evaluatie gehandhaafd. De Raad bevestigde de doelstellingen van de EU in haar betrekkingen met Cuba voor de bevordering van een proces van vreedzame overgang naar een pluralistische democratie onder eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, alsook voor een duurzaam economisch herstel en verbetering van de levensstandaard van de Cubaanse bevolking. De Raad herhaalde dat een constructief engagement de basis blijft van het EU-beleid ten aanzien van Cuba en dat mensenrechtenvraagstukken door elke bezoeker op hoog niveau ter sprake dienen te worden gebracht. De Raad herhaalde zijn dringende oproep aan de Cubaanse regering om alle politieke gevangenen onvoorwaardelijk vrij te laten.

Nadat Cuba in mei 2005 verscheidene Europese parlementsleden en journalisten die probeerden een bijeenkomst van de vreedzame oppositie (de "Asamblea para Promover la Sociedad Civil") bij te wonen, het land had uitgezet, heeft het voorzitterschap van de EU geprotesteerd tegen dit onaanvaardbare gedrag van de

Cubaanse regering. De afzonderlijke lidstaten en de EU als geheel hebben herhaaldelijk punten van bezorgdheid rechtstreeks tegenover de Cubaanse regering ter sprake gebracht, onder meer willekeurige detentie, de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van particuliere onderneming, intimidatie van personen door de staat en het ontbreken van internationale toegang tot de Cubaanse gevangenissen. EU-missies in Havana hebben vorderingen gemaakt met de ontwikkeling van nauwere betrekkingen met de vreedzame oppositie en bredere sectoren van de Cubaanse civiele samenleving door een geregelde dialoog, die verder geïntensiveerd zal worden.

De EU heeft een permanente dialoog met de regering van **Guatemala** ingesteld en demarches ondernomen op een aantal prioritaire gebieden, met name de opening van het lokale bureau van de Hoge Commissaris van de VN voor de rechten van de mens (OHCHR), de instelling van de Commissie voor het onderzoek naar illegale groepen en clandestiene veiligheidsorganisaties, de veiligheid van getuigen en mensenrechten-verdedigers, de afschaffing van de doodstraf en het juridische kader voor adopties. Met betrekking tot projectsamenwerking is in het kader van het EIDHR steun verleend aan de ombudsman voor de mensenrechten, de officier van justitie en verscheidene mensenrechten-NGO's. Er zijn ook middelen uitgetrokken voor steun aan het bureau van de Hoge Commissaris voor de rechten van de mens.

Vanuit haar bezorgdheid over de toenemende regionale dimensie van het verschijnsel van jeugdbendes in geheel Centraal-Amerika heeft de EU zich gebogen over de veiligheidssituatie en het beleid in de landen die het zwaarst door deze vorm van geweld worden getroffen, met name **Guatemala, Honduras en El Salvador**. In de rapporten van de EU-missiehoofden wordt gewezen op de sociaal-economische oorzaken die aan dit verschijnsel ten grondslag liggen en op het beperkte succes van een louter repressief ordehandhavingsbeleid, en wordt geconcludeerd dat er meer nadruk moet worden gelegd op sociale integratie, preventie en rehabilitatie. Tevens werd een sterkere coördinatie aanbevolen van de samenwerking van de EU, zowel op regionaal als op landenniveau, om de lopende regionale initiatieven op dit gebied te ondersteunen en de betrokken landen te helpen dit verschijnsel terug te dringen.

De EU heeft haar steun gegeven aan de VN-vredeshandhavingsoperatie in **Haïti,** MINUSTAH, waarvan het mandaat ook de bescherming van de mensenrechten omvat. De EU steunt de inspanningen van de overgangsregering van Haïti om de nodige voorwaarden voor vrije en eerlijke verkiezingen tegen eind 2005 te scheppen. Haïti staat op de lijst van de Europese Commissie van prioritaire landen voor verkiezingswaarneming.

6.4 Azië

De EU erkent dat de Afghaanse regering verdere stappen heeft genomen om de mensenrechtensituatie in geheel **Afghanistan** te verbeteren en dat er opmerkelijke vooruitgang is geboekt sedert het akkoord van Bonn van 2001. De EU begroet het succes van de presidentsverkiezingen die in oktober 2004 in Afghanistan zijn gehouden; dat is veelbelovend voor de parlementsverkiezingen in september 2005. De EU neemt tevens nota van de terugkeer naar Afghanistan van een aantal vluchtelingen die thans in buurlanden verblijven, en beschouwt dit als een positieve ontwikkeling. Het was bemoedigend dat 40% van de bij de presidentsverkiezingen uitgebrachte stemmen door vrouwen waren uitgebracht, en dat ten minste 25% van de parlementszetels naar vrouwen zal gaan. De EU neemt er evenwel met bijzondere ongerustheid nota van dat de politieke rechten van vrouwen misschien wel snel vooruitgegaan zijn, doch dat discriminatie van vrouwen nog steeds wijdverspreid is en dat het normenstelsel nog steeds bezoedeld wordt door huiselijk geweld tegen vrouwen. Dit is een wijdverbreid probleem in geheel Afghanistan, met name in de plattelandsgebieden, waar de wetshandhavingsstructuren zwakker zijn dan in de steden. De EU merkt verder op dat de toegang van vrouwen tot onderwijs en de rechter nog steeds precair is, met name voor vrouwen wier behandeling door wetshandhavingsfunctionarissen nog altijd gekenmerkt wordt door willekeur. De omstandigheden in de gevangenissen moeten nog drastisch worden verbeterd. De EU heeft de Afghaanse regering aangemoedigd om te blijven streven naar wettelijke en sociale hervormingen die deze tekortkomingen zullen wegwerken.

De EU is bezorgd over de aanhoudende onveiligheid en het ontbreken van de rechtsstaat in bepaalde delen van het land, alsook over ernstige schendingen van de mensenrechten. De EU maakt zich tevens zorgen over het opleggen van de doodstraf. De EU verheugt zich over het actieplan dat is opgesteld naar aanleiding van de conferentie over Transitional Justice (overgangsjustitie) in Den Haag op 6-7 juni 2005. De EU steunt de regering van Afghanistan in haar pogingen om het land vrede en stabiliteit te brengen. Zie tevens hoofdstuk 5.2 voor het optreden van de EU in de Commissie voor de rechten van de mens.

De EU heeft het afgelopen jaar herhaaldelijk haar bezorgdheid geuit over het toenemende politieke en religieuze geweld in **Bangladesh**, naar aanleiding van de aanslag tijdens een bijeenkomst van de oppositie voerende Awami Liga in augustus 2004, waarbij 20 mensen werden gedood, en de moord op de voormalige minister van Financiën Kibria in januari 2005, eveneens tijdens een bijeenkomst van de Awami Liga. De EU-missiehoofden hebben in Dhaka in 2005 bij verschillende gelegenheden hun bezorgdheid uitgesproken over het toenemende aantal buitengerechtelijke executies, met name van verdachten die bij "vuurgevechten" met het snelle-interventieteam (RAB) en de politie worden gedood. Het aantal mensen dat bij dergelijke incidenten is omgekomen, is in één jaar opgelopen tot ongeveer 350. De aanhoudende toepassing van de doodstraf heeft eveneens aanleiding gegeven tot diepe ongerustheid. Tijdens een donorenconferentie in

Washington in februari hebben de VS, Japan en de lidstaten van de EU hun ernstige verontrusting uitgesproken over de verslechtering van het bestuur in Bangladesh, met name van de openbare orde, en over de toename van het politieke geweld en het klimaat van straffeloosheid. De internationale partners hebben opnieuw hun volledige steun aangeboden om de regering te helpen te voldoen aan haar verplichtingen om de situatie te verbeteren. De kennelijke toename van religieuze intolerantie is ook verontrustend, en de EU blijft de religieuze minderheden zowel publiek als particulier steunen; onder meer in bilaterale bijeenkomsten met de autoriteiten van Bangladesh, met bezoeken aan plaatsen waar minderheden religieuze plichten vervullen en in openbare verklaringen. De inbeslagneming van land dat aan minderheden behoort, is ook aanleiding tot ernstige bezorgdheid, en de EU ziet nauwlettend toe op de ontwikkelingen in de binnenlandse wetgeving die een negatieve invloed kunnen hebben op de bevordering van de rechten van de vrouw.

Tot besluit van de topontmoeting in Den Haag in 2004 zijn de EU en **India** overeengekomen om een op wederzijds respect gebaseerde, constructieve dialoog te voeren over democratie en mensenrechten. De trojka van de EU-missiehoofden (EU HOM) heeft op 10 december 2004, de Internationale Dag van de Mensenrechten, een ontmoeting gehad met het ministerie van Buitenlandse Zaken om schot in de dialoog te brengen . De twee EU-werkgroepen voor de mensenrechten (HRWG), waarin acht partners zitting hebben (de Commissie, Finland, Duitsland, Italië, Luxemburg, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk) hebben gewerkt aan de betrekkingen met het ministerie van Buitenlandse Zaken en de EU-HOM geholpen de mensenrechtendialoog met de Indiase autoriteiten vorm te geven; daarnaast hebben zij gewerkt aan het leggen van contacten met de Indiase NGO's en civiele samenleving op het gebied van de mensenrechten. De HRWG hebben verscheidene achtergronddocumenten opgesteld, die als basis zullen dienen voor de toekomstige mensenrechtendialoog tussen de EU en India. De voorzitter van de Nationale Commissie voor de mensenrechten van India, rechter A.S. Anand, heeft het werk van de commissie en haar betrekkingen met het traditionele rechtsstelsel met de EU-HOM besproken.

De EU heeft sterk gelobbyd tegen de executie van Dhananjoy Chaterjee op 14 augustus 2004, waarmee een einde kwam aan wat werd gezien als een langdurig de facto moratorium op de toepassing van de doodstraf in India. Het voorzitterschap heeft op 18 augustus namens de EU een verklaring over de doodstraf in India afgelegd, waarin de EU de Indiase autoriteiten oproept geen executies meer uit te voeren, en de hoop uitspreekt dat India zich zal beraden op afschaffing van de doodstraf en dit in de wet zal vastleggen.

In het kader van de brede dialoog zijn er verdere vorderingen gemaakt bij het zoeken naar een duurzame oplossing voor alle nog niet bijgelegde meningsverschillen tussen **India en Pakistan**, met inbegrip van Kashmir. De gezamenlijke verklaring van president Musharraf en premier Manmohan Singh van april 2005 dat het vredesproces "onomkeerbaar" is, vindt de EU bemoedigend, en zij juicht de verbetering in de betrekkingen tussen de beide landen van harte toe. De EU blijft echter verontrust over de aanhoudende

berichten over schendingen van de mensenrechten in Jammu en Kashmir. In dit kader spreekt de EU haar waardering uit voor de openbare verbintenis van de Indiase leiders om ervoor te zorgen dat de veiligheidstroepen van India verdere stappen zullen nemen om hun mensenrechtenaanpak in Kashmir te verbeteren. De EU veroordeelt alle daden van geweld in Kashmir, en dringt er bij de strijders op aan in te zien dat hun optreden niet tot een oplossing van de kwestie Kashmir kan leiden. Een duurzame oplossing kan alleen worden bereikt door een dialoog tussen India en Pakistan, waarbij de wensen van de gehele bevolking van Kashmir in aanmerking moeten worden genomen.

De EU-HOM onderhouden een regelmatige dialoog over de mensenrechten met de regering van **Pakistan**. Die dialoog gaat vooral over het misbruik van de blasfemiewetten, geweld tegen vrouwen, de rechten van minderheden, het optreden van de politie, foltering, de doodstraf en de vrijheid van meningsuiting. De EU erkent dat er maatregelen zijn genomen om de punten van zorg op het gebied van de mensenrechten aan te pakken, maar blijft de regering van Pakistan wijzen op het belang van de rechtsstaat als een fundamentele voorwaarde voor de bescherming van de mensenrechten. Naast andere ontwikkelingen tijdens de verslagperiode, heeft het nationale parlement in november een aantal belangrijke wijzigingen in het strafwetboek goedgekeurd, waardoor "eerdoding" als moord worden aangemerkt. Helaas vertonen de wijzigingen nog een aantal belangrijke lacunes. Ontwerp-wetgeving over de vorming van een nationaal comité voor de mensenrechten heeft in het nationale parlement de comitéfase bereikt. De EU ondernam een demarche met betrekking tot deze wetgeving, met het verzoek aan de Pakistaanse regering hierin wijzigingen aan te brengen om rekening te houden met de beginselen van Parijs. In november 2004 ondertekende Pakistan het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, maar het moet dit nog wel ratificeren.

Het escalerende conflict in Nepal en de negatieve gevolgen daarvan op de mensenrechtensituatie blijft een grote bron van zorg voor de EU die publiekelijk kritiek heeft geleverd op misbruiken door de veiligheidsdiensten en de maoïsten.

De maoïsten blijven ernstige schendingen van de mensenrechten begaan, waaronder afranselingen, moorden, bombardementen, ontvoeringen en gedwongen indoctrinatie (ook van kinderen), afpersing, intimidatie en het gebruik van kindsoldaten. De veiligheidstroepen van de overheid hebben zich ook op brede schaal schuldig gemaakt aan ernstige schendingen, waaronder standrechtelijke executies, verkrachtingen, gedwongen verdwijningen, willekeurige arrestaties, illegale detentie zonder contact met de buitenwereld, en foltering. Het klimaat van straffeloosheid in het Koninklijke Nepalese leger betekent dat de autoriteiten zelden een onderzoek instellen naar gemelde misstanden en dat slechts weinig daders worden veroordeeld. Op 1 februari 2005 is de mensenrechtensituatie verder verslechterd, toen koning Gyanendra de premier heeft

ontslagen en de meerpartijenregering heeft ontbonden, en zelf de rechtstreekse controle over het land in handen heeft genomen. Hij heeft de noodtoestand uitgeroepen, en in het kader daarvan zijn politici, mensenrechtenactivisten en journalisten gevangen gezet en een aantal grondrechten geschorst. De noodtoestand is op 29 april opgeheven, en veel gedetineerden zijn inmiddels vrijgelaten. Het geschapen klimaat van angst betekent echter dat veel mensenrechtenactivisten en -organisaties niet meer werken en ondergronds hebben moeten gaan. Bij gebrek aan een effectief toezicht valt zeer te vrezen dat de algemene mensenrechtensituatie nog verder zal verslechteren.

De EU heeft een actieve rol gespeeld tijdens de 61e zitting van de CHR, en heeft Zwitserland gesteund in zijn inspanningen om een onafhankelijk toezicht van de VN in Nepal tot stand te brengen. De EU heeft ook de Zwitserse resolutie in het kader van punt 19 gesteund, waarin Nepal wordt opgeroepen de rechtsstaat te eerbiedigen, de censuur af te schaffen, en politieke gevangenen, journalisten en mensenrechtenverdedigers vrij te laten. De lidstaten van de EU hebben een belangrijke rol gespeeld door ervoor te zorgen dat deze resolutie bij consensus werd gesteund. In de CHR heeft de EU ook een verklaring afgelegd waarin zij haar bezorgdheid uitsprak over de situatie van de kinderen die door het conflict in Nepal worden getroffen, en de verslechtering van de situatie van de mensenrechtenverdedigers veroordeelde, evenals de schendingen van de mensenrechten die door alle bij het conflict betrokken partijen worden begaan.

De EU-trojka heeft Nepal van 13-15 december 2004 bezocht. Na zijn bezoek heeft de trojka een persbericht uitgegeven waarin de mening wordt verwoord dat het conflict niet met militaire of gewelddadige middelen kan worden opgelost, en het optreden van zowel de maoïsten als de veiligheidstroepen vanuit het oogpunt van de mensenrechten en het humanitaire recht ernstig wordt bekritiseerd. De EU heeft ook haar veroordeling uitgesproken over de maoïstische bomaanslag van 6 juni op een bus met burgers in Chitwan, waarbij tientallen mensen zijn gedood of gewond. De Europese Commissie is in Kathmandu betrokken bij verscheidende projecten ter bevordering van de democratie en de mensenrechten, met een totale begroting van omstreeks drie miljoen euro. In partnerschap met organisaties zoals de Nationale Mensenrechtencommissie, organisaties van Dalit (onaanraakbaren), de balie van Nepal en NGO's helpt de Europese Commissie minderheden bewust te maken van de mensenrechten, en meer aandacht te verkrijgen voor mensenrechtenvraagstukken.

De EU was ingenomen met de op 25 april 2005 ondertekende overeenkomst tussen de regering van Nepal en het OHCHR om een permanente missie in Kathmandu te vestigen. De EU verleent hieraan haar volledige steun.

De Europese Unie blijft het vredesproces in **Sri Lanka** bevorderen. In onderling overleg met andere leden van de internationale gemeenschap, onder meer via haar rol als een van de mede-voorzitters van Tokyo, is de EU er bij de regering van Sri Lanka en de LTTE (Liberation Tigers of Tamil Eelam - Bevrijdingstijgers van Tamil Eelam) op blijven aandringen het in 2002 ondertekende staakt-het-vuren te eerbiedigen en de rechtstreekse besprekingen zo spoedig mogelijk te hervatten. De EU blijft Noorwegen krachtig steunen in zijn rol van erkende vredesfacilitator. De preventie van grootschalige conflicten in Sri Lanka heeft de schendingen van de mensenrechten in de afgelopen jaren sterk doen afnemen. Er zijn evenwel nog steeds reële problemen, waaronder politieke moorden, intimidatie, en rekrutering van te jonge mensen door de LTTE en andere gewapende groeperingen. De lokale EU-trojka heeft in augustus 2004 krachtig geformuleerde boodschappen over deze vraagstukken doen toekomen aan het hoofd van de politieke vleugel van de LTTE. De EU-missies in Colombo hebben eveneens hun bezorgdheid geuit over kennelijke buitengerechtelijke executies door de politie. Tijdens het bezoek van de LTTE aan Europa in maart 2005 hebben de lidstaten het probleem van de voortdurende rekrutering van kinderen aan de orde gesteld, en er bij de LTTE op aangedrongen deze kinderen terug te zenden naar hun families. Na de tsunami op 26 december hebben de Commissie en de lidstaten beide partijen aangespoord tot een akkoord te komen over een gezamenlijk mechanisme voor herstel na de tsunami, dat transparant is, rekening houdt met conflicten, en de rechten van de plaatselijke gemeenschappen eerbiedigt. Commissielid Ferrero-Waldner voor Externe Betrekkingen, heeft in maart 2005 een bezoek aan Sri Lanka gebracht om een en ander te bevorderen.

In juni 2004 heeft president Gayoom van de **Maldiven** brede politieke hervormingen aangekondigd. De prohervormingsdemonstraties in augustus zijn echter uitgelopen op geweld, afkondiging van de noodtoestand en de arrestatie van 200 mensen. Een informatiemissie van de EU heeft later die maand (vanuit Colombo waar zich de dichtstbijzijnde geaccrediteerde EU-missies bevinden) zowel met gedetineerden als met functionarissen van de Maldiven gesproken. Op 6 september hebben de lokale vertegenwoordigers van het EU-voorzitterschap en van de Europese Commissie de minister van Buitenlandse Zaken ontmoet en hem opgeroepen de gedetineerden toe te staan hun grondrechten uit te oefenen en naar ze behoren te behandelen. Zij hebben ook de hoop uitgesproken dat het hervormingsproces zou worden voortgezet. Het Europees Parlement heeft een resolutie aangenomen waarin wordt verzocht om een reis- en steunverbod voor de Maldiven. De noodtoestand werd op 10 oktober opgeheven en veel gevangenen werden vrijgelaten (hoewel een aantal van hen pas met nieuwjaar werd vrijgelaten). Gedurende die periode bleven de EU-lidstaten in bilaterale vergaderingen uiting geven aan hun bezorgdheid en de EU heeft de regering er voorts nadrukkelijk op gewezen dat in januari 2005 vrije en eerlijke verkiezingen dienden te worden gehouden. Bij die verkiezingen werd een aanzienlijk aantal hervormingsgezinde kandidaten verkozen, maar de politieke hervormingen vorderen slechts traag. Positief is dat politieke partijen zich sinds kort kunnen registreren, en verscheidene hebben dat al gedaan.

De EU diende de resolutie in de UNCHR in, waarin blijvende ernstige bezorgdheid werd uitgesproken over de voortdurende systematische schendingen van de mensenrechten in **Birma/Myanmar**. Zie ook hoofdstuk 5.1 voor het optreden van de EU in de Derde Commissie van de AVVN. De EU heeft de overheid van Birma/Myanmar onder andere in haar verklaring van 16 februari 2005 opgeroepen om een duurzame en loyale samenwerking met de speciale gezant van de secretaris-generaal en met alle relevante VN-instanties in te stellen. De speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN en de speciale rapporteur van de VN wordt de toegang tot Birma/Myanmar evenwel nog altijd geweigerd[92]. VN-agentschappen werken onder toenemende druk van het regime. De Internationale Arbeidsorganisatie heeft in juni 2005 geconcludeerd dat de overheid van Birma/Myanmar heeft nagelaten actie te ondernemen tegen gedwongen arbeid in het land.
Daw Aung San Suu Kyi en U Tin Oo, vice-voorzitter van de Nationale Liga voor Democratie, blijven onder huisarrest en de leiders van andere politieke partijen en etnische minderheden worden gevangen gehouden. De EU heeft de overheid van Birma/Myanmar herhaaldelijk opgeroepen om Daw Aung San Suu Kyi en alle andere politieke gevangenen vrij te laten. Zij heeft haar bezorgdheid uitgesproken na de arrestatie op 9 februari 2005 van Khun Htun Oo, leider van de nationale Shanliga voor de democratie (SNLD), samen met andere leiders van de Shangemeenschap. De EU heeft opgeroepen om alle beperkingen ten aanzien van voornoemde personen onmiddellijk op te heffen. De EU heeft haar gemeenschappelijk standpunt in oktober 2004 aangescherpt in het licht van de politiek situatie in Birma/Myanmar; in april 2005 werd het gemeenschappelijk standpunt met 12 maanden verlengd. De EU heeft haar bezorgdheid over de mensenrechtensituatie uitgesproken tijdens een vergadering met de minister van Buitenlandse Zaken van Birma/Myanmar in Japan op 6 mei 2005, en heeft een lijst overhandigd met de namen van de politieke gevangenen wier vrijlating om dringende humanitaire redenen werd gevraagd. Op 25 april 2005 herhaalde de Raad zijn standpunt over de politieke toestand in Birma/Myanmar en besloot hij de beperkende maatregelen te handhaven die in 2004 waren getroffen tegen het militaire regime, tegen de grootste profiteurs van het wanbestuur van dit regime, en tegen al diegenen die het proces dat moet leiden tot nationale verzoening, eerbiediging van de mensenrechten en democratie, actief tegenwerken[93].

De EU erkende de vorderingen van **Cambodja** op het gebied van de eerbiediging van de mensenrechten en democratie in een rechtsstaat. De EU was ingenomen met de vorming van de nieuwe regering op 15 juli 2004, nadat het land in een impasse was geraakt na de algemene verkiezingen in juli 2003. Het verheugde de EU tevens dat Cambodja er tijdens de vergadering van de adviesgroep Cambodja in december 2004 mee instemde om het behoorlijk bestuur te verbeteren door benchmarks te bepalen en

[92] De directeur van het Wereldvoedselprogramma kon het land in augustus 2005 bezoeken.
[93] PB L 108 van 29.4.2005, blz. 88.

regelmatige toetsingen uit te voeren en maatregelen te nemen, zoals de goedkeuring van ontwerp-wetgeving inzake corruptiebestrijding. Zij moedigde Cambodja aan verder daadwerkelijk democratische hervormingen in te voeren om de mensenrechten te helpen verankeren, om aanhoudende ernstige tekortkomingen te overwinnen, zoals een zwakke rechtshandhaving, corruptie, toe-eigening van land, en het voortbestaan van een klimaat van geweld in sommige gebieden.

De EU bleef bezorgd over het geweld tegen politieke en burgerrechtenactivisten, in het bijzonder over het doden van 5 betogers bij een betoging in verband met de eigendom van grond in de stad Poipet op 21 maart, en riep Cambodja op zijn uiterste best te doen om de verantwoordelijken voor de rechter te brengen. De EU sprak in februari 2005 haar bezorgdheid uit over de opheffing van de parlementaire onschendbaarheid van leden van de oppositiepartij in het nationale parlement en beklemtoonde daarbij het belang van de eerbiediging van de rechten van de democratische oppositie en riep alle politieke partijen op om met verantwoordelijkheidszin samen te werken. Zij bleef de overtuiging toegedaan dat het probleem van de straffeloosheid en het ontbreken van een goed functionerende wettelijke en justitiële orde een centraal struikelblok bleven voor de opbouw van democratische instellingen en de bevordering van het genot van de mensenrechten in het kader van de rechtsstaat in Cambodja. De EU gaf tijdens de 61e zitting van de VN-Commissie voor de rechten van de mens haar volledige steun aan een resolutie betreffende het aangaan van technische samenwerking en het verstrekken van adviesdiensten in Cambodja.

De EU was ingenomen met de vooruitgang in het vraagstuk van de "montagnards", asielzoekers van een etnische minderheid die vanuit de centrale hooglanden van Vietnam naar Cambodja zijn gereisd. De EU was verheugd over de ondertekening op 25 januari 2005 van een memorandum van overeenstemming over het vraagstuk door de regeringen van Cambodja en Vietnam en de Hoge Commissaris van de VN voor vluchtelingen (UNHCR). De EU riep de regering van Cambodja op om als partij bij het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen van 1951 en het bijbehorende protocol van 1967 te voldoen aan zijn internationale verplichtingen, in het bijzonder het essentiële beginsel van "non-refoulement", alsmede om volledig samen te werken met de UNHCR. De EU was ingenomen met de bekrachtiging van de benodigde wetgeving om een Rode Khmer-tribunaal in te stellen en hoopte dat een onafhankelijk, door de VN gesteund tribunaal ertoe zal bijdragen dat de verantwoordingsplicht, de rechtsstaat en de hervorming van het gerechtelijk apparaat in Cambodja worden versterkt.

De EU blijft zich ernstig zorgen maken over de mensenrechten in **China**. Tijdens de verslagperiode is er op een aantal punten weinig of geen vooruitgang geboekt. Het betreft onder andere de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van vergadering. Journalisten, advocaten en leden van NGO's worden nog steeds geïntimideerd. De doodstraf wordt nog steeds op ruime schaal toegepast. Administratieve hechtenis komt zeer vaak voor, en de EU maakt zich ernstig zorgen over het gebruik van

foltering. De situatie in Tibet en Xinjiang blijft zorgen baren. Aanhoudende repressie leidt hier tot grote aantallen gewetensgevangenen en er komt maar zeer weinig reactie van China op de EU-lijst van probleemgevallen.

Er vallen echter ook enkele bemoedigende ontwikkelingen te noteren. De EU wijst op de toenemende bereidheid van China om mensenrechtenkwesties te bespreken, alsook op de opneming van een clausule over de eerbiediging van de mensenrechten in de Chinese grondwet in maart 2004. Recentelijk zijn er beleidsmaatregelen goedgekeurd of aangekondigd om de positie van particulieren bij de rechtbank te verbeteren, slechte behandeling en foltering tegen te gaan en stelsels van administratieve hechtenis te hervormen. Tegelijkertijd laat de daadwerkelijke toepassing van dergelijke maatregelen nog steeds te wensen over. China blijft werken aan de ratificering van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (ICCPR), maar vordert traag.
De EU en China voeren nu bijna 10 jaar een mensenrechtendialoog. In de door dit verslag bestreken periode hebben er twee dialoogbijeenkomsten en twee seminars over mensenrechten plaatsgevonden. De EU heeft tevens de dialoog van oktober 2004 geëvalueerd. Meer details staan in hoofdstuk 3.3.1.

De EU-missiehoofden en de EU-trojka's op het niveau van directeuren die de **Democratische Volksrepubliek Korea (DVK)** bezochten, werd medegedeeld dat de DVK de mensenrechtensituatie in de DVK niet wil bespreken zolang de EU resoluties bij de CHR blijft indienen. Op de vergaderingen van EU-trojka's op het niveau van directeuren met de DVK zijn sinds 1998 (toen de eerste vergadering in Brussel werd gehouden) evenwel voortdurend mensenrechtenaangelegenheden aan bod gekomen, ook tijdens het jongste bezoek in november 2004. De EU heeft drie CHR-resoluties over de DVK ingediend. De jongste CHR-resolutie (met Japan als mede-indiener) waarbij schendingen van de mensenrechten in de DVK worden veroordeeld, werd aangenomen op 14 april. Die resolutie omvat de verlenging van het mandaat van de speciale rapporteur van de VN, dat was gebaseerd op de resolutie uit 2004. Ondanks de vele inspanningen van EU-gesprekspartners om de DVK ertoe te overreden om de speciale rapporteur het land in te laten, wil het regime van de DVK dat niet toestaan.

Grote aantallen onderdanen van de DVK blijven de grens met China oversteken. China blijft bij zijn standpunt dat de mensen die de grens overschrijden economische migranten zijn en past de bepalingen van het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen van 1951 niet volledig toe; indien dat wel het geval zou zijn, zou de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor vluchtelingen toegang kunnen krijgen tot de mensen die de grens hebben overschreden om hun status te beoordelen. De EU heeft dit vraagstuk ter sprake gebracht tijdens de mensenrechtendialoog EU-China in februari 2005.

Laos blijft een eenpartijstaat met beperkingen op een aantal burgerrechten en politieke rechten. Met name de omstandigheden in de gevangenissen blijven aanleiding geven tot ernstige bezorgdheid. Twee recente ontwikkelingen zijn voor de EU echter bemoedigend. De eerste betreft de omstandigheden van de vrijwillige hervestiging van leden van de etnische Hmong-minderheid. In de hoop dat hierdoor een vreedzame oplossing voor een langdurig politiek en humanitair probleem kan worden bereikt, is de EU bereid verzoeken om humanitaire bijstand van de Laotiaanse autoriteiten in overweging te nemen. De andere bemoedigende ontwikkeling is de vrijlating van twee belangrijke politieke gevangenen. Gezien het zeer beperkt aantal gedetineerden met een politieke achtergrond, ziet de EU uit naar verdere positieve stappen van de Laotiaanse regering.

In **Thailand** is het geweldsniveau in het uiterste zuiden toegenomen. De EU is nauwe contacten met de Thaise regering over de ontwikkelingen blijven onderhouden en heeft haar bezorgdheid geuit over het verlies aan mensenlevens. Het plaatselijk Nederlands EU-voorzitterschap bezocht het gebied in mei 2005. Sinds januari 2004 werden meer dan 800 burgers en leden van de veiligheidstroepen gedood. Op 25 oktober 2004 stierven 85 demonstranten in Tak Bai, de meesten door verstikking nadat ze door leden van de veiligheidstroepen in vrachtwagens waren geladen. Het officiële Thaise verslag van het incident constateert dat de veiligheidstroepen verkeerde methoden gebruikten om de massa uiteen te drijven. Verscheidene verdwijningszaken, waaronder die van de mensenrechtenadvocaat Somchai Neelapachit, zijn nog niet opgelost. Na de algemene verkiezingen van 6 februari 2005 heeft de Thaise premier Thaksin Shinawatra plechtig verklaard het zuiden van Thailand minder hard te zullen aanpakken. Hij heeft een nationale verzoeningscommissie opgericht die advies moet verlenen over het regeringsbeleid voor het zuiden en die wordt voorgezeten door voormalig premier Anand Panyarachun. de EU-missiehoofden hebben Anand in mei 2005 ontmoet als onderdeel van hun permanent nauw toezicht op de ontwikkelingen.

In het kader van zijn politiek eenpartijsysteem kent **Vietnam** positieve ontwikkelingen wat betreft de nakoming van zijn internationale verplichtingen op het gebied van burgerrechten en politieke rechten. Naar aanleiding van amnestiemaatregelen ter gelegenheid van het Maanjaar en Overwinningsdag, heeft de Vietnamese regering negen gevangenen vrijgelaten van de EU-lijst van gevangenen/gedetineerden waarover bezorgdheid bestaat. De EU blijft de overblijvende gevallen op de voet volgen. Voorts hebben de Vietnamese autoriteiten in december 2004 het EU-voorzitterschap toestemming gegeven om een bezoek te brengen aan Tchin Huyen Quang, die op deze lijst staat. Er blijft bezorgdheid over bepaalde beperkingen van de burgerrechten en politieke rechten, met name inzake de vrijheid van meningsuiting, godsdienst, vergadering, vereniging en de toegang tot de rechter, alsook over het hoge aantal executies in het land. Deze aandachtspunten worden telkens ter sprake gebracht tijdens de tweejaarlijkse vergaderingen in het kader van de mensenrechtendialoog EU-Vietnam.

Het eerste seminar EU-Vietnam over de doodstraf vond plaats in Hanoi van 24 tot en met 26 november 2004. Hoewel de afschaffing van de doodstraf een ver toekomstbeeld blijft, heeft een aantal Vietnamese ministers publiekelijk gesproken over de beperking van de toepassing ervan. Zoals vermeld in het deel over Cambodja, blijft de EU nauwlettend toezien op de situatie van de "montagnards" die afkomstig zijn van de centrale hooglanden van Vietnam en van wie sommigen thans asiel zoeken in Cambodja. Van 16 tot en met 19 januari 2005 zijn de plaatselijke EU-trojka en het hoofdbureau voor ontwikkeling op missie geweest naar de provincies Gia Lai en Kon Tum in de centrale hooglanden. Zij onderzochten de situatie van de etnische minderheden en de mogelijkheden voor EU-ontwikkelingshulp.

De EU was ingenomen met het opnieuw instellen van de wetgevende raad in **Brunei** in september 2004. De EU ziet uit naar verdere maatregelen van Brunei met het oog op democratisering, zoals rechtstreekse verkiezingen voor de wetgevende raad en intrekking van de in 1962 uitgeroepen noodtoestand.

De EU sprak haar tevredenheid uit over het feit dat de drie verkiezingen die in 2004 in **Indonesië** zijn gehouden (een keer parlementsverkiezingen en twee rondes van presidentsverkiezingen) allemaal vrij en eerlijk zijn verlopen. In september 2004 werd Susilo Bambang Yudhoyono tot president verkozen bij de eerste rechtstreekse presidentsverkiezingen in Indonesië.

In Atjeh is de burgerlijke noodtoestand in mei 2005 ingetrokken, en in de provincie geldt opnieuw de burgerlijke rechtsorde. Sinds de aardbeving en de tsunami van 26 december 2004 zijn vele delen van Atjeh, met inbegrip van de kustwegen, opengesteld voor buitenlandse NGO's en diplomaten.
De regering van Indonesië en de Beweging Vrij Atjeh (GAM) hebben in Helsinki in januari, februari, april en mei 2005 vier succesvolle rondes van vredesgesprekken gevoerd. De EU steunde deze gesprekken. Op uitnodiging van de Indonesische regering heeft een EU-informatiemissie eind juni een bezoek gebracht aan Jakarta en Atjeh met het oog op mogelijke EU-steun voor de monitoring van een eventueel vredesakkoord.[94]

De EU blijft bezorgd over aanhoudende schendingen van de mensenrechten in conflictgebieden, met name in West-Papoea. Zij blijft eveneens bezorgd over het zwakke gerechtelijk apparaat en het verzuim van Indonesië tot dusver om de daders van ernstige schendingen van de mensenrechten voor de rechter te brengen.

[94] Op 15 augustus hebben de regering van Indonesië en de GAM een vredesakkoord ondertekend, waarin zij zich verbinden tot een vreedzame, alomvattende en duurzame oplossing voor het conflict in Atjeh, met inachtneming van de waardigheid van eenieder, en tot billijk en democratisch bestuur van Atjeh binnen de unitaire staat van de Republiek Indonesië. De EU verwelkomde de ondertekening van dit akkoord. De EU en vijf ASEAN-landen leveren een bijdrage tot de Waarnemingsmissie in Atjeh (WMA) die de Indonesische regering en de GAM zal ondersteunen bij de uitvoering van het vredesakkoord. De WMA zal op 15 september formeel van start gaan. Er is reeds een eerste groep ter plaatse sinds de ondertekening van het vredesakkoord.

De EU heeft vastgesteld dat, in het algemeen, de mensenrechtensituatie in **Maleisië** is verbeterd. De EU was ingenomen met het verslag van de speciale commissie ter verbetering van de werking en het beheer van de Royal Malaysia Police (koninklijke politie van Maleisië), en hoopte dat de regering van Maleisië snel en doeltreffend werk zou maken van de aanbevelingen van die commissie. De EU was tevens verheugd over de vrijlating van Dato' Seri Anwar Ibrahim; bepaalde aspecten van de processen tegen hem hadden aanleiding gegeven tot bezorgdheid. De EU is echter nog steeds bezorgd over een aantal aangelegenheden op het gebied van de mensenrechten, onder meer over de wet op de binnenlandse veiligheid waarvan bepaalde delen niet verenigbaar zijn met de internationale normen inzake mensenrechten. Zij sprak tevens haar blijvende bezorgdheid uit over de Maleisische wetgeving inzake terrorismebestrijding, waarbij het wetboek van strafrecht wordt gewijzigd; het ontbreekt deze wetgeving immers aan duidelijke definities en een consistente terminologie, wat tot willekeurige en conflicterende interpretaties kan leiden. Bepaalde aspecten van recente maatregelen van de Maleisische regering om de grootschalige illegale immigratie te beperken, gaven eveneens aanleiding tot bezorgdheid op het gebied van de mensenrechten. De EU heeft toezicht op de situatie uitgeoefend en steun verleend aan de inspanningen van de Hoge Commissaris van de VN voor vluchtelingen (UNHCR) om de gevolgen van het immigratiebeleid van Maleisië voor kwetsbare groepen zo klein mogelijk te maken. Nadat de Maleisische regering bepaalde waarborgen had gegeven, hebben de EU en de UNHCR ermee ingestemd verdere demarches uit te stellen en te bekijken of de waarborgen worden gehonoreerd.

Ondanks de gestage vooruitgang inzake mensenrechten op de **Filipijnen** in de afgelopen jaren, blijft de EU bezorgd over de moorden op journalisten. Tijdens de door dit verslag bestreken periode werden 15 journalisten vermoord, voornamelijk omdat zij lokale corruptie en criminaliteit aan de kaak hadden gesteld. Geen enkele dader is tot dusver voor de rechter gebracht. Volgens de Internationale Journalistenvereniging zijn de Filipijnen, na Irak, het land waar de meeste journalisten worden vermoord. De EU deelde de internationale bezorgdheid over talrijke aanvallen, naar verluidt van zowel overheids- als niet-overheidsactoren, op activisten van linksgerichte oppositiepartijen en mensenrechtenverdedigers, alsook over de buitengerechtelijke executies door burgerwachten.

Het EU-standpunt tegen de doodstraf werd kracht bijgezet door de dialoog met de regering en steun aan organisaties van het maatschappelijk middenveld. Een EIDHR-project ter bevordering van forensische DNA-analyse bij terdoodveroordelingen leidde tot de opstelling van justitiële richtsnoeren betreffende het correcte gebruik van DNA bij de rechtbank, hielp een terdoodveroordeelde presidentiële gratie te verkrijgen op basis van DNA-bewijs, en ondersteunde de publicatie in prestigieuze internationale tijdschriften van twee artikelen

over DNA-profielen bij seksueel misbruik van kinderen. De president van de Filipijnen verleende gratie aan verscheidene terdoodveroordeelden, waardoor een feitelijk moratorium op de doodstraf is ingesteld (de laatste executie vond in 2000 plaats).

De regering van **Oost-Timor** volgt een pragmatische aanpak wat betreft de voorgaande schendingen van de mensenrechten, wat een uiting is van haar wens om goede betrekkingen met Indonesië te onderhouden. In december 2004 kwamen Oost-Timor en Indonesië overeen om een Commissie voor waarheid en vriendschap in te stellen, die de waarheid moet achterhalen over de schendingen van de mensenrechten die zijn begaan onmiddellijk vóór en na het in 1999 gehouden referendum dat heeft geleid tot de onafhankelijkheid van Oost-Timor. De VN-secretaris-generaal heeft een commissie van deskundigen ingesteld die de gerechtelijke procedures moet bekijken die in Oost-Timor en Indonesië in verband met deze schendingen van de mensenrechten zijn ingesteld, en die moet nagaan op welke manier haar analyse kan bijdragen tot de werkzaamheden van de Commissie voor waarheid en vriendschap. De commissie van deskundigen heeft in mei 2005 verslag uitgebracht aan de VN-secretaris-generaal. De sector justitie heeft nog steeds te kampen met capaciteitsproblemen, wat andere successen dreigt te overschaduwen. In het kader van UNOTIL (het VN-bureau in Oost-Timor, de opvolger van de VN-vredeshandhavingsmissie UNMISET) en bilaterale programma's is de verbintenis aangegaan om de problemen die de sector justitie ondermijnen, aan te pakken. Oost-Timor heeft in maart 2005 een Provedor (ombudsman) voor de mensenrechten en justitie aangewezen, die onder meer bevoegd is voor de bescherming van de mensenrechten.

6.5 Midden-Oosten

In **Iran** bleven ernstige schendingen van de mensenrechten plaatsvinden. Sinds het jongste jaarverslag is weinig of geen vooruitgang geboekt wat betreft de voornaamste aandachtspunten van de EU. EU-vertegenwoordigers hebben de vraagstukken op het gebied van de mensenrechten bij tal van gelegenheden met de Iraanse overheid besproken. De besproken punten omvatten onder meer het veroordelen tot de doodstraf en het geselen van jeugdige delinquenten, het intimideren door de overheid van mensen die hun mening vreedzaam verkondigen of uiten, en de vervolging van religieuze minderheden, met name van de grootste religieuze minderheid van Iran, de Bahá'ís. De EU gaf tevens uiting aan haar bezorgdheid over de sluiting van kranten, de strenge aanpak van web-bloggers en de detentie van politieke gevangenen. In juni 2005 betreurde de EU dat een zeer grote meerderheid van kandidaten, onder wie vele hervormingsgezinden en alle vrouwen, uitgesloten werden van de presidentsverkiezingen. Tijdens de verslagperiode vonden er geen bijeenkomsten in het kader van de mensenrechtendialoog tussen de EU en Iran plaats. In 2004 werd deze dialoog aan de EU-criteria getoetst en daaruit bleek dat er sinds de start weinig tot geen vorderingen zijn gemaakt. Bijgevolg streefde de EU naar een hernieuwd engagement van Iran voor de dialoog en naar overeenstemming over betere voorwaarden (zie hoofdstuk 3.3.2 voor meer

gegevens). Tijdens de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in december 2004 waren alle EU-lidstaten mede-indiener van een resolutie over de mensenrechten in Iran. In de resolutie werd diepe bezorgdheid geuit over de aanhoudende schendingen van de mensenrechten, en werd Iran verzocht zich te houden aan zijn vrijwillig aangegane internationale verplichtingen.

De EU leverde drie deskundigen die in de aanloop naar de verkiezingen van januari 2005 zouden samenwerken met de Onafhankelijke Verkiezingscommissie van **Irak.** Op 1 juli moest de geïntegreerde rechtsstaatmissie voor Irak (EU-JUST LEX) in haar operationele fase treden. De missie verstrekt in EU-lidstaten opleiding in beheer en strafrechtelijk onderzoek aan 770 hoge functionarissen van de politiediensten, het gerechtelijk apparaat en het gevangeniswezen van Irak. De EU draagt tevens 90% van de kosten voor het VN-Bureau voor constitutionele ondersteuning (20 miljoen euro) en zal deskundigen ter beschikking stellen om met de Constitutionele Commissie samen te werken.

In **Saudi-Arabië** werd dit jaar een kleine doch belangrijke verbetering vastgesteld. Het land organiseerde in april 2005 voor de allereerste keer landelijke verkiezingen voor de helft van de zetels in de gemeenteraden. De EU verwelkomde dit als een belangrijke eerste stap in het verkiezingsproces. Zij sprak echter haar teleurstelling uit over het feit dat vrouwen van deze verkiezingen waren uitgesloten, en verwelkomde tegelijkertijd verklaringen van de Saudische autoriteiten dat vrouwen bij de volgende verkiezingen in 2009 wel zouden mogen stemmen.
Er bleef echter grote bezorgdheid bestaan over de mensenrechtensituatie, die onder andere werd verwoord in de EU-verklaring in de CHR: "Waarborgen voor de rechten van de verdediging zijn nog steeds ontoereikend. Er wordt regelmatig bericht over foltering en mishandeling van gevangenen. Voor een groot aantal misdrijven wordt de doodstraf toegepast. De praktijk van openbare terechtstellingen wordt voortgezet." De EU verzocht tevens om opheldering over de detentie van hervormers, met name in april 2004 en maart 2005, en tijdens een verdere demarche in mei 2005 werd uiting gegeven aan de bezorgdheid over de strenge straffen die hun zijn opgelegd.

Verschillende aspecten van de mensenrechtensituatie in **Syrië** bleven zorgwekkend voor de EU, die hierover regelmatig contact had met de Syrische regering. Het betrof onder andere de voortzetting van willekeurige arrestaties, oneerlijke processen, de detentie van politieke gevangenen en foltering, hetgeen strijdig is met internationale mensenrechtennormen. De situatie van de Koerden in Syrië is, ondanks de gratie voor 312 Syrische Koerden in maart 2005, niet echt verbeterd en zij wordt nauwlettend gevolgd door de EU-missies in Damascus. De EU maakte zich ernstig zorgen over de arrestatie van een aantal mensenrechtenactivisten in

mei 2005, aan de vooravond van het congres van de Ba'ath-partij. De EU merkte op dat dit congres, dat in juni 2005 in Damascus werd gehouden, slechts beperkte hervormingen opleverde die de EU beschouwt als de eerste stap in het hervormingsproces. De Associatieovereenkomst tussen de EU en Syrië is in oktober 2004 in Brussel geparafeerd. Bij ondertekening zal de bepaling betreffende een mensenrechtendialoog in werking treden.

6.6 Analyse

De berichten over de afzonderlijke landen in dit hoofdstuk laten een gemengd beeld zien. In sommige landen, zoals Oekraïne en Moldavië, is er echte vooruitgang geboekt die waarschijnlijk nog zal worden voortgezet en verdiept. In andere landen, zoals de DVK of Iran, is er vrijwel niets ten goede veranderd. De invloed van de EU varieert zeer sterk: op de meeste plaatsen kan zij alleen aanmoedigen en overreden, en af en toe veroordelen. Het verlangen naar democratie en eerbiediging van de mensenrechten bij de gewone mensen blijft echter reëel, oprecht en wijdverbreid. Telkens als mensen de kans krijgen om hun regering te verkiezen, zoals in Irak en Afghanistan, dan grijpen zij die, ook als zij daardoor grote persoonlijke risico's lopen. Daar waar hun democratie en mensenrechten worden ontzegd, zoals in Birma/Myanmar en Zimbabwe, heerst er grote ontevredenheid waar repressieve regeringen geen einde aan kunnen maken. Het in dit hoofdstuk beschreven uitgebreide scala van landensituaties onderstreept het belang van de lopende inspanningen om mensenrechten in het EU-beleid en in de EU-praktijken te integreren. De EU kan de mensenrechten alleen daadwerkelijk bevorderen indien zij consequent spreekt en handelt, of het nu gaat om politieke dialoog, ontwikkelingsbeleid of civiele crisisoperaties.

In Europa heeft de EU aanzienlijke invloed en fungeert zij als een krachtige katalysator voor verandering. Een voorbeeld is Turkije, waar het uitbreidingsproces een belangrijke stimulans voor hervormingen is. Elders, zoals in Afrika en Azië, begint de langetermijnsamenwerking langzaam vruchten af te werpen. De samenwerking van de EU met de Afrikaanse Unie versterkt de werkzaamheden van de Afrikaanse commissie voor de rechten van de mens en de volkeren, alsook het vermogen van de AU op het gebied van vredeshandhaving. In Sri Lanka heeft de EU praktische en politieke steun verleend aan het vredesproces dat geleidelijk duurzamer wordt. Hoewel er slechts zelden onmiddellijke of spectaculaire vooruitgang te zien is,

is Oekraïne een voorbeeld van wat er mogelijk is wanneer een nationale dynamiek voor verandering de eensgezinde steun krijgt van de EU en de ruimere internationale gemeenschap. Vorderingen verlopen echter vaker traag en ongestadig. Uit dit hoofdstuk blijkt echter dat volharding en eenheid van de EU van essentieel belang zijn, zowel bij het verlenen van morele en praktische steun aan mensenrechtenverdedigers en hervormers die ijveren voor verandering, als bij het handhaven van de druk op landen om hun internationale mensenrechtenverplichtingen na te komen en elementaire rechten en vrijheden voor de mensen binnen hun rechtsgebied te waarborgen.

7. Conclusie

Dit zevende jaarverslag over de mensenrechten toont aan in welke mate het externe beleid van de EU thans op beslissende wijze wordt onderbouwd door mensenrechten, democratie en goed bestuur. De uitbreiding van de EU tot 25 leden heeft het gemeenschappelijke doel van de lidstaten alleen maar versterkt. Doordat vele van de nieuwe lidstaten in een recent verleden nog geconfronteerd werden met mensenrechtenschendingen en afwezigheid van democratie, is de EU nog meer aandacht en belang gaan hechten aan werkzaamheden op dit gebied.

De benoeming van Michael Matthiesen tot persoonlijk vertegenwoordiger voor de mensenrechten van de secretaris-generaal van de Raad, Javier Solana, alsmede het toenemend aantal speciale vertegenwoordigers van de EU, tonen aan dat de EU middelen en specialistische vaardigheden wil inzetten om haar beleid te bevorderen.

De kracht van de EU ligt in haar vermogen tot onderlinge samenwerking en coördinatie op het gebied van beleidsmaatregelen en acties. Zoals is gebleken in de CHR en de AVVN heeft de EU, waar nodig, het vermogen om overtuigend en effectief op te treden en een echte meerwaarde aan de inspanningen van de lidstaten te bieden, zodat het effect van de EU in haar geheel veel groter is dan de som der delen. Door de aanneming van gemeenschappelijke strategieën en gemeenschappelijke standpunten, waardoor het buitenlandse beleid van de lidstaten op elkaar wordt afgestemd, is het voor overtreders van de mensenrechten moeilijker geworden om de EU te verdelen.

Uit het verslag blijkt dat alle belangrijke politieke instellingen van de EU een actieve rol spelen bij de bevordering van de mensenrechten. Wanneer de EU aantoont dat de mensenrechten binnen haar grenzen volledig worden nageleefd, dan kan zij op dit gebied met meer gezag spreken in internationale fora. In dit verband zij opgemerkt dat het standpunt van de EU inzake de doodstraf meer gewicht in de schaal legt nu deze door alle lidstaten is afgeschaft.

De in dit verslag belichte successen worden toegejuicht. Het gaat onder andere om een versterkte regeling voor de controle op de uitvoer van voor foltering gebruikt materiaal, de strijd tegen kindermisbruik via het internet, de aandacht voor mensenrechtenverdedigers en de bevordering van het ICC bij staten die partij zijn bij de overeenkomst van Cotonou. Er zijn echter ook tegenslagen geweest, zoals het achterwege blijven van echte vooruitgang in een aantal landen en de manifeste onwil van sommige landen in de Algemene Vergadering van de VN om hieraan iets te doen. De hervorming van de VN-structuren voor de bescherming van de mensenrechten wordt naar verwacht een belangrijke uitdaging voor de EU in het komende jaar.

Ondanks wisselende vooruitgang is de EU er echter van overtuigd dat de overgrote meerderheid van de Europeanen haar inspanningen voor mensenrechten, democratie en goed bestuur ondersteunt, en zij zal deze in haar beleid en activiteiten centraal blijven stellen. Dit verslag toont aan dat er vooruitgang wordt geboekt en dat het optreden van de EU op dit gebied steeds doeltreffender wordt.

Slotopmerkingen

Zestig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog is het ondenkbaar dat EU-lidstaten elkaar de oorlog zouden verklaren. De vrede en de welvaart waarin de volkeren van de EU sinds de oprichting ervan leven, zijn een direct gevolg van het feit dat de eerbiediging van mensenrechten en democratie is verankerd in het recht, het beleid, het optreden en de instellingen van de EU. Dat is de belangrijkste les die de EU onder de aandacht van de wereld kan en moet brengen. Wij mogen deze voordelen niet als vanzelfsprekend beschouwen, en daarom is het in ons aller belang om de mensenrechten en de democratie te bevorderen waar en wanneer dat mogelijk is. In het komende jaar dienen er zich, zowel intern als extern, belangrijke uitdagingen op mensenrechtengebied aan, maar de EU is vastbesloten deze aan te gaan en zo haar gemeenschappelijke toezeggingen na te komen en te ijveren voor een betere wereld voor iedereen.

ANNEX I

OVERVIEW OF PROJECTS SELECTED FOR SUPPORT UNDER EIDHR BETWEEN 1 JULY 2004 AND 30 JUNE 2005

I/ Projects selected through Global Calls for Proposals[95]

Promotion of democratisation and Human Rights in Iran			
Organisation	***Project Title***	***Country***	***Max EC contribution (EUR)***
The British Institute of international and comparative law	*Promoting democratisation and Human Rights in Iran*	*Iran*	*1.043.851*
UNICEF	*Human Rights promotion in the Islamic Republic of Iran*	*Iran*	*980.000*

Strengthening Burmese Civil Society			
Organisation	***Project Title***	***Country***	***Max EC contribution (EUR)***
Voluntary Service Overseas	*Promoting democratisation, rights and reconciliation among five ethnic groups of Burma/Myanmar*	*Thailand/Burma*	*521,592*

II/ Projects selected through Country Calls for Proposals

Country specific calls for EIDHR micro-projects were concluded for the following countries: Algeria, Angola, Belarus, Bosnia and Herzegovina, Cambodia, China (two calls), Colombia, DRC, Egypt, Ethiopia, Eritrea, Former Yugoslav Republic of Macedonia, Guatemala, Haiti, Indonesia, Ivory Coast, Jordan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Lebanon, Mexico (two calls), Morocco, Nepal, Nigeria, RDC, Rwanda, Russia, Serbia and Montenegro, Sudan, Tajikistan (three calls), Turkey, Ukraine, West Bank and Gaza,

95 Final selection for the remaining 8 EIDHR calls launched will be concluded by September. It is foreseen that approximately 126 projects will be selected

III/ Projects selected without a call for proposals[96]

Region	*Number of projects*	*Max. EU contribution (EUR)*
Europe	*4*	*4.100.000*
MEDA	*6*	*5.470.000*
Latin America	*5*	*3.400.000*
Asia	*1*	*364.705*
ACP	*2*	*1.900.000*
Global	*4*	*7.000.000*
Total	***22***	***22.234.705***

EUROPE			
Organisation	***Title***	***Country***	***Max EU contribution (EUR)***
OSCE/ODHIR	*Joint Programme on promoting legislation reform and criminal justice in Central Asia*	*Central Asia*	*500.000*
Council of Europe	*Joint Programme of cooperation between EC and Council of Europe under EIDHR, relating to three strands: 1-Support to the Moscow School of Political Studies; 2-Support to a Programme for Russia called Russia VIII; 3-Support to a regional network of schools of political studies*	*Russian Federation, Balkans*	*2.200.000*
University of Sarajevo	*European Regional Master's Degree in Democracy and Human Rights in South East Europe (EU-SEE MA)*	*South East Europe*	*600.000*
ICTY - International Criminal Tribunal for Yugoslavia	*Activities in support of Outreach Programme facilitating the transition of Jurisdiction to local courts*	*Ex-Yugoslavia*	*800.000*

96 Excluding the Election Observation Missions

MEDA			
Organisation	***Title***	***Country***	***Max EU contribution (EUR)***
Ministry of Education	*Revision of School Texts to incorporate teaching about Human Rights*	*Algeria*	*750.000*
Foundation for International Studies	*Mediterranean Master's Degree in Human Rights and Democratisation (MEDA-MA)*	*MEDA Countries*	*720.000*
UNODC -United Nations Office on Drugs and Crime	*Assistance in the promotion of the reform process of the Judiciary and the Prison System in the Islamic Republic of Iran*	*Iran*	*900.000*
UNDP	*Promoting Democracy, Human Rights and the Rule of Law in the Middle East and Southern Mediterranean*	*MEDA Countries*	*1.000.000*
UNDP	*Contribution to the UNDP Iraq Trust Fund Cluster 11: support to electoral process*	*Iraq*	*1.000.000*
under negotiation			*1.100.000*

Latin America			
Organisation	***Title***	***Country***	***Max EU contribution (EUR)***
IACHR Inter-America Court of Human Rights	*Strengthening and increase of judicial action of the Inter-American Court of Human Rights in the American Continent*	*Latin America*	*600.000*
OHCHR	*Implementation of Recommendations of UHCHR on Human Rights Diagnostic*	*Mexico*	*600.000*
OHCHR	*Enhance the capacity of Fiscalia General and Accountability*	*Colombia*	*600.000*
OHCHR	*Strengthening the national Human Rights Protection System in Guatemala*	*Guatemala*	*800.000*
OHCHR	*OHCHR Activities in Guatemala and Mexico* *Assistance to governmental Institutions, local offices, capacity building of groups of indigenous peoples*	*Guatemala, Mexico*	*800.000*

Asia			
Organisation	***Title***	***Country***	***Max EU contribution (EUR)***
Just World Partners	*Peoples' Voices – Helping Indigenous People to Decide their own Development*	*Indonesia*	*364.705*

ACP			
Organisation	***Title***	***Country***	***Max EU contribution (EUR)***
Ministry of Justice / TIG	*Reconciliation Project between the Victims of the Genocide and those who committed the crimes through a Rehabilitation Programme*	*Rwanda*	*400.000*
ICTR - International Criminal Tribunal for Rwanda	*Activities to create a support system for witnesses and victims*	*Rwanda*	*1.500.000*

World Wide			
Organisation	***Title***	***Country***	***Max EU contribution (EUR)***
OHCHR	*Strengthening the Implementation of Human Rights Treaty through the Enhancement of national Protection mechanisms - Complementary Phase*	*Worldwide*	*2.000.000*
UNICEF	*Leave no Child out*	*Worldwide*	*500.000*
Folke Bernadotte Academy	*Training for Civilian Aspects of Crisis Management*	*Worldwide*	*2.700.000*
International Criminal Court (ICC)	*Activities to complete the clerkship and traineeship programme*	*Worldwide*	*1.800.000*

BIJLAGE II

Websites met verdere informatie

Zeer veel aanvullende informatie over de Europese Unie is beschikbaar op het internet. Deze informatie kan via de EUROPA-server worden geraadpleegd op: http://europa.eu.int

Europe Direct is een dienst die u helpt een antwoord te vinden op uw vragen over de Europese Unie. Deze dienst is bereikbaar op het volgende gratis nummer: 00 800 6 7 8 9 10 11

Nadere informatie over het mensenrechtenbeleid van de Europese Unie is beschikbaar op de volgende webadressen:
http://ue.eu.int/human-rights
http://europa.eu.int/comm/external_relations/human_rights/intro
http://www.europarl.eu.int/comparl/human_rights/default_en.htm

Zoals in dit verslag is vermeld, is een aantal internationale organisaties actief op het gebied van de mensenrechten. Op hun websites kan nadere informatie over hun activiteiten worden geraadpleegd:

Verenigde Naties; www.un.org
Internationale Arbeidsorganisatie; www.ilo.org
VN-Bureau van de Hoge Commissaris voor de rechten van de mens; www.unhchr.ch
Internationaal Strafhof; www.icc-cpi.int
Raad van Europa; www.coe.int
Europees Hof voor de rechten van de mens; www.echr.coe.int/echr
Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE); www.osce.org
Afrikaanse Unie; www.africa-union.org
Organisatie van Amerikaanse Staten; www.oas.org

Verscheidene internationale NGO's verschaffen op hun diverse websites een veelheid aan informatie over mensenrechtenkwesties in de hele wereld, bijvoorbeeld:

Amnesty International; www.amnesty.org
Human Rights Watch; www.hrw.org
Internationale Federatie voor de Rechten van de Mens (FIDH); www.fidh.org
Het Internationale Comité van het Rode Kruis; www.icrc.org

Europese Unie — Raad

Jaarlijks verslag over de mensenrechten 2005

Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen

2005— 134blz. — 21 x 29,7 cm

ISBN 92-824-3182-7

ISSN 1680-9785

QC-AA-05-001-NL-C

In dit zevende jaarverslag van de EU over de mensenrechten worden de acties en beleidsmaat¬regelen beschreven die de EU tussen 1 juli 2004 en 30 juni 2005 heeft ondernomen in het kader van haar streven de wereldwijde naleving van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden te bevorderen. In dit verslag, dat overigens niet volledig is, wordt dieper ingegaan op mensenrechten¬kwesties die aanleiding waren tot bezorgdheid en wordt een overzicht gegeven van wat de EU zowel binnen de Unie als daarbuiten heeft gedaan om voor deze problemen een oplossing te vinden.

